OBSAH

I. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O OBSTARÁVATEĽOVI 4

I.1 Označenie 4
I.2 Sídlo 4
I.3 Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje oprávneného zástupcu obstarávateľa, od ktorého možno dostať relevantné informácie o strategickom dokumente a miesto realizácie 4

II. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O STRATEGICKOM DOKUMENTE 4

II.1 Názov 4
II.2 Územie 4
II.3 Dotknuté obce 4
II.4 Dotknuté orgány 4
II.5 Schvaľujúci orgán 5
II.6 Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným dokumentom: 5

III. ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O SÚČASNOM STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA DOTKNUTÉHO ÚZEMIA 10

III.1. Informácia o súčasnom stave životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument bude realizovať 10
III. 2. Informácia vo vzťahu k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam (územia chránené podľa osobitných predpisov) 32
III. 3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú významne ovplyvnené 45
III. 4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu 46
III. 5. Environmentálne ciele vrátane zdravotných cieľov zistených na medzinárodnej, národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu, ako aj to, ako sa zohľadnili počas prípravy strategického dokumentu 47

IV. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O PREDPOKLADANÝCH VPLYVOCH STRATEGICKÉHO DOKUMENTU VRÁTANE ZDRAVIA 50

IV. 1. Pravdepodobne významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a vplyvy na zdravie (primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne aj negatívne) 50

V. NAVRHOVANÉ OPATRENIA NA PREVENCIU, ELIMINÁCIU, MINIMALIZÁCIU A KOMPENZÁCIU VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ZDRAVIE 55

V.1. Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplynúť z realizácie strategického dokumentu 55

VI. DÔVODY PRE VÝBER ZVAŽOVANÝCH ALTERNATÍV A POPIS TOHO AKO BOLO VYKONANÉ VYHODNOTENIE VRÁTANE ŤAŽKOSTÍ S POSKYTOVANÍM POTREBNÝCH INFORMÁCIÍ, AKO NAPR. TECHNICKÉ NEDOSTATKY ALEBO NEURČITOSTI 55

VII. NÁVRH MONITOROVANIA ENVIRONMENTÁLNYCH VPLYVOV VRÁTANE VPLYVOV NA ZDRAVIE 59

VIII. PRAVDEPODOBNE VÝZNAMNÉ CEZHRANIČNÉ ENVIRONMENTÁLNE VPLYVY VRÁTANE VPLYVOV NA ZDRAVIE 59

IX. NETECHNICKÉ ZHRNUTIE POSKYTNUTÝCH INFORMÁCIÍ 60

X. INFORMÁCIA O EKONOMICKEJ NÁROČNOSTI (AK TO CHARAKTER A ROZSAH STRATEGICKÉHO DOKUMENTU UMOŽŇUJE) 62

XI. POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE INFORMÁCIÍ 63

XII. DÁTUM, MIESTO A POTVRDENIE SPRÁVNOSTI A ÚPLNOSTI ÚDAJOV PODPISOM SPRACOVATEĽA SPRÁVY O HODNOTENÍ STRATEGICKÉHO DOKUMENTU 65

XIII. DÁTUM A POTVRDENIE SPRÁVNOSTI A ÚPLNOSTI ÚDAJOV PODPISOM (PEČIATKOU) OPRÁVNENÉHO ZÁSTUPCU NAVRHOVATEĽA..... 65

I. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O OBSTARÁVATEĽOVI

I.1 Označenie

Žilinský samosprávny kraj

I.2 Sídlo

Ul. Komenského 48, 011 09 Žilina

I.3 Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje oprávneného zástupcu obstarávateľa, od ktorého možno dostať relevantné informácie o strategickom dokumente a miesto realizácie

Ing. Renáta Neslušanová
riaditeľka odboru SO/RO pre ROP (poverená vedením)
Úrad ŽSK Žilina - kancelária C010
041 / 5032 347
fax: 041 / 5032 702

II. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O STRATEGICKOM DOKUMENTE

II.1 Názov

Regionálna integrovaná územná stratégia Žilinského kraja (RIÚS ŽK)

II.2 Územie

Žilinský samosprávny kraj

II.3 Dotknuté obce

Regionálna integrovaná územná stratégia Žilinského kraja (ďalej aj RIÚS ŽK) je určená všetkým obciam, ktoré sa nachádzajú na území Žilinského samosprávneho kraja (ďalej aj ŽSK).

II.4 Dotknuté orgány

V súlade s textom Oznámenia o strategickom dokumente a v zmysle §3, ods .l) Zákona č. 24/2006 Z.z. v platnom znení sú dotknuté orgány vymedzené nasledovne:

1. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR,
2. Ministerstvo hospodárstva SR,
3. Ministerstvo životného prostredia SR
4. Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR,
5. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR,
6. Ministerstvo školstva vedy, výskumu a športu SR,
7. Ministerstvo kultúry SR,
8. Ministerstvo zdravotníctva SR,
9. Regionálny úrad verejného zdravotníctva - Žilina,
10. Regionálny úrad verejného zdravotníctva - Liptovský Mikuláš,
11. Regionálny úrad verejného zdravotníctva - Dolný Kubín,
12. Regionálny úrad verejného zdravotníctva – Martin,
13. Regionálny úrad verejného zdravotníctva – Čadca,
14. Okresný úrad Žilina, odbor výstavby a bytovej politiky,

15. Okresný úrad Žilina, odbor starostlivosti a životné prostredie,
16. Okresný úrad Žilina, odbor cestnej dopravy a pozemné komunikácie,
17. Krajský pamiatkový úrad Žilina,
18. Trenčiansky samosprávny kraj,
19. Banskobystrický samosprávny kraj,
20. Prešovský samosprávny kraj
21. Regionálne združenie mies a obcí (ZMO) Horného Považia,
22. Regionálne ZMO Rajeckej doliny,
23. ZMO Kysúc,
24. ZMO Dolných Kysúc,
25. ZMO regiónu Biela Orava,
26. ZMO Hornej Oravy,
27. ZMO Dolnej Oravy,
28. ZMO Ružomberka,
29. ZMO Liptova,
30. ZMO Turca,
31. Mesto Žilina.

II.5 Schvaľujúci orgán

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

II.6 Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným dokumentom:

II.6.1 Obsah dokumentu

V súčasnom programovom období je v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP) po prvý raz aplikovaný integrovaný prístup prostredníctvom Regionálnych integrovaných územných stratégií pre jednotlivé samosprávnej kraje. RIÚS ŽK je strednodobým strategickým dokumentom, ktorý aplikuje integrovaný prístup na realizáciu investičných priorít IROP na regionálnej úrovni s priemetom na miestnu úroveň, vrátane funkčnej mestskej oblasti krajského mesta Žilina v oblastiach regionálnej dopravy, regionálneho školstva, zdravotníctva, sociálnych služieb, kultúry a životného prostredia. Jeho súčasťou je Stratégia udržateľného mestského rozvoja Žiliny (ďalej aj SUMRŽ) a jeho funkčného územia. Jej cieľom je stanovenie strategických cieľov a priorít funkčného územia krajského mesta Žilina na základe zhodnotenia miesneho potenciálu a potrieb (v súlade s čl. 7 Nariadenia o EP a Rady (EÚ) č. 1301/2013). Funkčné územie pre mesto Žilina bolo vymedzené Centrálnym koordinačným orgánom na základe záväznej časti KURS 2001 v platnom znení v oblasti usporiadania územia, osídlenia a rozvoja sídelnej štruktúry ako jadrové pásmo ťažiska osídlenia najvyšššej úrovne okolo mesta Žilina.
V zmysle Partnerskej dohody SR mestskú funkčnú oblasť mesta Žilina tvoria okrem mesta Žilina obce: Divinka, Horný Hričov, Teplička nad Váhom, Ovčiarsko, Bitarová, Hôrky, Mojš, Rosina, Lietavská Lúčka a Višňové.

RIÚS ŽK je východiskovým strategickým dokumentom pre realizáciu Integrovaných územných investícií (ďalej aj IÚI) na regionálnej úrovni s dopadom na miestnu úroveň, a to prostredníctvom individuálnych a integrovaných projektov.
Vzájomná realizácia týchto projektov bude prispievať k naplneniu cieľov RIÚS ŽK.

RIÚS ŽK nie je samostatným strategickým dokumentom, ale implementačným nástrojom pre IROP. Jeho obsah je záväzný pre všetkých prijímateľov a subjekty podieľajúce sa na implementácií operačného programu v Žilinskom kaji. Zároveň bude slúžiť ako záväzný akčný plán plánovaných aktivít IROP v Žilinskom kraji, ktorý definuje konkrétne opatrenia s dôrazom na integrovaný prístup.

RIÚS ŽK je financovaný z Európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) do roku 2023 a zohľadňuje princípy pre integrovaný prístup definované v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1303/2013 zo 17. decembra 2013, kde sú zakotvené zásady partnerstva a integrovaný prístup k územnému rozvoju.

II.6.2 Hlavné ciele dokumentu

Hlavným cieľom RIÚS ŽK je zlepšenie kvality života a zabezpečenie udržateľného poskytovania verejných služieb s dopadom na vyvážený a udržateľný územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť regiónov, miest a obcí.

Cieľom RIÚS ŽK je realizácia integrovaného prístupu v IROP na úrovni samosprávnych krajov a prispenie k plneniu priorít Stretégie Európa 2020, najmä k udržateľnému a inkluzívnemu rastu. Na základe vymedzenia z národnej úrovne RIÚS ŽK sústreďuje svoje intervencie do vybraných cieľov týchto prioritných oblastí (ako strategických priorít dokumentu):

- bezpečná a ekologická doprava v regiónoch,
- ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám ,
- konkurencieschopný a atraktívny región, mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch,
- zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie.

Prínosom RIÚS ŽK je identifikovanie a realizácia priorít na základe ich analýzy a následného konsenzu aktérov v Žilinskom kraji, čím sa má dosiahnuť predchádzanie negatívnym účinkom nekoordinovaného plánovania, ktoré je typické pre doterajší, intuitívne orientovaný prístup pri identifikácii a realizácii priorít z národnej úrovne.

RIÚS ŽK pozostáva z troch častí:

- **analytická časť,**
  charakterizuje a hodnotí situáciu v území Žilinského kraja s dôrazom na oblasti rozvoja obsiahnuté v IROP, relevantné pre RIÚS ŽK so špecifickým dôrazom na územie funkčnej mestskej oblasti krajského mesta Žilina. Závery analytickej časti sú pre každú strategickú prioritu RIÚS ŽK zhrnuté v SWOT analýze, ktorá sumarizuje silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia analyzovaných tematických oblastí,

- **strategická časť,**
  formuluje globálny cieľ, strategické a investičné priority, špecifické ciele a súbor opatrení a aktivít na ich dosiahnutie a očakávané výsledky v rámci programového obdobia 2014-2020 pri zohľadnení vnútorných špecifík ŽK v súlade so strategickými prioritami IROP,

- **vykonávacia časť,**
  obsahuje zoznam aktivit a opatrení pre napĺňanie cieľov RIÚS ŽK z hľadiska časového a inštitucionálneho, ako aj spôsob sledovania dosahovania stanovených cieľov.

Hlavné ciele a globálny cieľ RIÚS ŽK sa budú realizovať prostredníctvom napĺňania nasledovných strategických priorít:

<u>Globálny cieľ RIÚS ŽK</u>
Zlepšenie kvality života obyvateľov Žilinského kraja, zabezpečením dostupných a kvalitných verejných služieb, bezpečnosti dopravy a možností rozvoja sebarealizácie.

Strategická priorita 1 - Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch

Investičná priorita 1.1 - Posilnenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a terciárnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov.

Špecifický cieľ 1.1.1 - Zlepšenie dostupnosti k infraštruktúre TEN-T a cestám I. triedy v Žilinskom kraji s dôrazom na rozvoj multimodálneho dopravného systému.

Investičná priorita 1.2 - Vývoj a zlepšovanie ekologicky priaznivých, vrátane nízkohlukových, a nízkouhlíkových dopravných systémov vrátane vnútrozemských vodných ciest a námornej dopravy, prístavov, multimodálnych prepojení a letiskovej infraštruktúry v záujme podpory udržateľnej regionálnej a miestnej mobility.

Špecifický cieľ 1.2.1 - Zvyšovanie atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy v Žilinskom kraji.

Špecifický cieľ 1.2.2 - Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb v Žilinskom kraji.

Strategická priorita 2 - Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám

Investičná priorita 2.1 - Investície do zdravotníckej a sociálnej infraštruktúry, ktoré prispievajú k celoštátnemu, regionálnemu a miestnemu rozvoju, znižujú nerovnosť z hľadiska zdravotného postavenia, podporujú sociálne začleňovanie prostredníctvom lepšieho prístupu k sociálnym, kultúrnym a rekreačným službám a prechod z inštitucionálnych služieb na komunitné.

Špecifický cieľ 2.1.1 - Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni v Žilinskom kraji.

Špecifický cieľ 2.1.2 - Modernizovať zdravotnícku infraštruktúru za účelom integrácie primárnej zdravotnej starostlivosti na území Žilinského kraja.

Investičná priorita 2.2 - Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, zručností a celoživotného vzdelávania prostredníctvom vývoja vzdelávacej a výcvikovej infrastruktury.

Špecifický cieľ 2.2.1 - Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí materských škôl v Žilinskom kraji.

Špecifický cieľ 2.2.2 - Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl v Žilinskom kraji.

Špecifický cieľ 2.2.3 - Zvýšenie počtu žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní v Žilinskom kraji.

Strategická priorita 3 - Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch

Investičná priorita 3.1 - Podpora rastu priaznivého pre zamestnanosť, a to rozvíjaním vnútorného potenciálu ako súčasti územnej stratégie pre konkrétne oblasti vrátane konverzie

upadajúcich priemyselných regiónov a posilnenia prístupnosti a rozvoja špecifických prírodných a kultúrnych zdrojov.

Špecifický cieľ 3.1 - Stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom sektore prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu a netechnologických inovácií v Žilinskom kraji.

Strategická priorita 4 - Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie

Investičná priorita 4.2 - Investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec týchto požiadaviek.

Špecifický cieľ 4.2.1 - Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie v Žilinskom kraji.

Špecifický cieľ 4.3.1 - Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku.

Realizáciou opatrení a aktivít jednotlivými subjektmi v ŽK budú napĺňané stanovené ciele a priority smerujúce k zlepšeniu kvality života a zabezpečeniu udržateľného poskytovania verejných služieb s dopadom na vyvážený a udržateľný územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť regiónov, miest a obcí.

RIÚS ŽK je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v **IROP**, je spracovaný v súlade so záväznou časťou územnoplánovacej dokumentácie regiónu a vychádza z nasledovných strategických, rozvojových a legislatívnych materiálov (detailný zoznam viď Príloha č. 1.1. dokumentu):

- Operačný program Kvalita životného prostredia,
- Operačný program Ľudské zdroje,
- Operačný program Integrovaná infrastruktura,
- Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika **(**Interreg V-A Slovenská republika - Česká republika)**,**
- Program cezhraničnej spolupráce Poľská republika – Slovenská republika 2014-2020,
- Partnerská dohoda,
- Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, 2010,
- Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení Zmien a doplnkov č.1,
- Národný program reforiem 2011 – 2014,
- Územný plán veľkého územného celku Žilinského kraja v znení Zmien a doplnkov č.4,
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja na roky 2007 – 2013,
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja na roky 2014 – 2020
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu ŽSK pre roky 2007 – 2013 v aktuálnom znení
- Budovanie cyklotrás na území Žilinského samosprávneho kraja (cyklostratégia),
- Koncepcia sociálnych služieb, sociálnej prevencie a sociálneho poradenstva ŽSK, vrátane jej aktualizácie v častiach 4. A Koncepcia sociálnych služieb, sociálnej prevencie a sociálneho poradenstva ŽSK, vrátane 2.6.2,
- Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v Žilinskom samosprávnom kraji na roky 2014 – 2017,

- Koncepcia rozvoja výchovy a vzdelávania v Žilinskom samosprávnom kraji na roky 2010 – 2013,
- Koncepcia rozvoja zdravotníctva Žilinského samosprávneho kraja,
- Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja – aktuálne znenie,
- Vyhláška MŽP SR č. 262/2010, ktorou sa ustanovuje obsah plánov obnovy verejného vodovodu, plánov obnovy verejnej kanalizácie a postup pri ich vypracovaní,
- Národný program SR pre vykonávanie Smernice Rady 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd v znení smernice Komisie 98/15/EE a Nariadenia EP a Rady 1882/2003/EE, aktualizácia k 31.12.2010,
- Materiály a údaje Štatistického úradu a Ústavu informácií a prognóz školstva,
- Strategický plán rozvoja a údržby ciest na úrovni regiónov,
- Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020 (Fáza I),
- Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR,
- Trvalý finančný mechanizmus na implementáciu Národnej stratégie rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike,
- Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy v SR do roku 2020, ako príloha Strategického plánu rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020,
- Rozvoj verejnej osobnej dopravy pred dopravou individuálnou,
- Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2014-2030,
- Národný program aktívneho starnutia na roky 2014-2020,
- Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike,
- Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015,
- Stratégia celoživotného vzdelávania – aktualizácia 2011,
- Akčný plán Stratégie celoživotného vzdelávania 2011,
- Koncepcia zabezpečovania výkonu súdnych rozhodnutí v detských domovoch na roky 2012 – 2015 s výhľadom do roku 2020 Plán transformácie a deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti,
- Poznatkami k prosperite – Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky, schválená uznesením vlády SR č. 655/2013 zo dňa 13. novembra 2013,
- Stratégia rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020, schválená uznesením vlády SR č. 224/2014 zo dňa 14. mája 2014,
- Východiská stratégie rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike, schválené uznesením vlády SR č. 223/2014 zo dňa 14. mája 2014,
- Koncepcia vodohospodárskej politiky Slovenskej republiky do roku 2015,
- Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR vrátane neskorších aktualizácií,
- Vodný plán Slovenska,
- Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy,
- Plán dopravnej obslužnosti – 2008,
- Urbanistická štúdia Slovensko-českého prihraničného územia,
- Stratégia systémovej spolupráce medzi Žilinským samosprávnym krajom a Moravskosliezskym krajom,
- Stratégia systémovej spolupráce medzi Žilinským samosprávnym krajom a Sliezskym vojvodstvom,
- Princípy harmonizácie a integrácie dopravnej obslužnosti v ŽSK so zameraním na nákladovosť zúčastnených druhov dopravy,
- Prognóza vývoja prímestskej autobusovej dopravy.

III. ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O SÚČASNOM STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA DOTKNUTÉHO ÚZEMIA

III.1. Informácia o súčasnom stave životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument bude realizovať

Územie Žilinského samosprávneho kraja sa rozprestiera na území severozápadného Slovenska na ploche 6 788,43 km^2, t.j. 13,85 % rozlohy Slovenskej republiky. Rozlohou je tretím najväčším krajom Slovenskej republiky. Zahŕňa 5 prirodzených regiónov: Liptov, Orava, Kysuce, Turiec a Horné Považie. Na severozápade hraničí s Českou republikou, na severe a severovýchode s Poľskou republikou, s Prešovským krajom susedí na východe, na juhu s Banskobystrickým krajom a na juhozápade s Trenčianskym krajom.

Z hľadiska územno-správneho členenia sa územie ŽSK skladá z 11 okresov: Bytča, Čadca, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto, Liptovský Mikuláš, Martin, Námestovo, Ružomberok, Turčianske Teplice, Tvrdošín a Žilina.

III.1.1. Geomorfologické a geologické pomery, nerastné suroviny

Z hľadiska ***geomorfologického členenia*** územie ŽSK prináleží k dvom geomorfologickým subprovinciám:

- vonkajšie Západné Karpaty (prevažná časť Kysúc a Oravy),
- vnútorné Západné Karpaty (Liptov, prevažná časť Turca a Horného Považia).

Subprovincia vonkajších Západných Karpát sa ďalej člení na päť oblastí, z ktorých štyri zasahujú na územie ŽSK:

- Podhôľno – magurská oblasť (Podtatranská brázda, Skorušinské vrchy, Oravská kotlina),
- Slovensko – moravské Karpaty (Javorníky, Považské Podolie),
- Stredné Beskydy (Kysucká vrchovina, Kysucké Beskydy, Oravská Magura, Oravská vrchovina, Oravské Beskydy, Podbeskydská brázda, Podbeskydská vrchovina),
- Západné Beskydy (Turzovská vrchovina, Moravsko – sliezske Beskydy, Jablunkovské medzihorie).

Južnú časť ŽSK zaberá subprovincia vnútorných Západných Karpát. Člení sa na päť oblastí z ktorých do územia Žilinského kraja zasahuje Fatransko – tatranská oblasť a okrajovo tiež Slovenské stredohorie:

- Fatransko – tatranská oblasť (Chočské vrchy, Kozie chrbty, Malá Fatra, Nízke Tatry, Podtatranská kotlina, Strážovské vrchy, Súľovské vrchy, Tatry, Turčianska kotlina, Veľká Fatra, Žiar, Žilinská kotlina),
- Slovenské stredohorie (Kremnické vrchy).

Z hľadiska ***klimaticko-geografických typov*** patrí územie regiónu do dvoch typov klímy:

- kotlinovej - predstavuje mierne teplé až chladné územie, mierne suché až vlhké s veľkou inverziou teplôt,
- horskej - táto sa v dôsledku členitosti reliéfu a veľkých rozdielov v nadmorskej výške diferencuje do subtypov: teplý, mierne teplý, mierne chladný (prevažuje na väčšine územia), studený a veľmi studený.

III.1.2. Pôdne pomery

Na území ŽSK sú najviac rozšírené kambizeme (kyslé aj nasýtené variety), menej sa vyskytujú rendziny, gleje, podzoly a fluvizeme.

Antropogénny tlak na využívanie pôdy na iné účely ako na plnenie jej primárnych produkčných a environmentálnych funkcií spôsobuje jej pozvoľný úbytok v prospech lesných, nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov a nárastom lesných pozemkov.

Podiel poľnohospodárskej pôdy je 35,8% a lesných pozemkov 55,9% z celkového pôdneho fondu kraja. Žilinský kraj je tak medzi krajmi SR jediným krajom s prevažujúcim lesnými pozemkami na celkovej výmere. Naopak z hľadiska podielu poľnohospodárskej pôdy na svojom pôdnom fonde nedosahuje ŽSK ani priemer SR.

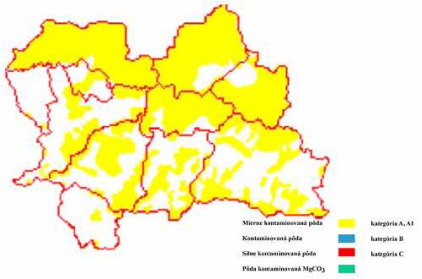
Pri porovnaní jednotlivých druhov pozemkov využívaných na poľnohospodárske účely v ŽSK a v Slovenskej republike možno konštatovať, že kým u ornej pôdy nedosahuje Žilinský kraj ani 50% priemeru SR, u podielu trvalých trávnatých porastov na celkovom poľnohospodárskom pôdnom fonde je naopak výrazne nadpriemerný. V r. 2013 nebola na území kraja žiadna vinica a chmeľnice zaberali rozlohu do 1ha. Taktiež rozlohu ovocných sadov (396 ha) v pomere k rozlohe kraja možno považovať za zanedbateľnú. Záhrady zaberajú 2,48% z poľnohospodárskej pôdy v Žilinskom kraji (priemer SR = 3,18).

Nízky podiel poľnohospodárskej pôdy vrátane ornej pôdy na celkovej ploche ŽSK v porovnaní s priemerom SR sa prejavuje aj pri prepočte týchto ukazovateľov na jedného obyvateľa. V r. 2013 na jedného obyvateľa Žilinského kraja pripadalo 0,3526 ha poľnohospodárskej pôdy a 0,0878 ha ornej pôdy, čím u oboch ukazovateľov dosiahol podpriemerné hodnoty. Priemer na občana v SR bol u poľnohospodárskej pôdy 0,4434 ha a u ornej pôdy 0,2609 ha.

Kontaminácia pôdneho fondu v ŽSK

Monitorovaním kontaminácie pôdy zistené hodnoty sú posudzované podľa Rozhodnutia Ministerstva pôdohospodárstva SR o najvyšších prípustných hodnotách škodlivých látok v pôde číslo 521/1994-540.

Mapa č. 1: Kontaminácie pôdneho fondu na území ŽSK

Zdroj: Krajská správa o stave živ. prostredia v Žilinskom kraji v r. 2002

Nerastné suroviny

Územie ŽSK je bohaté na ložiská stavebného kameňa, ktorý predstavujú hlavne dolomitické vápence a pieskovce. Energetické suroviny sa v Žilinskom kraji nenachádzajú v ekonomicky významnom množstve. V kraji majú najväčší vplyv na životné prostredie činné povrchové lomy, väčšinou na stavebný kameň a na výrobu vápna a cementu.

Zoznam chránených ložiskových území, ložísk vyhradených nerastov a dobývacích priestorov ako aj ložísk nevyhradených nerastov v kraji je uvedený v Územnom pláne VÚC Žilinského kraja v znení platných zmien a doplnkov.

III.1.3. Hydrologické pomery, kvalita pitnej vody, geotermálne zdroje

Z hydrografického hľadiska územie ŽSK leží na hlavnom európskom rozvodí. Celá časť územia patrí do povodia Váhu a k úmoriu Čierneho mora. Hlavným tokom v kraji je Váh, vznikajúci sútokom Čierneho a Bieleho Váhu v Kráľovej Lehote. Malé prietoky Váhu sú významne nadlepšované najmä najväčšími zásobnými nádržami Liptovskou Marou na Váhu a Oravou na Orave. Riečnu sieť popri Váhu tvoria jeho hlavné prítoky: Belá, Revúca, Ľubochnianka, Orava, Turiec, Varínka, Kysuca, Rajčanka. Najväčšie povodia z nich majú toky Orava (1991,6 km^2), Kysuca (988,5 km^2), Turiec (930,7 km^2), Rajčanka (359,1 km^2), Revúca (285,73 km^2), Belá (244,3 km^2), Varínka (167,3 km^2).

Kvalita povrchových vôd sa v posledných rokoch zlepšila, tab.č.2 poukazuje miesta ukazovatele nespĺňajúce všeobecné požiadavky na kvalitu povrchovej vody v Žilinskom kraji v r. 2013

Tab. č. 1 Členenie povodia Váhu na území ŽSK do hydrologických povodí

názov hydrologického povodia	**číslo hydrologického povodia**
Váh po Belú	4 -21-01
Váh od ústia Belej po Oravu	4 -21-02
Orava po priehradný profil Oravskej vodnej nádrže	4 -21-03
Orava od priehradného profilu Oravskej vodnej nádrže po ústie	4 -21-04
Váh od Oravy po Varínku	4 -21-05
Váh od Varínky po Rajčanku	4 -21-06
Váh od Rajčanky po odbočenie Nosického kanála	4 -21-07

zdroj: Vyhláška MŽP SR, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vymedzení oblastí povodí, environmentálnych cieľoch a vodnom plánovaní

Tab. č. 2 Zoznam ukazovateľov nespĺňajúcich všeobecné požiadavky na kvalitu povrchovej vody podľa NV č. 269/2010 Z. z. v roku 2013 – povodie Váhu, len odberné miesta v ŽSK

NEC	VODNÝ ÚTVAR	TOK	MONITOROVANÉ MIESTO	Riečny kilometer	Počet monitorovaných miest						
			(MM)	rkm	spolu monitorované	nespĺňajúce požiadavky	Nevyhovujú požiadavky v nasledovných ukazovateľoch podľa Prílohy č. 1:				
							Časť A	Časť B	Časť C	Časť D	Časť E
Čiastkové povodie Váhu					88	41					
V002510D	SKV0003	Čierny Váh	nad nádržou Čierny Váh	11.4							
V002560D	SKV0004	Čierny Váh	ústie	0.6							
V001510D	SKV0001	Biely Váh	Važec	15.0							
V002540D	SKV0005	Váh	Liptovský Hrádok, nad	364.6							
V007020D	SKV0011	Belá	Liptovský Hrádok	0.4							
V013500D	SKV0005	Váh	Okoličné	351.2							
V055010D	SKV0006	Váh	Hubová	308.8			pH				
V063500D	SKV0014	Polhoranka	Oravská Polhora, nad	17.0							
V064811R	mimo SR	Čierna Orava	Jablonka	5.0			TOC,$N\text{-}NO_3$				KB,TKB
V070010D	SKV0023	Oravica	Trstená, nad	8.0							
V092000D	SKV0106	Zázrivka	Párnica	0.5							
V095510D	SKV0020	Orava	Kraľovany	0.3					1,1 Bifenyl (RP)		
V135002D	SKV0026	Turiec	Martin	7.0							
V140520D	SKV0026	Turiec	Martin - Vrútky	3.5							
V146500D	SKV0006	Váh	Dubná Skala	270.3							
V161500D	SKV0304	Šľahorov potok	Svrčinovec, most ku Kuklovcom	2.6			$N\text{-}NO_2$		Benzo(g+h)perylen (RP)		
V162000D	SKV0246	Milošovský potok	Privarovci nad, Megonky, most	5.9							
V162510D	SKV0090	Čierňanka	Čadca	0.8							
V180010D	SKV0032	Kysuca	Považský Chlmec	0.6							
V189000D	SKV0038	Rajčanka	nad Turiankym potokom	11.5							
V196000D	SKV0038	Rajčanka	Žilina	1.5			$N\text{-}NO_2$				
V208000D	SKV0007	Váh	Bytča	236.7							
V223000D	SKV0192	Domanižanka	Pružin, nad	9.3					4-metyl-2,6-di-terc-butylfenol (NPK,RP)		
V208010D	SKV0167	Hričovský kanál	Bytča	17.4							
V239500D	SKV0224	Lysky	Lysá pod Makytou, Strelenka nad	2.8							

zdroj: SHMÚ

V Žilinskom kraji sa nachádza 8 veľkých vodných nádrží, ktoré okrem využitia hydroenergetického potenciálu zabezpečujú reguláciu odtokových pomerov: Čierny Váh, Liptovská Mara, Bešeňová, Orava, Tvrdošín, Krpeľany, Žilina, Hričov a 2 vodárenské nádrže: Nová Bystrica a Turček.

V ŽSK je vyhlásených 78 vodohospodársky významných vodných tokov, ktoré sú významným zdrojom vody najmä pre priemysel a poľnohospodárstvo, príp. slúžia ako vodohospodársky ucelené úseky.
Ďalej sa na území ŽSK nachádza 21 vodárenských tokov, ktoré sa môžu využívať na odber pitnej vody a to najmä v okresoch Liptovský Mikuláš (6) a Čadca (5). V okresoch Žilina, Kysucké Nové Mesto a Dolný Kubín sa nenachádzajú žiadne vodárenské toky.

Bohatstvo vodných zdrojov v kraji je možné preukázať aj podľa rozlohy chránených vodohospodárskych oblastí. Z celkovej plochy chránených vodohospodárskych oblastí v SR (6 942 km^2) zaberá plocha chránených vodohospodárskych oblastí na území Žilinského kraja väčšiu časť. Sú to CHVO Beskydy – Javorníky, Strážovské vrchy, Veľká Fatra a Nízke Tatry s celkovou plochou 4 547 km^2.

Kvalita pitnej vody
Údolná niva Váhu a jeho prítokov je najvýznamnejšou oblasťou z hľadiska tvorby zásob podzemných vôd na území Žilinského kraja. V kraji je evidovaných 218 zdrojov podzemnej vody na odbery na hromadné zásobovanie pitnou vodou (studne, vrty, pramene). Najbohatšie zdroje sa nachádzajú v okrese Martin a Žilina, významné zdroje sú aj na Orave v oblasti Oravíc. Problémy vo vodovodoch z hľadiska poklesu výdatnosti vodných zdrojov a deficitu v období minimálnych výdatností vodných zdrojov uvádza v Žilinskom kraji okres Čadca, Žilina a Námestovo. Z hľadiska zásobovanosti pitnou vodou z verejných vodovodov patrí Žilinský kraj medzi lepšie zásobené slovenské regióny. V r. 2013 bolo na verejný vodovod napojených 89,7% obyvateľov kraja, čo kraj radí na 4 miesto medzi krajmi SR.

Základnou hodnotiacou jednotkou vodohospodárskej bilancie podzemných vôd Slovenska je hydrogeologický rajón. Podľa platnej hydrogeologickej rajonizácie, do územia Žilinského kraja zasahuje 31 hydrogeologických rajónov. Z toho je 17 rajónov v celosti a 14 rajónov zasahuje územie kraja čiastočne.
Pri sledovaní kvality pitnej vody dodávanej do verejných vodovodov, ktoré realizovali úrady verejného zdravotníctva v rámci jednotlivých krajov SR, limitné hodnoty najčastejšie prekračovali mikrobiologické ukazovatele. Ostatné ukazovatele kvality pitnej vody počas sledovaných rokov 2008 – 2011 dosiahli v priemere iba 1 – 2 % nevyhovujúcich vzoriek. Najčastejšie prekračovanými ukazovateľmi kvality pitnej vody vo verejných vodovodoch boli koliformné baktérie (od 0,82 % do 9,38 %) a kultivovateľné mikroorganizmy pri 37°C (od 2,11 % do 7,59%). Žilinský kraj patrí medzi regióny s kvalitnejšou vodou v rámci SR.

Pokiaľ ide o zaznamenaný výskyt infekčných ochorení prenosných vodou z verejných vodovodov v rokoch 2008 – 2011 v jednotlivých krajoch Slovenska, Žilinský kraj zaznamenal dva prípady ochorení v r. 2008 (A033 - šigelóza zapríčinená Shigellasonnei) a jeden prípad ochorenia v r. 2010 (A045 – kampylobakteriálna enteritída). Žilinský kraj ale v sledovanom období zaznamenal prvenstvo medzi krajmi v počte ochorení prenosných vodou z nekontrolovaných zdrojov pitnej vody, a to najmä vďaka jednému prípadu hromadného nakazenia sa 121 ľudí ochorením typu A09 (hnačka a gastroenteritída pravdepodobne infekčného pôvodu).

Geotermálne zdroje, geotermálna energia
Z 376 vrtov v SR, ktoré boli základom pre spracovanie Atlasu geotermálnej energie SR, sa v Žilinskom kraji nachádza 17 vrtov: DB-12 Svinná, FGL-1 Pavčina Lehota, GHŠ-1 Horná Štubňa, HGL-2 Kalameny, HGL-3 Lúčky, HM-1 Rakša, HŽK-10 Žilina - Chrastie, OH-1 Hladovka, OP-1 Oravská Polhora, OZ-2 Oravice, RK-22 Rajec, TTŠ-1 Turčianske Teplice, VL-1 Vlachy, ZGL-1 Bešeňová, ZGL-2/A Liptovský Trnovec, ZGL-3 Liptovská Kokava.

Podľa Atlasu geotermálnej energie SR zvýšenú teplotnú aktivitu v Žilinskom kraji je možné pozorovať v južnej časti Turčianskej kotliny, v západnej časti Liptovskej kotliny a sčasti v Skorušinskej panve. Nízke teploty sú typické pre Žilinskú kotlinu, severný Turiec a východnú časť Liptovskej kotliny s hodnotami hustoty tepelného toku pohybujú okolo 55 $mW.m^{-2}$. Najvyššiu geotermickú teplotu je možné pozorovať v neovulkanických pohoriach a neogénnych sedimentárnych panvách. Pramene geotermálnych vôd sa však vyskytujú aj mimo aktívnych vulkanických oblastí - Žilinský kraj je v rámci SR osobitne bohatý na prirodzené vývery týchto vôd pochádzajúce najmä z dolomiticko–vápencových komplexov vnútorných Západných Karpát.

Tab. č. 3 Geotermálne zariadenia v Žilinskom kraji

por. č.	činnosť zariadenia	vrt	lokalita	teplota (°C)
56	(+)	FGL-1	Pavčina Lehota	32
188	(+)	OZ-2	Oravice	56
247	+	RK-22	Rajec	27
306	(+)	TTŠ-1	Turčianske Teplice	52
358	+	ZGL-1	Bešeňová	62
359	(+)	ZGL-2	Liptovský Trnovec	61
360	(+)	ZGL-3	Liptovská Kokava	44
393	(+)	RTŠ-1	Kamenná Poruba	38

zdroj: Atlas geotermálnej energie SR
Vysvetlivky:
+ geotermálne zariadenia v činnosti
(+) geotermálne zariadenie vo výstavbe, alebo plánované

Geotermálna aktivita územia Žilinskej kotliny je nízka. Hodnota hustoty tepelného toku medzi južným okrajom kotliny a Rajeckými Teplicami vytvára rovnorodé tepelné pole, ktoré stúpa smerom k Žiline. Teplotné pole sa od stredu kotliny v priestore Rajca smerom k západnému a východnému okraju a severným smerom k Žiline aktivizuje z 27,5 na 30 - 32,5 °C. O geotermálnej aktivite územia svedčia prirodzené vývery termálnych vôd v Rajeckých Tepliciach. Teplota sa pohybuje medzi 33,4 - 38,2 °C. Vrtmi sú geotermálne vody zistené v Stráňavách (600 m), vo Višňovom (400 m), v Kamennej Porube (1 831 m), v Rajci a v Pekline. Teplota sa pohybuje medzi 15 - 38 °C. Sú to vody Ca (Mg) - HCO_3 typu. Pravdepodobné obnovované využiteľné množstvo geotermálnej energie kotliny je 13,2 MW_t.

Geotermálna aktivita územia Turčianskej kotliny je priemerná, klesá z juhu na sever. Teplota súčasne klesá zo stredu kotliny k okrajom. Na geotermálnu aktivitu poukazujú aj prirodzené vývery geotermálnych vôd v Turčianskych Tepliciach (T = 45 °C) a v Mošovciach (T = 23 °C). Vody sú Ca (Mg) – HCO_3 typu. Pravdepodobné obnovované využiteľné množstvo geotermálnej energie sa hodnotí na 22,5 MW_t.

Geotermálna energia územia Liptovskej kotliny je priemerná, kotlina je preskúmaná 5 vrtmi. V regionálnom tepelnom poli hodnota hustoty tepelného toku klesá od bešeňovskej hráste západným smerom a východným smerom do depresie Liptovskej Kokavy. Hodnota klesá zo stredu kotliny k okrajom. Bešeňovská hrásť je prehriata výstupom geotermálnych vôd z hĺbky (< 1 500 m) na povrch. Podobný obraz poskytuje aj teplotné pole, keď teplota v hĺbke 1 000 m v bešeňovskej hrásti klesá k okrajom kotliny z 45 °C na 35 - 30 °C. Zvodnence geotermálnych vôd sa predpokladajú v hĺbkach 3 500 – 4 000 m, kde sa teploty pohybujú medzi 100 – 115 °C. Prognózne využiteľné množstvo geotermálnej energie predstavuje 34,3 MW_t, čo reprezentuje výdatnosť realizovaných a fiktívnych vrtov v intervale 6 - 31 $l.s^{-1}$ s teplotou vody na ústí vrtu 27 – 70 °C pri celkovej výdatnosti 236 $l.s^{-1}$.

III.1.4. Ovzdušie a klimatické pomery

Podnebie ŽSK (tak ako celej SR) ovplyvňuje prevládajúce západné prúdenie vzduchu v miernych šírkach medzi dvoma stálymi tlakovými útvarmi: Azorskou tlakovou výšou a Islandskou tlakovou

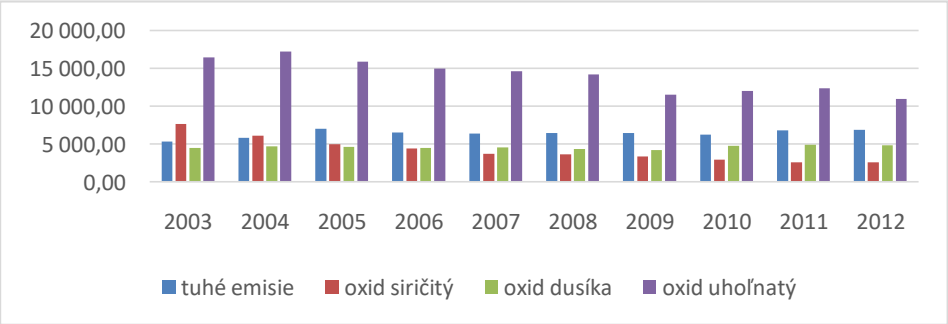
nížou. Najmä v letných mesiacoch do tohto územia môžu preniknúť tropické vzduchové hmoty prichádzajúce od Stredomoria, kým v zime je územie tiež ovplyvňované arktickými vzduchovými hmotami od severovýchodu.

Podľa Mapy klimatických oblastí SR (Lapin, Faško, Melo, Šťastný, Tomlain, 2002) patrí územie ŽSK prevažne do chladnej oblasti (vlhké podnebie s júlovým priemerom <16˚C) a v kotlinách a nižšie položených dolinách do mierne teplej oblasti a priemerne menej ako 50 letných dní za rok s denným maximom ≥ 25 ˚C a júlovým priemerom teploty vzduchu ≥16˚C.

Kvalita ovzdušia

Územie SR je z hľadiska merania kvality ovzdušia rozdelené na 8 zón zodpovedajúcich krajom a dve aglomerácie (Bratislava a Košice). Pre vytvorených 8 zón sa hodnotí znečistenie ovzdušia pre SO_2, NO_2, NO_x, PM_{10}, $PM_{2.5}$, benzén a CO. V rámci 19 oblastí riadenia kvality ovzdušia, kde opakovane dochádza k prekročeniu limitných hodnôt znečistenia sú tri lokality na území ŽSK: Martin, Ružomberok a Žilina. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že menej priaznivými obdobiami roka z hľadiska výskytu znečisťujúcich látok v ovzduší je zima a jar.

Graf č. 1 Vývoj znečisťujúcich látok v ovzduší v Žilinskom kraji v t/rok za r. 2003 - 2012

zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska objemu nameraných zložiek znečistenia v ovzduší na území ŽSK, najväčší objem znečistenia v t/rok vykazuje **oxid uhoľnatý (CO)**, kde ale za uplynulú dekádu (2003 - 2012) možno sledovať najzásadnejšie zníženie znečistenia. V súčasnosti merané hodnoty tejto zložky v ovzduší kraja neprekračujú povolené limity. Vývoj podielu tejto zložky v ovzduší priamo súvisí s objemom výroby železa a ocele u hlavných priemyselných podnikov, ktoré sa nachádzajú mimo územia kraja. Negatívne na jej stav pôsobí aj nárast ceny plynu a uhlia vedúci k nárastu podielu využívania dreva ako paliva v domácnostiach.
V Žilinskom kraji v súčasnosti nedochádza k prekročeniu limitov u tejto zložky. V r. 2012 boli podľa údajov SHMÚ 10 najvýznamnejšími znečisťovateľmi v kraji spoločnosti:

1. OFZ, a.s., Istebné, okr. Dolný Kubín
2. Mondi scp, a.s. Ružomberok, okr. Ružomberok
3. LMT a.s., Liptovský Mikuláš, okr. Liptovský Mikuláš
4. Obaly SOLO, s.r.o. Ružomberok, okr. Ružomberok
5. SOTE s.r.o., Čadca, okr. Čadca
6. Rettenmeier Tatra Timber s.r.o. Liptovský Hrádok, okr. Liptovský Mikuláš
7. Žilinská teplárenská, a.s. Žilina, okr. Žilina
8. Turzovská drevárska fabrika Turzovka, okr. Čadca
9. ŽOS Vrútky a.s., okr. Martin
10. DONGHEE SLOVAKIA, s.r.o. Žilina, okr. Žilina

Tuhé emisie sú najsmrteľnejšou formou znečistenia ovzdušia. Každému zvýšeniu PM_{10} o 10 $\mu g/m^3$ zodpovedá nárast rakoviny pľúc o 22%, v prípade častíc $PM_{2,5}$ dokonca nárast až o 36%, keďže vďaka svojej menšej veľkosti dokážu preniknúť hlbšie do pľúc. Proti uplynulým dekádam

došlo k poklesu znečistenia emisiami tuhých látok v ovzduší vďaka zmene palivovej základne v prospech ušľachtilých palív a zavádzaniu resp. zvyšovaniu účinnosti odlučovacej techniky. Avšak o čo intenzívnejšie domácnosti kúria drevom v reakcii na rastúce ceny energií, o to vyššia koncentrácia tuhých látok je v ovzduší. Domácnosti (malé zdroje) sú najvýznamnejším zdrojom znečistenia emisiami PM_{10} a $PM_{2,5}$. Až za ne sa radí priemysel (veľké zdroje). Z hľadiska dopravy prispievajú k ich tvorbe emisií PM_{10} a $PM_{2,5}$ najmä dieselové motory.
Žilinský kraj sa radí medzi kraje s najväčším obsahom tuhých emisií (PM_{10} a $PM_{2,5}$). Medzi lokality s hodnotami dlhodobo prekračujúcimi povolené limity u tohto druhu znečistenia patrí Ružomberok. 75% podiel na tomto znečistení majú malé zdroje znečistenia (domácnosti), 14% sa podieľa veľké priemyselné zdroje znečistenia.
10 najvýznamnejšími znečisťovateľmi v ŽSK boli podľa SHMÚ v r. 2012 boli spoločnosti:

1. Mondi scp, a.s. Ružomberok, okr. Ružomberok
2. Obaly SOLO, s.r.o. Ružomberok, okr. Ružomberok
3. DOLVAP, s.r.o. Varín, okr. Žilina
4. OFZ, a.s., Istebné, okr. Dolný Kubín
5. Žilinská teplárenská, a.s. Žilina, okr. Žilina
6. SOTE s.r.o., Čadca, okr. Čadca
7. TEHOS, s.r.o., Dolný Kubín, okr. Dolný Kubín
8. DOLKAM Šuja ,a.s. Rajec, okr. Žilina
9. KIA Motors Slovakia s.r.o. Žilina, okr. Žilina
10. Martinská teplárenská, a.s. Martin, okr. Martin

Poklesu **oxidov dusíka** (NO_x) v doprave prispela celková (trend na úrovni SR) výmena vozového parku s inovovanými spaľovacími procesmi. Nárast cien plynu a uhlia vedúci k využívaniu dreva ako paliva má na druhej strane negatívny vplyv na prítomnosť NO_x v ovzduší. Pokles objemu výroby v priemysle spôsobený globálnou hospodárskou krízou tiež pozitívne prispel k poklesu oxidov dusíka v ovzduší.
Dominantným producentom oxidov dusíka do ovzdušia je doprava (46%), významný podiel má aj priemysel, t.j. veľké stacionárne zdroje (34%).
V kraji v súčasnosti nedochádza k prekročeniu limitov u tejto zložky. V r. 2012 boli podľa údajov SHMÚ 10 najvýznamnejšími znečisťovateľmi v kraji spoločnosti:

1. Mondi scp, a.s. Ružomberok, okr. Ružomberok
2. OFZ, a.s., Istebné, okr. Dolný Kubín
3. Žilinská teplárenská, a.s. Žilina, okr. Žilina
4. Martinská teplárenská, a.s. Martin, okr. Martin
5. Obaly SOLO, s.r.o. Ružomberok, okr. Ružomberok
6. Rettenmeier Tatra Timber s.r.o. Liptovský Hrádok, okr. Liptovský Mikuláš
7. Speciality Minerals Slovakia s.r.o., Ružomberok, okr. Ružomberok
8. KIA Motors Slovakia s.r.o., okr. Žilina
9. LMT a.s., Liptovský Mikuláš, okr. Liptovský Mikuláš
10. TEHOS, s.r.o., Dolný Kubín, okr. Dolný Kubín

Dlhodobý klesajúci trend je možné sledovať aj u **oxidu siričitého** (SO_2). Je to spôsobené zmenou palivovej základne v prospech ušľachtilých palív a taktiež inštaláciou odsírovacích zariadení vo veľkých energetických zdrojoch. V cestnej doprave došlo k výraznému poklesu emisií SO_2 najmä vďaka legislatívnym opatreniam dotýkajúcim sa obsahu síry v pohonných látkach v r. 2005. 93% SO_2 pochádza z priemyslu.
V kraji v súčasnosti nedochádza k prekročeniu povolených limitov u tejto zložky. V r. 2012 boli podľa údajov SHMÚ 10 najvýznamnejšími znečisťovateľmi v kraji spoločnosti:

1. Martinská teplárenská, a.s. Martin, okr. Martin
2. Žilinská teplárenská, a.s. Žilina, okr. Žilina

3 OFZ, a.s., Istebné, okr. Dolný Kubín
4. Mondi scp, a.s. Ružomberok, okr. Ružomberok
5. SOTE s.r.o., Čadca
6. ŽOS Vrútky a.s., okr. Martin
7. ZDROJ MT s.r.o. Martin – Priekopa, okr. Martin
8. AFG Turčianske Teplice
9. RABČAN, s.r.o. Rabča, okr. Námestovo
10. AVEX electronics, s.r.o., prev. Oravská Lesná, okr. Námestovo

Na území ŽSK sa nachádzajú 3 meracie stanice, ktoré sú súčasťou siete regionálnych a lokálnych staníc SR monitorujúcich **imisnú situáciu - regionálne znečistenie ovzdušia** (posledné dostupné údaje za rok 2012):

Ružomberok (ul. Riadok)

Najčastejšie prúdenie vzduchu je zo západu s priemernou rýchlosťou 1,6 $m.s^{-1}$. Znečistenie ovzdušia klasickými znečisťujúcimi látkami je spôsobené prevádzkou teplárenskej technológie. Najväčší priemyselný zdroj predstavuje Mondi scp a.s.. Značný podiel na tomto znečistení majú aj malé lokálne zdroje. Špecifické znečistenie ovzdušia je spôsobené zmesou prevažne organosírnych zlúčenín epizódne unikajúcich z technológie výroby celulózy.

Žilina (ul. Obežná)

V oblasti kotliny je po celý rok zvýšená relatívna vlhkosť vzduchu, je to oblasť s najväčším počtom dní v roku s hmlou. Charakteristická je tu slabá veternosť s priemernou rýchlosťou vetra 1,3 $m.s^{-1}$ a výskytom bezvetria až 60 %. Z hľadiska potenciálneho znečistenia ovzdušia sú veterné pomery v Žilinskej kotline veľmi nepriaznivé a relatívne menšie zdroje exhalátov vedú k vysokej úrovni znečistenia v prízemnej vrstve. Znečistenie ovzdušia je spôsobené energetickými zdrojmi (Žilinská tepláreň, a.s.), automobilovým priemyslom, chemickými prevádzkami a v centre mesta intenzívnou dopravou.

Martin (ul. Jesenského)

Oblasť kotliny, nachádzajúcej sa medzi vysokými pohoriami, má nepriaznivé klimatické pomery z hľadiska rozptylu emisií znečisťujúcich látok. Časté inverzie, nízka hodnota priemernej rýchlosti vetra 2,8 $m.s^{-1}$ a vysoká relatívna vlhkosť sa podieľajú na zvýšených koncentráciách NO_x, oxidov síry a tuhých častíc. K najväčším zdrojom emisií patrí strojárenská výroba, miestne teplárne a automobilová doprava.

III.1.5. Flóra a fauna

Na území ŽSK sú zastúpené prevažne karpatské druhy rastlín. Od juhozápadu a juhu sem prenikajú aj panónske, teplo a suchomilnejšie druhy, z ktorých mnohé tu majú severnú hranicu ich výskytu. Vzhľadom na geologické podložie sa tu vyskytujú ako kyslomilnejšie, tak aj vápnomilné druhy. Druhovo pestrejšia skladba vegetácie sa nachádza na vápencovom podklade.

V druhovom zložení rastlinstva sa odráža aj stupňovitá členitosť územia kraja. Vyčleniť tu možno stupeň pahorkatín od 280 do 500 m n.m. charakterizovaný dubovými a dubovo-hrabovými lesmi, stupeň podhorský (submontánny) od 500 do 1000 m n.m., pokrytý pôvodne bukovými alebo bukovo-jedľovými lesmi dnes na mnohých miestach so značne pozmenenými porastmi, často so smrekom, na slnečných expozíciách aj s borovicou a montánny stupeň zastúpený bukovo-jedľovými, jedľovo-smrekovými a smrekovými lesmi. Najvyššie polohy zaberá subalpínsky vegetačný stupeň.

Viac ako polovicu územia ŽSK zaberajú rôzne typy lesných spoločenstiev. V oblasti Oravy a Kysúc boli pôvodne rozšírené bukové a bukovo-jedľové lesy kvetnaté, v oblasti Liptova dubovo-hrabové lesy lipové, jedľové a jedľovo-smrekové lesy. Územie Západných Tatier zaberajú spoločenstvá smrekových lesov čučoriedkových, najvyššie polohy subalpínske a alpínske spoločenstvá. Vo Veľkej Fatre sú najrozšírenejšie bukové lesy kvetnaté, v oblasti Chočských

vrchov bukové lesy vápnomilné a kvetnaté, v Žilinskej kotline sa vyskytujú lužné lesy nížinné, dubovo-hrabové lesy a dubové nátržníkové lesy, v Malej Fatre bukové lesy kvetnaté, bukové lesy kyslomilné horské, vyššie polohy zaberajú jedľové a jedľovo-smrekové lesy, vo vrcholových častiach subalpínske spoločenstvá. Rozsahom menšie, ale ekologicky veľmi významné sú spoločenstvá vrchoviskových a prechodných rašelinísk na Orave.

Vodné toky väčších riek sprevádzajú azonálne spoločenstvá lužných lesov nížinných a podhorských až horských, na území ktorých sa nachádzajú i v rámci Slovenska najsevernejšie položené lužné porasty – PR Ivachnovský luh, podhorské vŕbovo-jelšové porasty sú chránené v PR Jelšie.

V nižších polohách pahorkatín boli rozšírené zonálne spoločenstvá dubovo-hrabových lesov. Lesné spoločenstvá sa tu zachovali len na plochách nevhodnej na poľnohospodárske využívanie. Plošne najrozsiahlejšie lesy sa udržali v horských oblastiach. V priebehu času došlo čiastočne k ich premene z pôvodných bukových a jedľových lesných porastov na smrekové monokultúry, vo vyšších polohách sú prítomné pôvodné smrečiny. Zvláštnu pozornosť si zasluhujú porasty pralesovitého charakteru, viaceré sú chránené formou maloplošných chránených území (PR Skalná Alpa, PR Rumbáre, NPR Pilsko, NPR Babia hora, NPR Jánošíkova kolkáreň a ďalšie). V najvyšších polohách sú zastúpené porasty kosodreviny.

Významný počet rastlinných druhov sa nachádza v nelesných ekosystémoch, ktoré reprezentuje široká škála rastlinných spoločenstiev skál a sutín, prameníšk, slatín, rašelinísk, močiarov, lúk a pasienkov, nad hornou hranicou rozšírenia kosodreviny sa nachádzajú v najvyšších horských polohách prirodzené alpínske lúky. V alúviách riek sa ešte miestami zachovali mezofilné lúky. Nelesné ekosystémy patria všeobecne medzi najohrozenejšie, nielen na území Slovenska, ale i v celoeurópskom a celosvetovom meradle.

Žilinský kraj je charakteristický najbohatším výskytom mokradí, slatín, prechodných ale najmä vrchoviskových rašelinísk na Slovensku. Viaceré z nich sú chránené formou prírodných rezervácií – NPR Kláštorské lúky, NPR Klinské rašelinisko, PR Beňadovské rašelinisko, PR Medzi bormi, PR Rojkovské rašelinisko, PR Močiar a ďalšie. Na prirodzené i poloprirodzené nelesné spoločenstvá sa viaže výskyt mnohých vzácnych, reliktných a ohrozených druhov rastlín, bohato je zastúpená čeľaď *Orchidaceae*. Veľmi zaujímavé, nielen po floristickej stránke, boli početné travertíniská, viazané na vývery minerálnych vôd. Väčšina z nich bola v minulosti zničená negatívnymi ľudskými zásahmi, najhodnotnejšie a najmenej poznačené ľudskou činnosťou predstavuje PR Močiar s výskytom celého radu kriticky ohrozených druhov rastlín.

Fauna

Dnešné rozšírenie a zloženie fauny je výsledkom dlhodobého vývinu. Vzhľadom na dlhodobý vývin územia možno vo faune ŽSK rozlíšiť z hľadiska zoogeografického tieto hlavné zložky: kozmopolitickú, holarktickú, paleoarktickú, európsko-sibírsku, karpatskú, ale i endemickú a reliktnú. Fauna územia ŽSK sa vyznačuje popri všeobecne známych prvkoch pozmenenej krajiny veľkým množstvom pôvodných zachovaných zoocenóz so širokým ekologickým rozpätím. Mimoriadne vysoká diverzita druhov a živočíšnych spoločenstiev je odrazom pestrej geologickej stavby, značného hypsometrického rozpätia, geomorfológie a veľkej rôznorodosti flóry, s ktorou je živočíšstvo úzko späté.

Pôvodné zachované zoocenózy v území sú v rozhodujúcej miere sústredené v súčasne legislatívne chránených územiach (NP Malá Fatra, NP Veľká Fatra, TANAP, CHKO Kysuce, CHKO Horná Orava, v prírodných rezerváciách a chránených areáloch). Možno tu zaznamenať výskyt typických zoocenóz západokarpatských lesov horského stupňa, často aj s pralesnými prvkami, reliktami a endemitami. Diverzitu fauny dopĺňajú azonálne zoocenózy zachovalých úsekov tokov (rieka Orava, horný tok Váhu a jeho zachovalé prítoky) a tiež prvky pahorkatín a podhorských zón.

Náhradné zoocenózy sa vyvinuli v človekom pozmenenej antropicky ovplyvnenej krajine, kde ustúpili druhy citlivé na zmenené životné podmienky a zostávajú druhy so širokou ekologickou amplitúdou, schopné adaptovať sa. Na odlesnených častiach regiónu vznikli lúky a pasienky, kde došlo k rozvoju zoocenóz viazaných na lúčne a nivné biotopy. Obhospodarovanie ornej pôdy veľkoplošným spôsobom s použitím mechanizácie a chemizácie limituje zachovanie zoocenóz viazaných na agrocenózy. Výstavbou vodných priehrad a nádrží vznikli biotopy vodných spoločenstiev netypické pre pôvodnú krajinu, čo na jednej strane spôsobilo zánik významných lokalít (rašeliniská na Orave), na strane druhej sa zvýšila druhová diverzita najmä ichtyofauny a vodného vtáctva. Územím kraja vedú významné migračné cesty vtáctva.

III.1.6. Krajina a jej štruktúra

V zmysle Európskeho dohovoru o krajine je významnou potrebou pre celú Európu zachovať rozmanitosť európskych krajín ako hodnôt spoločného prírodného a kultúrneho dedičstva. Aktuálne trendy sa sústreďujú na hodnotovo – významové vlastnosti krajiny a zachovanie tých charakteristických čŕt krajinz, ktoré ju reprezentujú a sú výsledkom prírodného a historického vývoja. Krajina sa stala dôsledkom trvalého dynamického procesu obrazom pôsobenia človeka, ktorý cieľavedome upravuje svoj životný priestor. V historickom slede sa krajina dedí z generácie na generáciu a stáva sa tak kultúrnym dedičstvom národa, takže je nevyhnutné diferencovanie územia z hľadiska hodnoty krajiny a posúdenie, akým spôsobom treba pristupovať k jednotlivým krajinným typom v rámci starostlivosti o krajinu.

Krajina Žilinského kraja je veľmi pestrá a členitá, tvorená kotlinami, vrchovinami, hornatinami a aj veľhorami. Pestrosť sa prejavuje aj v primárnej i sekundárnej krajinnej štruktúre, pričom primárnu krajinnú štruktúru zastupujú hlavne zvyšky prirodzených lesov a zachovalé prirodzené porasty lesov v alúviách tokov a fragmenty špecifických nelesných prvkov (slatiny, rašeliniská). Prevládajúcu sekundárnu štruktúru tvoria poloprírodné prvky, najmä sekundárne lesy, sekundárne lúky a pasienky, taktiež prvky vznikajúce v dôsledku ľudskej činnosti (orná pôda, zastavané plochy, technické prvky, dopravné línie).

V kraji územne prevláda typ krajinnej štruktúry prírodnej a zmiešanej, v menšom rozsahu sa vyskytuje typ lesnej krajiny, v ktorej sa neuplatňujú špecifické požiadavky z hľadiska ochrany a tvorby krajinnej štruktúry a typ poľnohospodárskej krajiny, v ktorej sa zase z hľadiska tvorby krajiny uplatňujú špecifické požiadavky na priestorové a funkčné usporiadanie územia.

Z hľadiska krajinnej scenérie pôsobia vysoko esteticky komplexy ihličnatých a zmiešaných lesov s mozaikami lúk a pasienkov a vystupujúcimi skalnými útvarmi na svahoch pohorí. Vizuálnu kvalitu priestoru ovplyvňuje pozitívne aj prirodzený charakter horských tokov a ich sprievodná vegetácia. V negatívnom zmysle ovplyvňujú scenériu krajiny negatívne technické prvky pôsobiace ako pohľadové defekty.

Územie Žilinského kraja patrí na Slovensku k najbohatším oblastiam na biodiverzitu a z toho aj vyplývajúcu ochranu prírody a krajiny. Ekologická kvalita priestorovej štruktúry krajiny je v celom kraji veľmi priaznivá. Nepriaznivá je len v Žilinskej kotline, v juhozápadnej časti Javorníkov a vo východnej časti Skorušínskych vrchov.

Environmentálna regionalizácia SR predstavuje prierezový zdroj informácií o stave životného prostredia a odráža jeho diferencovaný stav v rôznych častiach územia SR. Regióny SR vykazujú rôzny stav zaťaženia jednotlivých zložiek životného prostredia a v rôznej miere sa v nich uplatňujú rizikové faktory. Tieto vplyvy, záťaže či riziká majú (popri rôznorodosti prírodných pomerov) predovšetkým antropogénny charakter.

Podľa environmentálnej regionalizácia Slovenska uvedenej v Správe o stave životného prostredia SR v roku 2013 **prevažnú časť rozlohy kraja tvoria regióny s nenarušeným prostredím**. Na území ŽSK bola v zložitých geomorfologických podmienkach severného Slovenska

vymedzená Hornopovažská zaťažená oblasť zahrňujúca 4 subregióny v Liptovskej, Turčianskej, Oravskej a Žilinskej kotline. V Žilinskej kotline zaberá aglomeráciu Žiliny a v Liptovskej kotline Ružomberok.

V znení planého ÚPN VÚC ŽK návrh kostry územného systému ekologickej stability vytvára v krajinnom priestore ekologickú sieť, ktorá:

- zabezpečuje územnú ochranu všetkým ekologicky hodnotným segmentom v území,
- vymedzuje priestory umožňujúce trvalú existenciu, rozmnožovanie, úkryt a výživu rastlinným a živočíšnym spoločenstvám typickým pre daný región - biocentrá (majú charakter jadrových území s prioritným ekostabilizačným účinkom v krajine),
- umožňuje migráciu a výmenu genetických informácií živých organizmov – biokoridory a jadrové územia,
- zlepšuje pôdoochranné, klimatické a ekostabilizačné podmienky,
- zabezpečuje optimálny rozvoj prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt v území.

Územný systém ekologickej stability v ÚPN VÚC Žilinského kraja je riešený vo väzbe na návrh usporiadania krajinnej štruktúry. Limity, regulatívy a opatrenia špecifikované v jednotlivých krajinných priestoroch sú navrhované tak, aby krajina zabezpečovala všetky funkcie, ktoré môže poskytovať a ktoré z hľadiska celospoločenských záujmov má plniť.

Jednotlivé prvky regionálneho ÚSES sú zdokumentované v ÚPN VÚC ŽK v tabuľkovej forme (tab. č 12/2) a vyznačené v grafickej prílohe M 1:50 000 - Krajinná štruktúra a ÚSES. Detailnejšie informácie sú uvedené v kapitole III.2.4. Územný systém ekologickej stability.

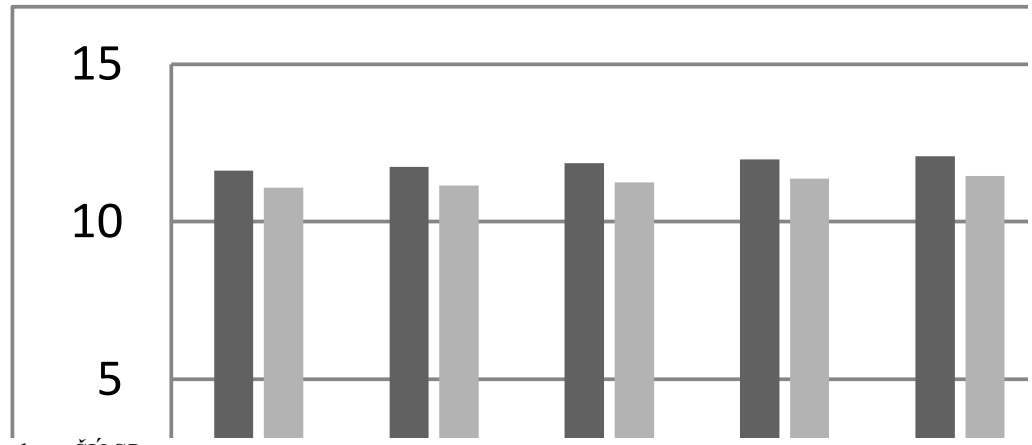
III.1.7. Obyvateľstvo a sídla

Obyvateľstvo

V r. 2013 mal Žilinský kraj celkom 690 420 obyvateľov. Kým do r. 2010 počet jeho obyvateľov plynule rástol, tak ako rástol aj počet obyvateľov Slovenskej republiky, v r. 2011 došlo k poklesu počtu obyvateľov o 8 673, čo činí úbytok o 1,3%. Podobný vývoj je však aj v celonárodnom meradle. V r. 2012 však už opäť dochádza k miernemu nárastu obyvateľstva tak v Žilinskom kraji, ako aj v SR, najmä zásluhou migrácie. Možno konštatovať, že Žilinský kraj z hľadiska vývoju počtu obyvateľstva patrí medzi kraje s dlhodobým trendom medziročného nárastu obyvateľstva v SR. V prípade Žilinského kraja ale tento trend slabne – pokiaľ v prvej polovici sledovanej dekády 2004 – 2013 sa nárast obyvateľstva pohyboval okolo 600 ročne, v druhej polovici sledovanej dekády s výnimkou medziročného poklesu v r. 2010 – 2011 sa tento nárast pohybuje na úrovni okolo 300 obyvateľov ročne.

Nepriaznivý trend je možné sledovať u vekovej štruktúry obyvatelstva - narastá počet obyvateľov vo veku nad 65 rokov a zároveň počet obyvateľov v produktívnom veku klesá. Žilinský kraj nárastom obyvateľov v poproduktívnom veku kopíruje celoslovenský vývoj. To isté platí aj o vývoji osôb v produktívnom veku (15 - 64). V r. 2013 mal Žilinský kraj celkovo 493 908 obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov, t.j. 71,5% z celkového počtu obyvateľov kraja. Od r. 2011 v rámci tejto vekovej kategórie obyvateľov tento podiel každoročne klesá.

Graf č. 2 Vývoj podielu obyvateľov vo veku nad 65 rokov v SR a v Žilinskom kraji v r. 2004 – 2013 (v % z celkovej populácie)

zdroj: ŠÚ SR

Životná úroveň obyvateľov ŽSK je porovnateľná s ostatnými slovenskými regiónmi prostredníctvom štatistických ukazovateľov definujúcich čisté príjmy a výdavky domácností v prepočte na osobu a mesiac. Pokiaľ ide o príjmy domácností v r. 2012 (najaktuálnejšie údaje) je možné obyvateľov ŽSK s čistým príjmom na úrovni 367,01 EUR prirovnať k celoslovenskému priemeru (366,34 EUR). Čisté výdavky domácností v Žilinskom kraji dosiahli úroveň 333,12 EUR, t.j. 103,3% priemeru SR.

Sídla

V r. 2013 žili obyvatelia ŽSK v 315 sídlach, z toho v 18 mestách. Hustota osídlenia v Žilinskom kraji bola 101,4 obyv./km^2, t.j. menšia ako je celoštátny priemer (110,4). Dôvodom je skutočnosť, že značnú časť územia kraja pokrývajú lesy.

Z podielu obyvateľstva žijúceho v mestách a obyvateľstva žijúceho na vidieku možno konštatovať, že vidiecke obyvateľstvo má v ŽSK miernu prevahu, hoci v rámci priemeru SR prevažuje mestské obyvateľstvo. V kraji je možné sledovať trend postupného odlivu obyvateľov z miest na vidiek. V roku 2013 mal Žilinský kraj 338 384 obyvateľov žijúcich v mestách a 352 036 obyvateľov žijúcich na vidieku.

V r. 2013 bolo ekonomicky aktívnych obyvateľov (pracujúci, pracujúci dôchodcovia, nezamestnaní a osoby na materskej dovolenke) z obyvateľov s trvalým pobytom na území ŽSK 336,8 tis., t.j. 48,3% všetkých obyvateľov. Z nich za prácou mimo miesta svojho bydliska odchádza vyše 82% obyvateľov. Z hľadiska bývania žije 64% obyvateľov kraja v bytoch a 26% v domoch.

Zdravotný stav obyvateľstva

Najčastejšími príčinami úmrtí obyvateľov v SR, ako aj v Žilinskom kraji, sú dlhodobo choroby obehovej sústavy, nádory, vonkajšie príčiny, choroby dýchacej sústavy a choroby tráviacej sústavy. Zatiaľ čo počet úmrtí na choroby obehovej sústavy postupne klesá, úmrtia na nádory sa zvyšujú. U mužov boli treťou najčastejšou príčinou úmrtí vonkajšie príčiny úmrtnosti (dopravné nehody, náhodné poranenia a úmyselné sebapoškodenia), u žien sa na tretie miesto radia choroby dýchacej sústavy (u mužov štvrtá príčina).

Najčastejšou príčinou hospitalizácií v kraji sú choroby obehovej sústavy, nasledujú choroby tráviacej sústavy. Počet hospitalizácií v tejto skupine klesá, skracuje sa aj priemerný ošetrovací čas. Stúpajúci trend hospitalizácií na nádorové ochorenia sa v posledných rokoch sice spomalil, ale nezastavil. Priemerný ošetrovací čas postupne klesá aj pri tejto skupine hospitalizovaných.

Sociálna infraštruktúra (zdravotnícke a sociálne zariadenia, školstvo, veda a výskum)
Počty **zdravotníckych zariadení** v SR v období 2003 – 2012 rástli najmä v reakcii na demografický vývoj, kedy narastal podiel obyvateľov v poproduktívnom veku a zvyšuje sa stredná dĺžka života (v sledovanom období sa zvýšila priemerne o približne 2 roky). Aj v ŽSK došlo k nárastu počtu zdravotníckych zariadení, a to z 1 421 v r. 2003 na 1 611 zariadení v r. 2012, a to aj z dôvodu znižovania počtu lôžok v ústavnej starostlivosti a vyššieho dopytu po ambulantnej starostlivosti.

90,5% hospitalizovaných pacientov zo ŽSK bolo hospitalizovaných priamo v zdravotníckych zariadeniach na území Žilinského kraja, čo dokladuje pokrytie Žilinského kraja dostatočne kvalitnou a pestrou sieťou zdravotníckych zariadení. Z celkového počtu 2 427 cudzincov ich v tomto regióne bolo v r. 2013 hospitalizovaných 437, čo bol najvyšší počet zo všetkých krajov SR.

V reakcii na demografickú situáciu narastá aj počet zariadení **sociálnych služieb**. V období rokov 2004 – 2013 došlo v rámci SR k zvýšeniu ich počtu o 80%. V Žilinskom kraji sa dokonca ich počet zvýšil 2,5 – násobne, keďže v r. 2004 ich bolo 77 a v r. 2013 až 193 (zdroj: ŠÚ SR).
Úmerne k demografickému vývoju narastajú aj počty miest v zariadeniach poskytujúcich sociálne služby - tempo ich nárastu však nie je také rýchle ako u počtov zariadení sociálnych služieb. Kým v SR došlo v rámci sledovaného obdobia k nárastu počtov miest o 34%, v ŽSK došlo k nárastu až o 50% (z 4 231 v r. 2004 na 6 332 miest v r. 2013). Tým sa kraj zaradil na druhé miesto za Nitriansky kraj (7 123 miest) v rámci SR v počte miest v zariadeniach poskytujúcich sociálne služby. (zdroj: ŠÚ SR).
Na území ŽSK sú poskytované sociálne služby prevažne prostredníctvom zariadení sociálnych služieb zriadených:

- Žilinským samosprávnym krajom (ŽSK) –je zriaďovateľom 26 účelne zlúčených zariadení sociálnych služieb, v ktorých sú poskytované sociálne služby pre cca 3 555 prijímateľov sociálnej služby prostredníctvom 2 047 zamestnancov.
- Obcami - verejní poskytovatelia sociálnych služieb zriadení obcou - na území ŽSK a je v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí celkom 21 poskytovateľov ambulantných a pobytových sociálnych služieb, opatrovateľská služba je poskytovaná v 188 obciach na území ŽSK.
- Neverejnými poskytovateľmi sociálnych služieb (cirkevné organizácie, nadácie, neziskové organizácie, občianske združenia a iné záujmové združenia zriadené inou osobou ako VÚC alebo obec) - v kraji pôsobí celkom 35 neverejných poskytovateľov ambulantných a pobytových sociálnych služieb a 29 neverejných poskytovateľov opatrovateľskej služby.
- Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Medzi najväčších poskytovateľov sociálnych služieb v kraji patrí Žilinský samosprávny kraj. Celkovo na území ŽSK pôsobí 82 verejných a neverejných poskytovateľov ambulantných alebo pobytových sociálnych služieb, prostredníctvom ktorých sú poskytované sociálne služby cca 5 808 prijímateľom sociálnej služby.
Okrem týchto sociálnych služieb sú v kraji poskytované aj terénne sociálne služby, najmä domáca opatrovateľská služba poskytovaná celkovo 218 verej. obecnými a neverejnými poskytovateľmi.

V dôsledku dlhoročného vývoja sociálnych služieb na Slovensku, zameraného na aktuálne potreby občanov prevláda v ŽSK poskytovanie pobytových sociálnych služieb nad ambulantnými a terénnymi sociálnymi službami.

Školstvo, veda, výskum a vývoj

U všetkých krajov SR došlo v rokoch 2003 – 2012 k poklesu počtu žiakov **základných škôl**. V Žilinskom kraji navštevovalo základné školy v r. 2003 celkom 82 559 žiakov, kým v r. 2012 ich bolo už iba 60 587, čo je pokles o celú 1/4. Počty žiakov cirkevných a súkromných základných škôl sa stabilizovali už v r. 2010 a odvtedy zásadnejšie neklesajú.

V dekáde 2003 – 2012 zaznamenala SR výrazný pokles žiakov **gymnázií** – zatiaľ čo v r. 2003 na nich študovalo dennou formou celkom 100 057 žiakov, v r. 2013 ich bolo už len 80 346. Do r. 2007 bol vývoj relatívne stabilný - Žilinský kraj vtedy dokonca zaznamenával nárast počtov žiakov. Odvtedy počet žiakov gymnázií klesá tak v rámci SR ako aj na území ŽSK. Počet gymnázií v SR ešte nezareagoval na klesajúce počty žiakov. V kraji sa počet gymnázií v sledovanom období zvýšil z 27 v r. 2003 na 29 v r. 2012.

Počty žiakov **stredných odborných škôl** (do r. 2007 vrátane stredných odborných učilíšť a združených stredných škôl) v SR aj v ŽSK zaznamenali v r. 2003 – 2012 pokles, ktorý bol najciteľnejší u odborných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti verejného sektora. V prípade Žilinského kraja sa počet žiakov v odbornom školstve znížil z 31 677 v r. 2003 na 24 403 v r. 2012. Podiel žiakov v cirkevných a súkromných odborných školách narástol. V Žilinskom kraji sa počet stredných odborných škôl vrátane konzervatórií znížil z 82 škôl v r. 2003 na 66 v r. 2012.

Po r. 2008 dochádza k úbytku študentov študujúcich na **vysokých školách** v dennej forme štúdia. Na území ŽSK bolo v roku 2013 evidovaných 11 fakúlt na 4 univerzitách, ktoré tu mali svoje sídlo. V kraji ale vysokoškolské vzdelávanie zabezpečujú aj viaceré vysoké školy, ktorých fakulty nemajú sídlo na jeho území.

Bežné výdavky na **výskum a vývoj** v r. 2013 v kraji činili 42 599 tis. EUR. S výnimkou ich jednorazového poklesu výdavkov v r. 2009 môžeme hovoriť o ich kontinuálnom náraste v poslednej dekáde. Kraj sa takýmto objemom bežných výdavkov radí na tretie miesto za Bratislavský a Košický kraj. Schopnosť realizovať vedu a výskum na svetovej úrovni si vyžaduje dostatočné zdroje na investície do infraštruktúry a technológií - aj u tohto indikátora patrí kraj medzi popredné regióny v SR, pričom v r. 2013 sa dokonca zaradil pred Košický kraj na druhé miesto, keď objem kapitálových výdavkov v Žilinskom kraji na vedu a výskum v sume 19 285,6 tis. EUR tvoril podiel 19,8% z celkových kapitálových výdavkov na túto oblasť v rámci SR.

Úmerne s rastom výdavkov na výskum a vývoj rástol v r. 2004 - 2013 aj počet zamestnancov výskumu a vývoja. V prepočte na plné úväzky pracovalo na území ŽSK v r. 2013 v tejto oblasti 1 184 zamestnancov.

Technická infraštruktúra

Doprava

V zmysle Nariadenia EP a Rady (EÚ) 1315/20013, ktoré definuje štruktúru transeurópskej dopravnej siete ako dvojúrovňovú, prechádzajú Žilinským krajom dva multimodálne koridory základnej dopravnej sieteTEN – T (TEN-T CORE Network), ktorá bude tvoriť základnú prioritnú kostru rozvoja udržateľnej multimodálnej európskej dopravnej siete do roku 2030, a to:

- **Balticko - jadranský koridor**: Gdynia - Gdansk - Katowice - Ostrava - Brno - Viedeň; Katowice – Bialsko-Biala - Žilina - Bratislava - Viedeň - Graz - Terst - Koper a Terst - Benátky - Bologna - Ravenna, **na území ŽSK tvorený:** železničným traťovými úsekmi Žilina - Bytča (č. trate 106), Žilina - Čadca – Mosty u Jablunkova (č. trate 106), Čadca - Zwardoň (č. trate 114), diaľnicami D1, D3, časťou rýchlostnej cesty R3 od Martina po južnú hranicu kraja a plánovanou Vážskou vodnou cestou

- **Koridor Rýn - Dunaj**: Přerov - Ostrava - Žilina; Zlín - Žilina a Žilina - Košice - hranica s Ukrajinou, **v Žilinskom kraji tvorený:** železničným traťovým úsekom Žilina – Vrútky – Ružomberok – Liptovský Mikuláš – Liptovský Hrádok – Važec (č. trate 106,105) a diaľnicou D1.

V zmysle dohody AGTC tvoria oba koridory na území ŽSK aj významné dopravné trasy intermodálnej prepravy.
Súhrnnú dopravnú sieť TEN-T, ktorá bude celoeurópskou dopravnou sieťou zabezpečujúcou dostupnosť a prepojenie všetkých regiónov v rámci EÚ, vrátane odľahlých a vzdialených regiónov, **tvoria v Žilinskom kraji plánované rýchlostné cesty:** R5, R3 – od križovatky s D1 po štátnu hranicu s Poľskom a R1.

Kraj má okrem rozvinutej nadradenej dopravnej siete, veľký potenciál aj v oblasti intermodálnej prepravy vďaka výstavbe **Terminálu intermodálnej prepravy v Tepličke nad Váhom** spĺňajúceho podmienky dohody AGTC. Terminal bude centrálnym terminálom pre oblasť severného Slovenska s napojením sa na medzinárodný obchod s krajinami EÚ, Ruskom a ázijskými krajinami. Atrakčný obvod obsluhy terminálu je 80 km, čo umožní obsluhu celého území ŽSK, severných okresov Trenčianskeho kraja, Ostravska v ČR a južnú časť Katovického vojvodstva v Poľsku.

V r. 2014 bolo na území ŽSK v prevádzke **66,95 km diaľnic a diaľničných privádzačov**. Chrbticovú os cestnej siete kraja tvorí diaľnica D1, ktorá je najdlhším a najvýznamnejším diaľničným prepojením v Z-V smerovaní a v spojitosti s D3 aj v smerovaní J - S. V súčasnosti sú vo výstavbe úseky: Hričovské Podhradie - Lietavská Lúčka - Višňové - Dubná Skala - Turany a Hubová - Ivachnová. V príprave je úsek Turany - Hubová a diaľničný privádzač Žilina - Lietavská Lúčka. Všetky ostatné úseky D1 na území ŽSK sú už v prevádzke. V úsekoch, ktoré sú stále v príprave a vo výstavbe, je doprava vrátane tranzitnej dopravy vedená po ceste I. triedy I/18, ktorá požadované dopravné kapacity nedokáže uspokojiť, čo sa prejavuje vo zvýšenej nehodovosti, ale aj zníženej kvalite životného prostredia v intravilánoch miest a obcí (hluk, emisie PM^{10}, atď.)
Diaľnica **D3** spolu s budovanou rýchlostnou cestou **R5** predstavuje dôležitú spojnicu troch susedných štátov SR, ČR a Poľska a troch významných hospodárskych centier Žilina – Ostrava – Katowice. Z hľadiska dopravnej obsluhy predstavujú významné dopravné prepojenie v smere sever - juh a v spojitosti s diaľnicou D1 aj v smere západ – východ. Vo výstavbe sú úseky Svrčinovec – Skalité - št.hr s Poľskou republikou a Žilina, Strážov – Žilina, Brodno. Ostatné úseky sú v príprave. Cesta I. triedy I/11, ktorá až do dokončenia výstavby diaľnice D3 tvorí chrbtovú kosť cestnej dopravy v okresoch Čadca a Kysucké Nové Mesto, kapacitne nevyhovuje náporu, ktorému je vystavená, a to aj z dôvodu tranzitnej dopravy, ktorú vykonáva cca 40% vozidiel na tejto ceste.
V r. 2014 bolo v kraji v prevádzke **17,46 km rýchlostných ciest a privádzačov**. Rýchlostná cesta R3 predstavuje významné dopravné prepojenie s Poľskou republikou cez hraničný prechod Trstená - Chyžné a jej južná trasa zabezpečí dopravné prepojenie na Maďarsko a tiež vyrieši tranzit v severo – južnom smere Oravou a Turcom. V prevádzke v polovičnom profile sú úseky Horná Lehota – Oravský Podzámok, obchvat mesta Trstená a obchvat Hornej Štubne. Ďalšie úseky na území ŽSK sú v príprave. Do ich vybudovania plnia funkciu kostry cestnej siete cesty I. triedy, cesta I/65 v Turci a cesta I/59 na Orave, ktoré na túto úlohu nestačia.
V r. 2014 bolo v Žilinskom kraji v prevádzke **503,34 km ciest I. triedy, 324,9 km ciest II. triedy a 1 112,4 km ciest III. triedy**.

ŽSK, ktorý susedí s Českou republikou a Poľskom má na svojom území pomerne hustú sieť **hraničných priechodov**. Najvýznamnejší hraničný priechod s Českou republikou je Svrčinovec – Mosty u Jablunkova na ceste I/11. Najvýznamnejšie hraničné priechody s Poľskou republikou sú Skalité – Zwardoń na ceste I/12 a Trstená – Chyžne na ceste I/59. SR a ČR spája aj cesta II/484

(Klokočov – Bílá), cesta I/10 (Makov – Bíla - Bumbálka) a cesta III/2016 (Čadca – Milošová – Šance). Významný hraničný prechod s Poľskou republikou je Suchá Hora – Chocholów, ktorý sa nachádza na ceste II/520. U ostatných hraničných priechodov s Poľskom platí obmedzenie pre nákladnú dopravu do 7,5t (Bobrov – Winiaczykówka (III/2276), Oravská Polhora – Korbielów (I/78), Novoť – Ujsoly (III/2270).

Dopravná zaťaženosť cestnej siete Žilinského kraja súvisí s nedostatočným pokrytím územia kraja cestami vo vzťahu k počtu jeho obyvateľov a tiež s nedobudovaním nadradenej dopravnej infraštruktúry, ktorá by uspokojila potreby tranzitnej dopravy. Tá v najkritickejších úsekoch regiónu presahuje 50% objemu všetkej dopravy.
Tanto fakt má okrem iného aj vplyv na **nehodovosť** v kraji, ktorá patrí medzi najvyššie v porovnaní s ostatnými slovenskými regiónmi. V rokoch 2004 – 2013 bolo na území ŽSK zaznamenaných 563 dopravných nehôd s následkom smrti, čo je najviac v SR. Počty smrteľných dopravných nehôd na sklonku sledovaného desaťročia nedosahujú stav z jeho začiatku, čo potvrdzuje pozitívny trend v náraste bezpečnosti na cestách na území ŽSK.

Železničná sieť
Najdôležitejšie dopravné prepojenia sever – juh a západ – východ zabezpečujú v kraji železničné trate č. 106, 105, čo sú tiež najdôležitejšie dopravné prepojenia v smere S – J a Z – V územím SR s prepojením na ČR, Poľsko a Ukrajinu. Tieto trate patria medzi najvýznamnejšie v SR aj z hľadiska objemov verejnej osobnej dopravy.

Letecká doprava
Letisko Žilina má štatút medzinárodného letiska. Súčasné technické parametre letiskovej infraštruktúry neumožňujú naplno využiť potenciál letiska, ktoré je umiestnené na križovatke diaľnic D1 a D3 a v budúcnosti po jeho dobudovaní môže plniť strategickú úlohu v oblasti leteckej dopravy pre medzinárodnú nákladnú i osobnú dopravu, ako aj pre cestovný ruch.

Vodná doprava
Za účelom prepojenia severu a juhu Európy vodnou cestou sa zvažovalo so splavnením Váhu po Žilinu a jeho prepojením s tokom Odry cez Kysuce a Sliezsko. V súčasnosti sa preferuje alternatíva vybudovania Vážskej vodnej cesty po Žilinu, kde by sa s využitím terminálu intermodálnej prepravy v Žiline tovar preložil na železnicu a dopravil by sa k plánovanému terminálu v Bohumíne, odkiaľ by ďalej na sever mohol pokračovať po Oderskej vodnej ceste.

Zásobovanie pitnou vodou

V Žilinskom kraji sú vyhlásené 4 chránené vodohospodárske oblasti (CHVO) s celkovou rozlohou 4547 km^2, a to CHVO Strážovské vrchy, CHVO Beskydy-Javorníky, CHVO Veľká Fatra a CHVO Nízke Tatry.

Na základe dlhodobých pozorovaní vplyvov klímy na zásoby pitnej vody boli hlavné povodia Slovenska rozdelené do troch základných skupín - územie s miernym, významným a veľmi významným vplyvom klimatických zmien. Povodie Váhu s úbytkom - 31 421 $m^3.km^{-2}$ sa radí medzi územia s významným vplyvom klimatických zmien na zásoby pitnej vody.

Z hľadiska tvorby zásob podzemných vôd je v kraji najvýznamnejším územím údolná niva Váhu a jeho prítoky. V Žilinskom kraji sa na hromadné zásobovanie pitnou vodou využíva 218 zdrojov podzemnej vody.

Najvýznamnejšie zdroje sa nachádzajú v okrese Martin (pramene Necpaly – Lazce a pramene v Blatnickej doline) a Žilina (pramene a vrt v oblasti Fačkova, vrty Lietava, Lietavská Svinná, zdroje Teplička). Významné zdroje sú aj na Orave v oblasti Oravíc.

Na základe pozorovaní bol medzi rokmi 2011 a 2012 zaznamenaný pokles priemerných ročných hladín podzemnej vody v rozmedzí 0,20 až 1,0 m. Zaznamenaný je aj pokles výdatnosti prameňov podzemnej vody.

Situácia v zásobovaní pitnou vodou z verejných vodovodov v kraji je pomerne priaznivá. Podľa údajov ŠÚ SR bolo k 31.12.2012 napojených na verejný vodovod 89,5 % obyvateľov kraja (priemer SR je 87,0 %).
V rámci okresov sú zaznamenané rozdiely v podieloch obyvateľstva zásobovaného pitnou vodou z verejného vodovodu - najnižší podiel obyvateľovs prístupom k pitnej vode z verejného vodovodu je v okrese Bytča (61 %) a Čadca (66,1%), najvyšší podiel pokrytia vodovodnou sieťou vykazujú okresy Turčianske Teplice (98,5%) a Martin (99,9%).

Po ukončení v súčasnosti realizovaných projektov (Bytčiansko, Stredné Kysuce, Ružomberok, Orava, Kysuce) dôjde k ďalšej pozitívnej zmene v celkovej napojenosti obyvateľstva kraja na verejné vodovody.

Územie Žilinského kraja patrí do pôsobnosti piatich vodárenských spoločností:
- Severoslovenské vodárne a kanalizácie, a.s., Žilina - okresy ZA, BY, KNM, CA,
- Oravská vodárenská spoločnosť, a.s., Dolný Kubín - okresy DK, NO, TS,
- Liptovská vodárenská spoločnosť, a.s., Liptovský Mikuláš - okres LM,
- Vodárenská spoločnosť Ružomberok, a.s., Ružomberok – okres RK,
- Turčianska vodárenská spoločnosť, a.s., Martin – okresy TR, TR.

Zneškodňovanie odpadových vôd
Problematika odvádzania a čistenia odpadových vôd na území ŽSK obzvlášť citlivá vzhľadom na vysoký podiel územia s rôznym stupňom ochrany jako aj vzhľadom na prítomnosť cenných podzemných minerálnych zdrojov v území.

K 31.12.2012 tvoril podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť 62,2 %.
Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť v obciach do 2000 obyvateľov dosahuje úroveň cca 33 %. V rámci okresov sú však značné rozdiely v napojenosti obyvateľov na verejnú kanalizáciu - najmenší podiel napojených obyvateľov je v okrese Bytča (5,7%) a Turčianske Teplice (7 %).Naopak najväčšia napojenosť je v okrese Liptovský Mikuláš (67,4%).

Vzhľadom na ekonomické ukazovatele, je problémom odkanalizovanie veľkého počtu malých obci - v Žilinskom kraji je 249 obcí s počtom obyvateľov do 2000, pričom z toho je 169 obcí do 1000 obyvateľov (stav k 31.12.2013).

Z hľadiska výhľadu a možností budovania ďalších kanalizačných sietí je potrebné skonštatovať, že na území ŽSK je cca 80 obcí s počtom obyvateľov 1000 až 2000, z toho menej ako 20 obcí je mimo aglomerácií nad 2000 EO. Najmenší podiel napojených obyvateľov takýchto obcí je v okrese Turčianske Teplice (1,7 % - 1 obec) a Bytča (8,3% - 5 obcí). Najväčší podiel napojených obyvateľov je v okrese Liptovský Mikuláš (73,6 % - 11 obcí) a Martin (53,1% - 8 obcí).

Po ukončení aktuálne realizovaných projektov (Bytčiansko, Stredné Kysuce, Ružomberok, Orava, Kysuce) aj v tejto oblasti dôjde k zmene v celkovej napojenosti obyvateľov kraja na kanalizačnú sieť v dotknutých oblastiach.

Za jedného z najväčších znečisťovateľov povrchových vôd sa pokladajú aj veľké ČOV, ktoré nedosahujú požadované čistiarenské efekty. Ich nízka kapacita môže byť spôsobená aj vysokým

obsahom balastných vôd v kanalizačných privádzačoch, ako je to napr. v ČOV: Žilina, Rajec, Martin, Liptovský Hrádok, Liptovský Ján, Liptovský Mikuláš, Demänovská Dolina, Dolný Kubín. Preto je priebežne potrebné doriešiť ich intenzifikáciu, rekonštrukciu, príp. rozšírenie kapacity.

Zabezpečenie ďalšieho rozvoja zásobovanosti ovybateľstba pitnou vodou a odvádzanie odpadových vôd v kraji prebieha podľa schváleného Plánu rozvoja verejných vodovodov a kanalizácii v Žilinskom kraji (schválný v r. 2013).

Energetika

V rámci regiónu ŽSK základnú tepelnú výrobu elektrickej energie zabezpečujú teplárne Žilina a Martin.

Kraj má dobré podmienky pre využitie hydroenergetického potenciálu. Nachádzajú sa tu 4 vodné elektrárne so špičkovým charakterom výroby: PVE Čierny Váh, VE Liptovská Mara, VE + PVE Mikšová I+II a VE Žilina.

Z netradičných zdrojov energie sa na území ŽSK využívajú:

- solárna energia je využívaná ojedinele, a to len na prípravu TÚV a prikurovanie
- geotermálne vody - na území kraja sú vytypované 4 oblasti s výskytom zdrojov geotermálnej energie – Turčianska, Žilinská a Liptovská kotlina a Skorušina, avšak jej vyžitie je nízke, väčšinou len na rekreačné účely.

Veterná energia nie je v kraji využívaná.

Netradičné a obnoviteľné zdroje elektrickej energie majú len charakter doplnkových zdrojov.

Prenos elektrickej energie

Prenos elektrickej energie v ŽSK sa uskutočňuje po prenosovom systéme 400 - 220 - 110 kV prostredníctvom energetických uzlov 400/220/110 kV transformovní ako aj distribučných sústav ZVN/VVN.

Prenosová sústava 400 kV: severnou časťou kraja prechádza prenosová sústava 400 kV v smere Lemešany - Spišská Nová Ves - Liptovská Mara - Sučany - Varín - Nošovice (ČR), kde sa napája na celoeurópsku 400 kV sústavu, v severo – južnom smere uvedená sústava vedie cez Sučany - Hornú Ždaňu - Levice a Varín - Nové Mesto nad Váhom. Energetické uzly 400/110 kV Liptovská Mara, Varín a 400/220/110 kV Sučany sú prepojené 400 kV prenosovou sústavou:

- 493 Horná Ždaňa - Sučany, 494 Sučany - Liptovská Mara, 406 Sučany - Liptovská Mara,
- 407 Liptovská Mara - Spišská Nová Ves, 045 PVE Čierny Váh - Liptovská Mara,
- 404 Varín - Nošovice, dvojité vedenie 405 Varín - Sučany,
- 495 Varín - Nové Mesto nad Váhom.

Prenosová sústava 220 kV: prenosová sústava 220 kV prechádza severnou časťou riešeného územia v smere Lemešany - Sučany - Nováky s napojením do transformovne Medzibrod (kraj Banská Bystrica). Energetický uzol 400/220/110 kV Sučany je prepojený prenosovou sústavou 220 kV vedeniami 271 Sučany – Bystričany a 272 Sučany - Medzibrod. Na 220 kV uzol Sučany je pripojená veľkoodberateľská 220 kV rozvodňa OFZ Široká dvojitým 220 kV vedením č. 281, 282. Po realizácii prechodu TR Medzibrod z 220 kV na 400/110 kV (okolo roku 2010) a po vybudovaní 2 x 400 kV prívodu sa jestvujúce 220 kV vedenia (č. 272-273) pri Ružomberku vzájomne prepoja, aby sa zachoval 220 kV prepoj Sučany - Lemešany pre možnosť 220 kV prevádzky v OFZ Široká. Po inštalácii uvedeného prepoja 272-273 sa uvoľnený koridor po 220 kV využije pre nové 110 kV vedenia. Koridor 220 kV vedení č. 272, 281 a 282 cez obec Nolčovo (okres Martin) sa ponecháva - vo výhľadovom období sa preloží mimo intravilán obce.

Distribučná 110 kV sieť: distribučné vedenia 110 kV slúžia pre rozdelenie elektrickej energie z nadradenej sústavy (uzol Varín, Sučany, Liptovská Mara) a zdrojov elektrickej energie (tepelné a vodné elektrárne) pre zásobovanie distribučných staníc 110/22 kV. Na území ŽSK sú rozvodne: Čadca, Kys. N. Mesto, Bytča, Hričov, Tp Žilina, Rajčanka Žilina, Rajec, Tp Martin, Košúty, Námestovo, Mokraď, Nižná, Liptovský Mikuláš, Závažná Poruba, Kráľova Lehota, Lisková, Sučany, Kraľovany. V území sa nachádzajú aj veľkoodberateľské elektrické stanice: ZŤS Martin, Mondi SCP Ružomberok, OFZ Istebné, Cementáreň Liet. Lúčka, ŽOS Vrútky, TDZ Turany.

Zásobovanie plynom

Zásobovanie zemným plynom je v kraji zabezpečené prostredníctvom vysokotlakových (VTL) plynovodov, VTL prípojok a sústavy regulačných staníc (RS), ktoré jeho umožňujú využitie zemného plynu vo všetkých formách spotreby (vykurovanie, príprava teplej úžitkovej vody, varenie a technologické účely).

Dodávku a spotrebu zemného plynu v kraji zabezpečujú nasledujúce plynárenské zariadenia:

- VTL plynovody,
- Severné Slovensko DN 500, PN 64,
- Rimavská Sobota - Liptovská Kokava DN 500, PN 64,
- Kysucký plynovod DN 500, DN 300, DN 200,DN 150, DN 100, PN 40,
- Oravský plynovod DN 200, PN 64; DN 200, DN 150, PN 40,
- Považský plynovod DN 300, PN 25,
- Žilina - Martin - Prievidza DN 300, PN 25.

Z hľadiska nadradenej plynárenskej sústavy SR je hlavný zdroj zemného plynu pre ŽK medzištátny VTL plynovod Bratstvo s prepojovacími VTL plynovodmi Malženice – Považská Bystrica, Severné Slovensko a Rimavská Sobota - Michalová – Liptovská Kokava.

Odovzdávacie stanice plynu (ďalej OS) VTL/ VTL:

- OS Strečno VTL 64 Severné Slovensko/VTL 25 Považský plynovod - Žilina - Martin - Prievidza,
- OS Varín VTL 64 Severné Slovensko/VTL 25 Kysucký plynovod,
- OS Dlhá nad Oravou VTL 64 Severné Slovensko - Oravský plynovod/VTL 40 Oravský plynovod.

V súčasnosti je v ŽSK plynofikovaných cca 65 % obcí regiónu. Rozvoj plynofikácie je navrhnutý tak, aby percento plynofikácie obcí v jednotlivých okresoch k roku 2015 dosiahlo min. 70 % a % plynofikácie okresu min. 60 %. Plynofikácia sídiel je výhodná tam, kde posúdenie rozvojového programu plynofikácie dosiahne záväzné ukazovatele ekonomickej efektívnosti.

Odpadové hospodárstvo

Základným koncepčným dokumentom regiónu ŽSK v oblasti odpadového hospodárstva je Program odpadového hospodárstva Žilinského kraja, ktorý navrhuje koncepciu riešenia odpadového hospodárstva a nakladanie s nimi v časovom horizonte rokov 2011 – 2015.

V r. 2013 bolo v Žilinskom kraji vyprodukovaných 212 635 t komunálneho odpadu. Do r. 2010 objem vyprodukovaného komunálneho odpadu každoročne narastal, od r. 2010 dochádza k postupnému miernemu úbytku celkového objemu komunálneho odpadu. Z porovnania množstva vyprodukovaného komunálneho odpadu na obyvateľov jednotlivých krajov SR je zrejmé, že Žilinský kraj s hodnotou 308,05 kg/obyvateľa v r. 2013 sa nachádza tesne pod priemerom SR (322,24 kg/obyv.).

Z hľadiska členenia na jednotlivé sektory najviac odpadu vyprodukoval priemysel, nasleduje stavebníctvo, zdravotníctvo a veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru. Poľnohospodárstvo, ktoré v minulosti patrilo medzi najväčších producentov odpadu v kraji ustupuje zo svojich pozícií.

Skládkovanie odpadov zostáva aj naďalej najčastejším spôsobom nakladania s komunálnymi odpadmi - na území ŽSK sa nachádza 16 skládok, ktorý nie je nebezpečný a 2 skládky na inertný odpad. V kraji sa nenachádza žiadna skládka nebezpečného odpadu ani spaľovňa komunálneho odpadu. Priemyselný odpad v kraji sa čiastočne spaľuje aj v spaľovniach na nebezpečný odpad. Zariadenie na spoluspaľovanie odpadov nie je v kraji prevádzkované.

Z hľadiska separácie jednotlivých zložiek komunálneho odpadu je Žilinský kraj absolútnym lídrom v rámci SR. V Žilinskom kraji sa z celkového množstva komunálneho odpadu v r. 2013 podarilo vyseparovať 12,3%. Narasatajúci trend separácie je potrebné zastabilizovať a posilniť, a to aj prostredníctvom realizácie mixu vhodne volených nástrojov (aj informačných) a opatrení v súlade s platným Programom odpadového hospodárstva Žilinského kraja.

V kraji sa nachádza 5 spaľovní odpadov, z ktorých 2 sú zamerané na spaľovanie priemyselného odpadu (LM, KNM), 2 na spaľovanie zdravotníckeho odpadu pri nemocniciach s poliklinikou (CA, MT). Ani jedna z nich nie je spaľovňou regionálneho významu. V okrese Žilina sa nachádza aj 1 spaľovňa kafilérnych tukov.

III.1.8. Kultúrne a historické pamiatky a pozoruhodnosti

Rozvoj cestovného ruchu v kraji je determinovaný najmä jeho prevažne hornatým charakterom, bohatstvom termálnych prameňov a zachovalým prírodným a kultúrno – historickým dedičstvom. 55,8 % kraja pokrývajú územia s rôznym stupňom ochrany vrátane štyroch národných parkov - Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Národný park Malá Fatra a Národný park Veľká Fatra. Členitá príroda ponúka nespočetné možnosti pre letné aj zimné športové a rekreačné vyžitie. Medzi najvýznamnejšie lyžiarske strediská patria Veľká Rača, Vrátna Free Time Zone, Martinské hole, Jasenská dolina, Snowland Valčianska dolina, Skipark Ružomberok, Jasná, Ski Park Kubínska hoľa a Zverovka - Spálená. Bohaté zdroje minerálnych a termálnych vôd viedli k rozvoju kúpeľníctva zastúpeného kúpeľmi v Rajeckých Tepliciach, Turčianskych Tepliciach a Lúčkach, ako aj k výstavbe aquaparkov Spa&Aquapark Turčianske Teplice, Gino Paradise Bešeňová, Aquapark Tatralandia (Lipt. Mikuláš) a Meander Park Oravice. Široké možnosti pre šport a rekreáciu ponúkajú tiež vodné plochy Oravská priehrada a Liptovská Mara.

Tradíciu a bohatstvo kultúrneho života dokladuje skutočnosť, že mesto Martin, druhé najväčšie mesto v Žilinskom kraji, bolo v roku 1994 vďaka jeho významu pre kultúrne a politické dejiny slovenského národa zákonom vyhlásené za Centrum národnej kultúry Slovákov. Folklórne tradície regiónu v súčasnosti udržiavajú mnohé folklórne súbory a skupiny, ľudové hudby, remeselníci zameraní na ľudovo-umelecké výrobky a usporadúvajú sa mnohé folklórne podujatia. Najvýznamnejšími kultúrnymi podujatiami v ŽSK s celoslovenským významom sú z hľadiska dosiahnutej návštevnosti Folklórny festival Jánošíkove dni, Folklórny festival vo Východnej ako aj Podroháčke folklórne slávnosti konané na Orave, či festivaly Dotyky a spojenia a Scénická žatva, konané v Turci. Osobitný pre zachovanie tradičných remesiel a foriem života majú podujatia ako rôzne jarmoky, kultúrne podujatia spojené so stavaním májov, dožinkami, fašiangami a inými predkresťanskými sviatkami Slovanov, ako aj viacero včelárskych dní, pretekov konských záprahov, podujatia na podporu a prezentáciu drotárskych tradícií, pltníctva a pod. Najaktívnejším regiónom v organizovaní kultúrnych podujatí v kraji je Orava.

História regiónu sa odzrkadľuje aj v jeho historických pamiatkach, z ktorých prvenstvo isto patrí hradom. Najnavštevovanejší je Oravský hrad. Expozície sú tiež inštalované v hradoch Budatín

a Strečno. Osobitným unikátom je tiež Sobášny palác v Bytči, významná pamiatka renesančnej architektúry. Mestský turizmus spojený s prehliadkou pamiatok urbanistického charakteru je možné realizovať najmä v Žiline a Martine, v obmedzenej miere aj v ostatných sídlach okresov v ŽSK. Najvýznamnejšími predstaviteľmi sakrálnej architektúry sú drevené kostoly vo Svätom Kríži, Tvrdošíne, Leštinách a Istebnom. Kraj je posiaty aj množstvom gotických, barokových a klasicistických kostolov a iných sakrálnych pamiatok. V mnohých z nich sa dodnes zachovali vzácne fresky, maľby, či plastiky, dokazujúce zručnosť dávnych majstrov. Na viacerých miestach je možné stretnúť sa s pamiatkami ľudovej architektúry, z ktorých najznámejší je Vlkolínec, zaradený do Zoznamu kultúrneho svetového dedičstva UNESCO. Osobitným zdrojom štúdia ľudovej architektúry sú tiež skanzeny v Zuberci, Martine, Vychylovke, Čičmanoch a Pribyline.

Z hradiska geografického členenia územia ŽSK na regióny cestovného ruchu sa spravidla dostávame k deleniu zodpovedajúcemu historickému vývoju tohto územia, ktoré sa od začlenenia do Uhorského štátu vyvíjalo vo forme samostatných administratívnych jednotiek, tzv. komitátov, stolíc, resp. žúp. Na území dnešného kraja sa vyvinuli štyri tieto územno – správne jednotky, Liptov, Orava, Turiec (ich celé územie sa nachádzalo na území dnešného ŽSK), ako aj časť Trenčianskej stolice, do ktorej spadali Kysuce a tiež Žilina a okolie (územie dnes nazývané ako Horné Považie). Hranice týchto územných jednotiek boli prirodzene definované horskými masívmi Vysokých a Nízkych Tatier, ako aj Malej a Veľkej Fatry, čo viedlo k relatívne autochtónnemu vývoju života v jednotlivých horských kotlinách. Vďaka tomu sa dodnes zachovali prejavy osobitností života vrátane kultúrnych prejavov vlastné danému regiónu, ktoré sú stále viac aj zdrojom turistickej atraktívnosti daných regiónov. Takéto členenie ŽSK na regióny cestovného ruchu je premietnuté tak v platnej Stratégii rozvoja cestovného ruchu ŽSK. Ich základná charakteristika je nasledovná:

- Liptov je atraktívnou kotlinou Váhu obkolesenou na severe Vysokými Tatrami, západnými Tatrami, Chočskými vrchmi a na severozápade Malou Fatrou, na juhu Nízkymi Tatrami a Veľkou Fatrou na juhozápade. Potenciál rozvoja cestovného ruchu týchto pohorí poskytuje možnosti pre realizáciu celoročných turistických aktivít. Vodná plocha Liptovská Mara, ako aj akvaparky Gino Paradise Bešeňová a Aquapark Tatralandia (okr. Liptovský Mikuláš) doplňujú spektrum voľnočasového vyžitia o ďalšie možnosti. Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky definuje vysoký alebo dobrý dlhodobý potenciál regiónu Liptova v nasledovných aktivitách: vodné športy, pobyt/rekreácia pri termálnej vode, pobyt v lesnom/horskom prostredí, pešia turistika, cykloturistika, zjazdové lyžovanie, vidiecky turizmus, horolezectvo, návšteva jaskýň a speleológia, vodná turistika/vodáctvo.
- Orava ohraničená zo severu štátnou hranicou s Poľskom vedúcou približne v línii Oravských Beskýd, z juhovýchodu Západnými Tatrami (tiež nazývanými Roháče), z juhu Chočskými vrchmi a zo západu Malou Fatrou je vyhľadávanou destináciou tak pre zimné ako aj letné formy turizmu. Nachádza sa tu kultúrna pamiatka, ktorá bola niekoľko rokov po sebe vyhlásená za najnavštevovanejší slovenský hrad – Oravský hrad. Vodné dielo Oravská priehrada poskytuje možnosti pre rozvoj vodných športov, Meander park Oravice láka milovníkov termálnych vôd a Ski Park Kubínska hoľa a Zverovka patria medzi najvyhľadávanejšie lyžiarske strediská regiónu. Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky definuje vysoký alebo dobrý dlhodobý potenciál Oravy v nasledovných aktivitách: vodné športy, pobyt/rekreácia pri vode, pobyt v lesnom/horskom prostredí, pešia turistika, cykloturistika, zjazdové lyžovanie, vidiecky turizmus, horolezectvo.
- Turiec, ktorého kotlina medzi pohoriami Malej Fatry na severe a západe, Veľkej Fatry na východe a Žiarskymi a Kremnickými vrchmi na juhu, sa pre bohatú flóru a faunu a množstvo prírodných krás nazýva tiež Turčianskou záhradkou, ponúka mimo prírody tiež možnosti kultúrno – poznávacieho turizmu súvisiaceho najmä ale nielen s mestom Martin, jeho kultúrnymi inštitúciami a každoročne poriadanými podujatiami. Medzi vyhľadávané

lyžiarske strediská patria Ski park Martinky na Martinských holiach, Jasenská dolina, a Snowland Valčianska dolina. Turčianske Teplice vďaka liečivým termálnym prameňom disponujú kapacitami pre liečebný turizmus i pre spa a wellness vyžitie. Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky definuje vysoký alebo dobrý dlhodobý potenciál Turca v nasledovných aktivitách: pobyt/rekreácia pri termálnej vode, pobyt v lesnom/horskom prostredí, pešia turistika, cykloturistika, zjazdové lyžovanie, lyžiarska turistika, vidiecky turizmus, horolezectvo, návšteva jaskýň/speleológia, vodná turistika/vodáctvo.

- Horné Považie zahŕňajúce mesto Žilinu s okolím a tiež s priľahlou Rajeckou dolinou, Terchovskou dolinou a územím Bytčianska taktiež disponuje kapacitami pre pestovanie lyžiarstva a horskej turistiky najmä v horstve Malej Fatry, pričom najvyhľadávanejším lyžiarskym strediskom je Vrátna Free Time Zone. Existencia termálnych prameňov podmienila rozvoj kúpeľníctva v Rajeckých Tepliciach. Ideálne podmienky pre mestský turizmus poskytuje samotné centrum regiónu – mesto Žilina, ktoré disponuje množstvom historických a architektonických pamiatok od raného stredoveku až dodnes. Nachádza sa tu tiež veľa muzeálnych expozícií, v dosahu autobusovou mestskou hromadnou dopravou je taktiež Budatínsky hrad s vlastnými výstavnými kapacitami a rozľahlým parkom. Medzi vyhľadávané atrakcie patrí aj hrad Strečno, pri ktorom v letných mesiacoch premávajú plte pre turistickú verejnosť. V Novej stratégii rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky je toto územie spolu s Kysucami zaradené do tzv. Severopovažského regiónu a definuje vysoký alebo dobrý dlhodobý potenciál tohto regiónu v nasledovných aktivitách: pobyt pri vode, vodné športy, pobyt/rekreácia pri termálnej vode, pobyt v lesnom/horskom prostredí, pešia turistika, cykloturistika, zjazdové lyžovanie, vidiecky turizmus, horolezectvo, vodná turistika/vodáctvo.
- Kysuce ohraničené zo severu Kysuckými Beskydami a Turzovskou vrchovinou, ktoré zhruba určujú štátnu hranicu s Poľskom a Českou republikou sú taktiež skôr hornatým regiónom, kde sa osídlenie sústreďuje v dolinách potokov a riečok tečúcich pomedzi jednotlivé horské masívy a vlievajúcich sa do rieky Kysuca. Lyžiarske vyžitie je rozvinuté napr. vo Veľkej Rači, navštevovanej vo veľkej miere tiež turistickou verejnosťou z blízkeho Poľska a Českej republiky. Región disponuje množstvom značených turistických, bežeckých a cykloturistických trás. Na hranici s Moravskosliezským krajom došlo k ich prepojeniu na tamojšie trasy a atraktivity cestovného ruchu, čím sa vytvorili podmienky na rozvoj cezhraničnej turistiky medzi obomi regiónmi.

Významnou formou cestovného ruchu v ŽSK je tzv. kultúrny turizmus postavený na existencii množstva kultúrnych pamiatok a pamäťových a fondových inštitúcií v území. Medzi najnavštevovaniejšie objekty kultúrneho turizmu v Žilinskom kraji patria:

- Liptov: Liptovská galéria P. M. Bohúňa v Lipt. Mikuláši, Múzeum slovenskej dediny Pribylina, Roľnícky dom Vlkolínec,
- Orava: Oravský hrad, Oravská lesná železnička Oravská Lesná, Župný dom v Dolnom Kubíne, Slanický ostrov umenia – Oravská priehrada,
- Turiec: Slovenské komorné divadlo Martin, expozície Slovenského národného múzea nachádzajúce sa v Martine,
- Horné Považie: Hrad Strečno, Čičmany, Sobášny palác v Bytči, Bábkové divadlo Žilina, Považská galéria umenia v Žiline,
- Kysuce: Múzeum kysuckej dediny, Historická lesná úvraťová železnica vo Vychylovke.

Na území ŽSK sa nachádza celkovo 1584 kultúrnych pamiatok.

Tab. č. 4 Počet pamiatok v jednotlivých okresoch Žilinského kraja

okres	počet pamiatok
Bytča	61
Čadca	114
Dolný Kubín	140
Kysucké Nové Mesto	17
Liptovský Mikuláš	188
Martin	327
Námestovo	119
Ružomberok	200
Turčianske Teplice	55
Tvrdošín	105
Žilina	258

zdroj: ŠÚ SR

Vďaka vyššie vymenovanému prírodnému a kultúrno – historickému bohatstvu patrí kraj dlhodobo medzi popredné regióny v SR z hľadiska **cestovného ruchu**. V r. 2013 sa v ubytovacích zariadeniach na území kraja ubytovalo 819 016 hostí, čím podiel ubytovaných v kraji z celkového počtu ubytovaných v SR dosiahol 20,2%.
ŽSK je dlhodobým lídrom v SR v počte prenocovaní v ubytovacích zariadeniach. Aj keď počet hostí celkom nedosahuje úroveň Bratislavského kraja, dĺžka ich pobytu v Žilinskom kraji je dlhšia. V r. 2013 vykázali ubytovacie zariadenia v Žilinskom kraji 2 397 984 prenocovaní, čo bol 20,9% podiel na celoslovenskom počte prenocovaní.
Vysoké čísla u ubytovaných hostí a v počte prenocovaní sa prejavujú aj na počtoch ubytovacích zariadení a lôžok v nich - 882 ubytovacích zariadení robí kraj absolútnym lídrom a jeho podiel na celkovom počte ubytovacích zariadení v SR je 25,5%.

III. 2. Informácia vo vzťahu k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam (územia chránené podľa osobitných predpisov)

ŽSK je regiónom s najväčším plošným podielom území so zvýšeným stupňom ochrany prírody a krajiny v rámci Slovenska.

Ochrana prírody a krajiny predstavuje podstatu starostlivosti o životné prostredie a najzávažnejšiu úlohu environmentálnej politiky, stáva sa prioritným problémom v celosvetovom meradle a východiskom pre zabezpečenie trvaloudržateľného života. K jedným zo základných nástrojov starostlivosti o prírodu a krajinu patrí aj legislatívne zabezpečenie tejto oblasti.
Kostrou národnej legislatívy v tejto oblasti je zákon 506/2013, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z. z**.** o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony spolu s vykonávacou vyhláškou MŽP SR č. 24/2003 Z.z. V zmysle tohto zákona sú z hľadiska zachovalosti alebo ohrozenosti biotopov s vysokou ekologickou a biologickou hodnotou vyhlásené za chránené v niektorej z kategórií chránených území alebo podliehajú osobitnej ochrane. Špeciálnu starostlivosť a režim na chránených územiach zabezpečujú jednotlivé stupne ochrany.

III.2.1. Národná sústava chránených území

Na území kraja sa v súčasnosti nachádzajú, alebo do neho čiastočne zasahujú štyri národné parky a tri chránené krajinné oblasti.

Tab. č. 5 Zoznam národných parkov a chránených krajinných oblastí na území ŽSK

kategória	názov	celková výmera (v ha)	z toho výmera v kraji (v ha)	rok vyhlásenia, aktualizácie
Národný park	Malá Fatra	22 630,0000 OP 23 262,000	22 630,0000 OP 23 262,000	1967 ako CHKO, 1988
Národný park	Nízke Tatry	72 842,0000 OP 110 162,000	48 032,943 OP 38 998,290	1978, 1997
Národný park	Tatranský	73 800,0000 OP 30 703,000	24 560,290 OP 14 440,435	1948, 1987, 2003
Národný park	Veľká Fatra	40 371,3433 OP 26 132,5817	35 934,316 OP 24 547,084	1974 ako CHKO, 2002
Chránená krajinná oblasť	Horná Orava	58 738,0000	58 738,0000	1979, 2003
Chránená krajinná oblasť	Kysuce	65 462,0000	65 462,0000	1984
Chránená krajinná oblasť	Strážovské vrchy	30 979,0000	7 122,941	1989

zdroj: ŠOP SR

Maloplošné chránené územia predstavuje 54 prírodných rezervácií, 38 prírodných rezervácií, 18 národných prírodných pamiatok, 40 prírodných pamiatok a 18 chránených areálov. Ako prírodné pamiatky sú chránené priamo zo zákona č. 543/2002 Z.z. v platnom znení taktiež všetky jaskyne a prírodné vodopády.

Tab. č. 6 Prehľad národných prírodných rezervácií v ŽSK

číslo v štátnom zozname	názov chráneného územia	rozloha (v ha)	rozloha ochranného pásma (v ha)	stupeň ochrany	okres
212	Bielska skala	15,0500	x	5	Tvrdošín
217	Borišov	449,7400	x	5	Martin
238	Čierny kameň	34,4000	28,4200	5	Ružomberok
239	Demänovská dolina	836,8800	x	5	Lipt. Mikuláš
246	Ďumbier	2 043,7600	x	5	Lipt. Mikuláš
274	Chleb	412,8700	x	5	Žilina, Martin
275	Choč	1 428,0500	x	5	Dolný Kubín, Ružomberok
278	Jánošíkova kolkáreň	243,3700	x	5	Ružomberok
280	Jánska dolina	1 696,5300	x	5	Lipt. Mikuláš
294	Juráňova dolina	434,3200	x	5	Tvrdošín
303	Kľačianska Magura	204,4700	x	5	Martin
304	Kľak	85,7100	x	5	Žilina, Martin
305	Kláštorské lúky	85,9915	x	4	Martin
313	Kornietová	84,0500	x	5	Ružomberok
317	Kotlový žľab	70,7700	x	5	Tvrdošín
835	Kozol	91,5800	x	5	Žilina
323	Krivé	203,7200	x	5	Žilina
326	Kundračka	115,7900	x	5	Ružomberok
329	Kvačianska dolina	461,7900	x	5	Lipt.Mikuláš
337	Lysec	70,0400	x	5	Martin
340	Madačov	330,6400	x	5	Martin
345	Malý Polom	86,1000	x	5	Čadca
357	Minčol	96,1000	x	5	Dolný Kubín, Námestovo
360	Mních	74,7500	x	5	Lipt. Mikuláš
367	Ohnište	852,2600	x	5	Lipt. Mikuláš

369	Osobitá	457,9800	x	5	Tvrdošín
371	Padva	325,4600	x	5	Martin
393	Prípor	272,2700	x	5	Žilina
395	Prosiecka dolina	341,7300	x	5	Lipt. Mikuláš
400	Rakšianske rašelinisko	5,5310	x	4	Turčianske Teplice
402	Roháčske plesá	451,6600	x	5	Tvrdošín
408	Rozsutec	841,5500	x	5	Žilina, D. Kubín
410	Rumbáre	51,5900	x	5	Ružomberok
412	Salatín	1 192,9900	x	5	Lipt. Mikuláš, Ružomberok
415	Sivý vrch	112,6700	x	5	Tvrdošín
418	Skalná Alpa	524,5500	x	5	Ružomberok
423	Sokolec	199,2400	x	5	Dolný Kubín
431	Starý hrad	85,4200	x	5	Žilina
845	Suchá dolina	1 585,5400	x	5	Lipt. Mikuláš
435	Suchý	429,4200	x	5	Žilina
436	Suchý vrch	288,7400	x	5	Ružomberok, Martin
437	Súľovské skaly	543,2300	281,7700	5	Bytča
441	Šíp	301,5200	x	5	Ružomberok, Dolný Kubín
443	Šrámková	243,6500	x	5	Dolný Kubín
446	Šútovská dolina	526,6500	x	5	Martin, D.Kubín
451	Tiesňavy	479,2100	x	5	Žilina
453	Tlstá	3 066,0400	x	5	Martin
458	Turiec	89,2899	543,3089	4	Martin, Turč. Teplice
459	Turková	107,0000	30,9500	5	Lipt. Mikuláš
465	Veľká Bránica	332,0900	x	5	Žilina
467	Veľká Rača	313,0000	197,0000	5	Čadca
469	Veľká Skalná	645,2300	x	5	Martin, Turč. Teplice
472	Veľký Javorník	13,9500	x	5	Čadca
487	Vyšehrad	48,6500	x	4	Prievidza, Turč. Teplice

zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

Tab. č. 7 Prehľad národných prírodných rezervácií v ŽSK, ktoré zasahujú do iných samosprávnych krajov

číslo v štátnom zozname	názov chráneného územia	rozloha (v ha)	rozloha ochranného pásma (v ha)	rozloha v kraji (v ha)	stupeň ochrany	okres
432	Strážov	480,0100	x	73,650	5	Ilava, Považská Bystrica, Žilina
1110	Svrčinník	222,4900	x	114,204	5	Banská Bystrica, Turč. Teplice
759	Tichá dolina	5966,6400	x	98,556	5	Poprad, Lipt. Mikuláš
487	Vyšehrad	48,6500	x	17,841	4	Prievidza, Turč. Teplice

zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

Tab. č. 8 Prehľad prírodných rezervácií v ŽSK

číslo v štátnom zozname	názov chráneného územia	rozloha (v ha)	rozloha ochranného pásma (ha)	stupeň ochrany	okres
827	Biela skala	185,0700	x	5	Martin
227	Brodnianka	25,9400	33,3000	5	Žilina, Kys. Nové Mesto
237	Čierna Lutiša	26,3500	50,8200	5	Žilina
318	Dubovské lúky	16,0289	x	4	Dolný Kubín
249	Goľove mláky	6,8300	x	4	Martin
250	Hajasová	7,1700	x	5	Martin
261	Hrabinka	0,4000	x	4	Martin
267	Hrádok	6,7500	x	5	Martin
268	Hričovec	21,1200	x	5	Čadca
276	Ivachnovský luh	10,0400	x	5	Ružomberok
831	Javorinka	35,5200	x	5	Dolný Kubín
290	Jelšie	26,1000	x	5	Liptovský Mikuláš
300	Katova skala	46,6900	x	5	Martin
310	Klokočovské skálie	6,1200	x	5	Čadca
1096	Klubinský potok	0,8258	x	5	Čadca
312	Korbeľka	86,1600	x	5	Ružomberok
834	Kozí chrbát	37,4300	x	5	Ružomberok
327	Kunovo	11,9200	x	5	Dolný Kubín, Ružomberok
836	Ľadonhora	285,7400	x	5	Kys. Nové Mesto
339	Mačie diery	45,6300	x	5	Tvrdošín
341	Machy	25,6100	x	5	Liptovský Mikuláš
353	Medzi bormi	6,5500	x	4	Tvrdošín
839	Močiar	8,1578	x	4	Ružomberok
362	Mohylky	0,7481	x	4	Ružomberok
374	Paráč	45,2700	x	5	Námestovo, Dolný Kubín
843	Polková	5,0824	x	4	Čadca
405	Rochovica	31,5800	3,2000	5	Žilina, Kys. N.Mesto
429	Rojkovské rašelinisko	2,8807	x	4	Ružomberok
421	Sliačske travertíny	7,0162	x	4	Ružomberok
422	Slnečné skaly	90,5400	x	5	Žilina
1207	Smrekovica	234,7500	59,6400	5	Ružomberok
445	Šujské rašelinisko	10,8000	x	4	Žilina
448	Švihrová	5,6472	x	4	Liptovský Mikuláš
846	Turícke dubiny	19,0200	x	4	Ružomberok
462	Úplazíky	31,1900	x	5	Tvrdošín
466	Veľká Lučivná	66,3800	x	5	Dolný Kubín
848	Veľký Polom	47,5800	x	5	Čadca
488	Zajačkova lúka	3,9848	x	4	Čadca

zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

Tab. č. 9 Prehľad národných prírodných pamiatok v ŽSK

číslo v štátnom zozname	názov chráneného územia	rozloha (ha)	rozloha ochranného pásma (ha)	stupeň ochrany	okres
223	Brankovský vodopád	x	x	x	Ružomberok
224	Brestovská jaskyňa	x	59,3073	x	Tvrdošín
240	Demänovské jaskyne	x	592,3152	x	Lipt. Mikuláš
1747	Jaskyňa zlomísk	x	x	x	Lipt. Mikuláš
773	Kľacký vodopád	x	x	x	Martin
333	Liskovská jaskyňa	x	15,8545	x	Ružomberok
334	Lúčanský vodopád	x	x	x	Ružomberok
1777	Okno	x	x	x	Lipt. Mikuláš
264	Oravské hradné bralo	3,6200	x	4	Dolný Kubín
1645	Perlová jaskyňa	x	x	x	Martin
428	Stanišovská jaskyňa	x	x	x	Lipt. Mikuláš
1780	Starý hrad	x	x	x	Lipt. Mikuláš
1797	Štefanová	x	x	x	Lipt. Mikuláš
463	Važecká jaskyňa	x OP 87,3728	87,3728	x	Lipt. Mikuláš, Poprad
1755	Veľká ľadová priepasť	x	x	x	Lipt.Mikuláš
478	Vrbické pleso	0,7300	24,7100	5	Lipt. Mikuláš
2265	Zápoľná	x	x	x	Lipt. Mikuláš
1767	Záskočská jaskyňa	x	x	x	Lipt. Mikuláš

zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

Tab. č. 10 Prehľad národných prírodných pamiatok v ŽSK, ktoré zasahujú do iných samosprávnych krajov

číslo v štátnom zozname	názov chráneného územia	rozloha (v ha)	rozloha ochranného pásma (v ha)	rozloha ochranného pásma v kraji (ha)	stupeň ochrany	okres
463	Važecká jaskyňa	x	87, 373	58,431	x	Lipt. Mikuláš, Poprad

zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

Tab. č. 11 Prehľad prírodných pamiatok v ŽSK

číslo v štátnom zozname	názov chráneného územia	rozloha (v ha)	rozloha ochranného pásma (ha)	stupeň ochrany	okres
211	Bešeňovské travertíny	0,7323	x	4	Ružomberok
262	Blatné	4,2900	116,0000	4	Ružomberok
220	Bôrická mláka	0,6000	x	4	Dolný Kubín
454	Bukovinka	1,8000	x	4	Ružomberok
231	Bukovský prameň	0,0138	x	4	Čadca
242	Dogerské skaly	0,1690	x	4	Ružomberok
243	Domašínsky meander	80,3700	x	4	Žilina
253	Háje	0,0800	x	5	Lipt. Mikuláš
270	Hričovská skalná ihla	0,6300	x	5	Žilina
269	Hričovské rífy	0,2000	x	5	Žilina
273	Hybická tiesňava	11,1800	x	4	Lipt. Mikuláš
287	Jazierske travertíny	2,2200	x	4	Ružomberok
1179	Kamenné mlieko	x	x	x	Lipt. Mikuláš
314	Korniansky ropný prameň	0,1710	x	4	Čadca
320	Kraľoviansky meander	18,2300	x	4	Dolný Kubín

321	Krasniansky luh	15,2100	x	5	Žilina
325	Krkavá skala	0,2619	x	4	Ružomberok
330	Kysucká brána	0,6120	x	5	Kys. N. Mesto, Žilina
455	Lúčanské travertíny	2,9277	3,4752	4	Ružomberok
1181	Malá Stanišovská jaskyňa	x	x	x	Liptovský Mikuláš
207	Mašiansky balvan	0,0056	1,2800	4	Lipt. Mikuláš
350	Matejkovský kamenný prúd	8,6000	x	5	Ružomberok
1180	Mažarná	x	x	x	Martin
352	Meandre Lúžňanky	1,7426	x	4	Ružomberok
1127	Megonky	0,1670	x	4	Čadca
368	Ochodnický prameň	0,0150	0,1866	4	Kys. N. Mesto
384	Poluvsianska skalná ihla	1,9466	x	5	Žilina
392	Prielom Teplého potoka	20,9400	x	5	Ružomberok
397	Pucovské zlepence	4,8485	x	4	Dolný Kubín
406	Rojkovská travertínová kopa	0,0144 OP 0,2806	0,2806	4	Ružomberok
419	Skalná päsť	0,0015	19,6250	4	Ružomberok
1106	Súľovský hrádok	16,2800	x	4	Bytča
1178	Šarkania diera	x	x	x	Bytča
447	Šútovská epigenéza	52,1936	x	4	Martin
460	Turská skala	4,3800	x	4	Žilina
471	Veľké Ostré	0,0500	x	5	Kys. N. Mesto
475	Vlčia skala	1,4900	x	4	Ružomberok
477	Vojtovský prameň	0,0013	0,0301	4	Čadca
485	Vychylovské prahy	0,3829	x	4	Čadca
486	Vychylovské skálie	26,7200	x	5	Čadca

zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

Tab. č. 12 Prehľad chránených areálov v ŽSK

číslo v štátnom zozname	názov chráneného územia	rozloha (ha)	rozloha ochranného pásma (ha)	stupeň ochrany	okres
215	Bodický rybník	18,5703	x	4	Lipt. Mikuláš
1055	Bratkovčík	20,3940	x	4	Tvrdošín
1208	Demänovská slatina	1,6664	5,4359	4	Lipt. Mikuláš
1109	Diviacke kruhy	1,9591	x	4	Turč. Teplice
373	Háj pred Teplou dolinou	0,2000	x	4	Ružomberok
1099	Hate	0,5793	x	4	Žilina
266	Hrádocké arborétum	7,2403	x	4	Lipt. Mikuláš
1107	Chmúra	0,4087	x	4	Čadca
1126	Ivančinské močiare	2,9300	x	4	Turč. Teplice
286	Jazernické jazierko	0,1618	x	4	Turč. Teplice
997	Mošovské aleje	0,0000	272,9200	4	Turč. Teplice
370	Ostrá skala a Tupá skala	22,3000	12,9800	4	Dolný Kubín
401	Ratkovo	97,5149	x	4	Lipt. Mikuláš
1115	Revúca	39,2192	x	4	Ružomberok
1034	Rieka Orava	441,7463	x	4	D.Kubín, Tvrdošín
219	Sielnický borovic. háj	5,5800	x	4	Lipt. Mikuláš
902	Žarnovica	1,8507	x	4	Turč. Teplice

zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

III.2.2. Územia chránené podľa medzinárodných dohovorov

V rámci medzinárodných dohovorov platí na území Slovenska niekoľko dôležitých zmlúv a dohovorov, ktoré majú za cieľ výraznejšie zachovanie svetového dedičstva na Zemi.

V zmysle Medzinárodnej dohody UNESCO o ochrane významných prírodných krás v rámci programu „Človek a biosféra“ bola spoločne s Poľskou časťou Tatranského národného parku vyhlásená **Biosférická rezervácia Tatry** (vyhlásená 15. februára 1993) s celkovou výmerou 113 221 ha (okr. Kežmarok, Liptovský Mikuláš, Poprad, Tvrdošín). Biosférická rezervácia plní tri základné funkcie (funkciu ochrany prírody, rozvojovú funkciu, logistickú funkciu). V rámci svojich funkcií je zapojená do integrovaného procesu ochrany biodiverzity. Zabezpečuje ochranu biodiverzity na génovej, druhovej a ekosystémovej úrovni, podporuje trvalo udržateľné využívanie zložiek biodiverzity a spravodlivú deľbu úžitku plynúceho z využívania genetických zdrojov. Ústredný motív biosférickej rezervácie je spojenie ochrany biodiverzity s potrebami rozvoja miestnych komunít a výskum, sústavný monitoring, školenie a výchova.

V zmysle Dohovoru o mokradiach (Ramsarský dohovor) boli v ŽSK zapísané do zoznamu ramsarských lokalít území uvedené v tabulke nižšie.

Tab. č. 13 Lokality z území ŽSK zapísané do Ramsarských lokalít

Mokrade Turca	
dátum zapísania do zoznamu	17.2.1998
výmera (v ha)	466,89
okresy	Martin, Turčianske Teplice
stručná charakteristika	reprezentatívny, zriedkavý a jedinečný príklad prírodného a prírodnému blízkeho typu mokradí v oblasti Západných Karpát, v území žije veľké množstvo vzácnych, zraniteľných a ohrozených druhov rastlín, živočíchov a ich spoločenstiev
Mokrade Oravskej kotliny	
dátum zapísania do zoznamu	17.2.1998
výmera	9 264
okresy	Námestovo, Tvrdošín
stručná charakteristika	územie je dobrým a reprezentatívnym príkladom prírodných a prírodným blízkych typov mokradí, charakteristických pre oblasť Západných Karpát, alebo vzácnych v tejto geografickej oblasti (rašeliniská). Má podstatnú hydrologickú (rašeliniská, toky), biologickú a ekologickú úlohu v prirodzenom fungovaní povodia Oravy v cezhraničnom území. Má význam pre retenciu vôd v mokradiach a pre dopĺňanie zdrojov podzemných vôd a prispieva k udržiavaniu vysokej kvality vody.
Rieka Orava a jej prítoky	
dátum zapísania do zoznamu	17.2.1998
výmera	865
okresy	Dolný Kubín, Tvrdošín

stručná charakteristika	územie je dobrým a reprezentatívnym príkladom riečneho ekosystému podhorskej zóny v podobe blízkej prírodnému stavu, s vysokým stupňom zachovalosti pôvodných biocenóz charakteristických pre ekosystémy tohto druhu v oblasti Západných Karpát. Má podstatnú hydrologickú, biologickú a ekologickú úlohu v prirodzenom fungovaní povodia Oravy. Má význam pre dopĺňanie zdrojov podzemných vôd a prispieva k udržiavaniu vysokej kvality vody. Riečny systém, a jeho v podstate súvislá a na mnohých miestach pomerne rozľahlá príbrežná vegetácia, predstavujú ekologický komplex s vysokou úrovňou biologickej a ekologickej diverzity a poskytujú dočasne alebo trvale životné podmienky viac ako 50 druhom vzácnych, ohrozených alebo kriticky ohrozených stavovcov a viacerým druhom bezstavovcov a vďaka uspokojivému stavu populácií prispieva k zachovaniu biologickej diverzity tečúcich vôd v strednej Európe.
Demänovské jaskyne	
dátum zapísania do zoznamu	17.11.2006
výmera	1 448
okresy	Liptovský Mikuláš
stručná charakteristika	lokalita zaberá najreprezentatívnejšiu a zároveň najzraniteľnejšiu časť podzemného krasového a hydrologického systému Demänovskej doliny, ktorý je v súčasnosti najdlhším jaskynným systémom na Slovensku s dĺžkou presahujúcou 35 km. Na jeho vzniku sa podieľali vody podzemnej Demänovky, ktorá spolu so svojimi prítokmi v deviatich horizontálnych jaskynných úrovniach vytvorila v strednotriasových tmavosivých gutensteinských vápencoch križňanského príkrovu unikátny jaskynný systém, § dominantou mokrade je podzemná Demänovka, ktorá sa formuje ponáraním jej povrchového toku a jeho prítokov v krasovom území. V podzemí sú známe úseky Demänovky z Pustej jaskyne, Demänovskej jaskyne slobody a jaskyne Vyvieranie. Na povrch vystupuje podzemná Demänovka v mohutnej vyvieračke, ležiacej v ústí dolinky Vyvieranie.

zdroj: ŠOP SR

III.2.3. Sústava chránených území NATURA 2000, chránené vtáčie územia

Vstupom do Európskej únie prijalo Slovensko európsky systém ochrany prírody prostredníctvom vybudovania S**úvislej európskej sústavy chránených území NATURA 2000.** Natura 2000 je reprezentatívnou sústavou chránených území členských krajín EÚ. Každý členský štát je povinný zabezpečiť reprezentatívnosť najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii.

Hlavným cieľom vytvorenia tejto sústavy je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu
Základom pre vytvorenie sústavy Natura 2000 sú dve právne normy EÚ :

- smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov (smernica o vtákoch)
- smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (smernica o biotopoch)

NATURA 2000 má zabezpečiť priaznivý stav populácií vybraných druhov živočíchov a rastlín a priaznivý stav biotopov, čo však vôbec nevylučuje hospodárske aktivity v územiach, pokiaľ tento priaznivý stav nenarušujú.

Územia NATURA 2000 sa z 86% prekrývajú s už existujúcou sústavou národných chránených území a ich stupeň ochrany sa nemenil.

Územia európskeho významu

Navrhované územia európskeho významu sú výsledkom implementácie smernice o biotopoch. S účinnosťou od 1.8.2004 platí Výnos MŽP SR č.3/2004-5.1, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu. Smernica o biotopoch chráni biotopy, ktorým hrozí zánik v ich prirodzenom areáli rozšírenia alebo majú malý areál, prípadne predstavujú výnimočné príklady európskych biotopov. Špeciálny dôraz sa kladie na prioritné biotopy. Smernica ďalej ochraňuje biotopy chránených druhov, ktoré je možné efektívne chrániť iba v prípade zachovania celého biotopu a druhy rastlín aživočíchov, ktoré sú ohrozené, alebo sa stávajú ohrozenými.
Európska komisia vyžiadala od členských štátov dostatočné zastúpenie biotopov a biotopov druhov v územiach zaradených do sústavy NATURA 2000 z hľadiska zachovania ich priaznivého stavu v rámci ich jednotlivých biogeografických regiónov. K vytypovaným 381 územiam európskeho významu bolo vytypovaných ďalších V októbri 2011 bol na základe požiadaviek

Európskej komisie doplnený národný zoznam území európskeho významu o 97 území pre ochranu biotopov a druhov európskeho významu, ktoré neboli dostatočne zastúpené v národnom zozname z r. 2004.

Tab. č. 14 Prehľad území európskeho významu v ŽSK

kód lokality	názov lokality	rozloha (v ha)	útvar ŠOP SR
SKUEV0189	Babia hora	504,32	CHKO Horná Orava
SKUEV0141	Belá	327,21	TANAP
SKUEV0143	Biely Váh	36,22	TANAP
SKUEV0647	Bystrické sihly	13,6	CHKO Kysuce
SKUEV0150	Červený Grúň	245,44	NAPANT
SKUEV0061	Demänovská slatina	1,67	NAPANT
SKUEV0381	Dielnice	104,82	NP Veľká Fatra
SKUEV0661	Hruštínska hoľa	148,64	CHKO Horná Orava
SKUEV0142	Hybica	23,46	TANAP
SKUEV0194	Hybická tiesňava	564,08	TANAP
SKUEV0289	Chmúra	0,98	CHKO Kysuce
SKUEV0305	Choč	1626,54	TANAP
SKUEV0060	Chraste	13,73	NAPANT
SKUEV0222	Jelešňa	61,69	CHKO Horná Orava
SKUEV0059	Jelšie	28,15	NAPANT
SKUEV1059	Jelšie	8,76	NAPANT
SKUEV0240	Kľak	83,37	NP Malá Fatra
SKUEV0101	Klokočovské rašeliniská	36,72	CHKO Kysuce
SKUEV0659	Koleňová	77,56	CHKO Horná Orava
SKUEV0239	Kozol	92,87	NP Malá Fatra
SKUEV0288	Kysucké Beskydy	6993,7	CHKO Kysuce
SKUEV0660	Macangov Beskyd	16,1	CHKO Horná Orava
SKUEV0308	Machy	165,82	TANAP
SKUEV0252	Malá Fatra	22252,66	NP Malá Fatra
SKUEV0657	Malý Polom	208,82	CHKO Kysuce
SKUEV0145	Medzi bormi	8,11	TANAP
SKUEV0254	Močiar	7,72	NP Malá Fatra
SKUEV0671	Olešnianske rašeliniská	44,95	CHKO Kysuce
SKUEV0243	Orava	419,91	CHKO Horná Orava
SKUEV0304	Oravská vodná nádrž	252,11	CHKO Horná Orava
SKUEV0644	Petrovička	17,01	CHKO Kysuce
SKUEV0188	Pilsko	695,04	CHKO Horná Orava

SKUEV0306	Pod Suchým hrádkom	752,71	TANAP
SKUEV0185	Pramene Hruštínky	217,24	CHKO Horná Orava
SKUEV0655	Predmieranka	23,17	CHKO Kysuce
SKUEV0648	Príslop	19,18	CHKO Kysuce
SKUEV0192	Prosečné	2300,46	TANAP
SKUEV0191	Rašeliniská Bielej Oravy	39,17	CHKO Horná Orava
SKUEV0057	Rašeliniská Oravskej kotliny	839,32	CHKO Horná Orava
SKUEV0187	Rašeliniská Oravských Beskýd	130,92	CHKO Horná Orava
SKUEV0643	Ráztocké penovcové pramenisko	0,71	CHKO Kysuce
SKUEV0164	Revúca	35,86	NP Veľká Fatra
SKUEV0197	Salatín	3345	NAPANT
SKUEV1197	Salatín	19,08	NAPANT
SKUEV0300	Skribňovo	126,3	NAPANT
SKUEV0190	Slaná voda	221,61	CHKO Horná Orava
SKUEV0152	Sliačske travertíny	7,06	NAPANT
SKUEV1152	Sliačske travertíny	0,23	NAPANT
SKUEV0667	Slnečné skaly	88,14	NP Malá Fatra
SKUEV0777	Starobystrické prenovcové pramenisko	10	CHKO Kysuce
SKUEV0665	Strečnianske meandre Váhu	67,7	NP Malá Fatra
SKUEV0663	Šíp	1794,31	NP Malá Fatra
SKUEV0255	Šujské rašelinisko	13,02	NP Malá Fatra
SKUEV0228	Švihrová	3,47	TANAP
SKUEV0058	Tlstá	292,52	NAPANT
SKUEV0382	Turiec a Blatnický potok	264,2	NP Veľká Fatra
SKUEV0296	Turková	403,06	NAPANT
SKUEV0664	Uholníky	7,45	NP Malá Fatra
SKUEV0658	Ústie Bielej Oravy	45,36	CHKO Horná Orava
SKUEV0253	Váh	296,78	TANAP
SKUEV0221	Varínka	118,69	NP Malá Fatra
SKUEV0662	Vasiľovská hoľa	48,66	CHKO Horná Orava
SKUEV0238	Veľká Fatra	46349,42	NP Veľká Fatra
SKUEV0251	Zázrivské lazy	2928,15	NP Malá Fatra
SKUEV0193	Zimník	37,73	CHKO Horná Orava
SKUEV0147	Žarnovica	18,29	NP Veľká Fatra

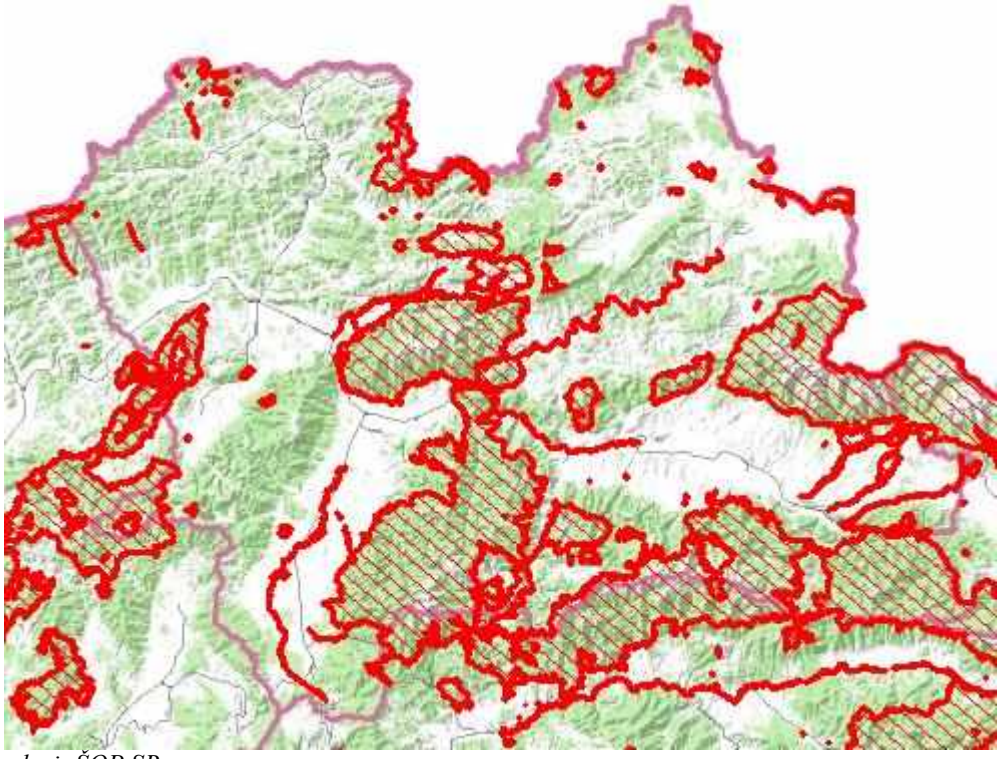
zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

Tab. č. 15 Prehľad území európskeho významu v ŽSK, ktoré zasahujú do iných samosp. krajov

kód lokality	názov lokality	rozloha (v ha)	rozloha v kraji (v ha)	útvar ŠOP SR
SKUEV0146	Blatá	185,43	5,42	TANAP
SKUEV 0302	Ďumbierske Tatry	44028,46		NAPANT
SKUEV 0244	Harmanecký Hlboký jarok	50,33	1,34	CHKO Poľana
SKUEV0642	Javornícky hrebeň	1356,24	145,97	CHKO Kysuce
SKUEV0310	Kráľovohoľské Tatry	30478,97	18308,51	NAPANT
SKUEV1310	Kráľovohoľské Tatry	70,93	59,91	NAPANT
SKUEV0256	Strážovské vrchy	29972,99	6727,77	CHKO Stráž. vrchy
SKUEV0241	Svrčinník	219,84	114,2	CHKO Poľana
SUEV0307	Tatry	66994,27	23215,12	TANAP
SKUEV0198	Zvolen	2590,07	1866,93	NAPANT

zdroj: ÚPN VÚC ŽK, ŠOP SR

Mapa č. 2 Územia európskeho významu na území ŽSK

zdroj: ŠOP SR

Chránené vtáčie územia

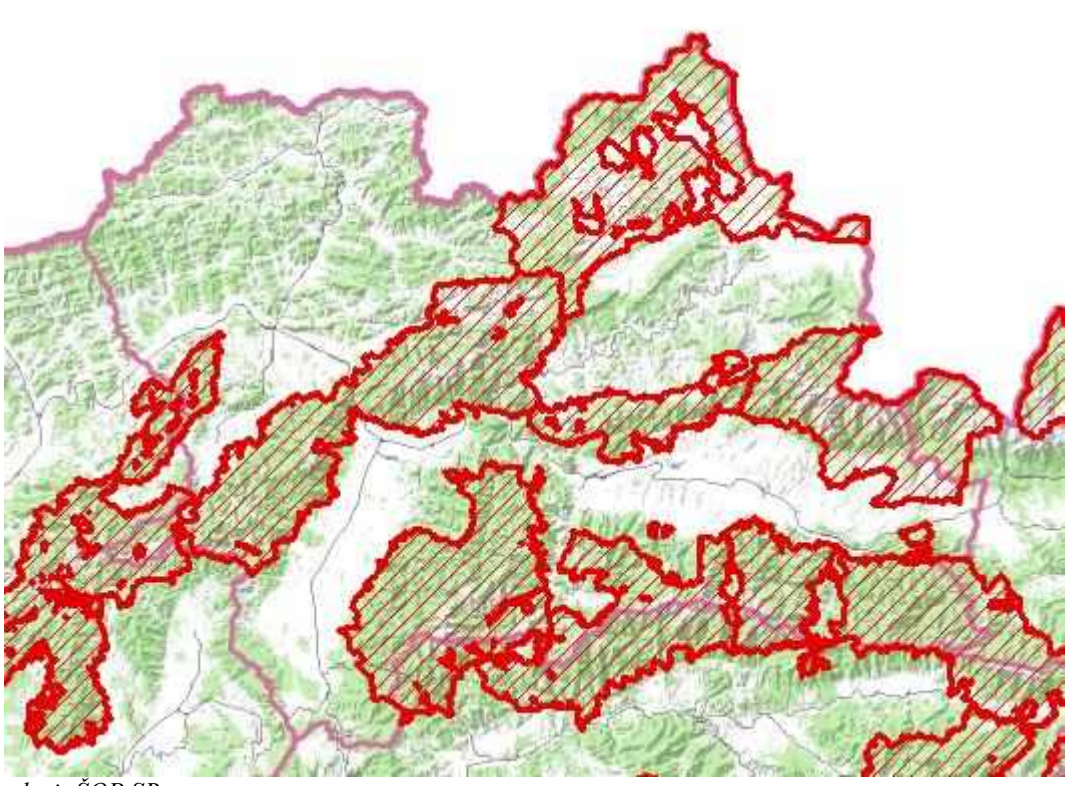
Chránené vtáčie územia sú biotopy druhov vtákov európskeho významu alebo biotopy sťahovavých druhov vtákov chránených za účelom ich prežitia a rozmnožovania. Sú vyhlásené za chránené na základe kritérií stanovených v smernici o ochrane vtáctva. Na Slovensku v chránených vtáčích územiach platí najnižší stupeň ochrany so základnými obmedzeniami platnými na celom území. Prostredníctvom zakázaných činností sú vo vyhláškach jednotlivých chránených vtáčích území zadefinované špecifické podmienky. Napriek tomu, že chránené vtáčie územia sú navrhované na základe odlišných kritérií od kritérií uplatňovaných pri vyhlasovaní ostatných chránených území, mnohé z nich sú vymedzované v územiach vyhlásených za chránené územia podľa našej národnej legislatívy. Chránené vtáčie územia nie sú predmetom schvaľovania Európskej komisie, do európskej sústavy NATURA 2000 ich vyberali jednotlivé členské štáty EÚ na základe smernice vtákoch.

Tab. č. 16 Prehľad chránených vtáčích území v ŽSK

názov lokality	výmera (v ha)	výmera v kraji (v ha)	útvar ŠOP SR
Horná Orava	66 162	66 162	CHKO Horná Orava
Malá Fatra	71 481	71 481	NP Malá Fatra
Veľká Fatra	60 480	42 933	NP Veľká Fatra
Nízke Tatry	96 951	50 217	NP Nízke Tatry
Strážovské vrchy	59 586	7 705	CHKO Strážovské vrchy
Tatry	54 712	29 459	TANAP
Chočské vrchy	16 817	16 817	TANAP

zdroj: ŠOP SR

Mapa č. 3 Chránené vtáčie území na území ŽSK

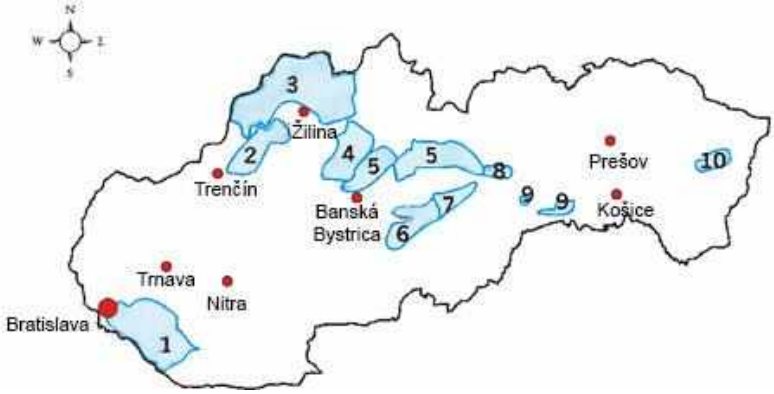

zdroj: ŠOP SR

III.2.4. Chránené vodohospodárske oblasti

V súčasnosti sú v ŽSK vyhlásené 4 chránené vodohospodárske oblasti (CHVO): CHVO Strážovské vrchy, CHVO Beskydy-Javorníky, CHVO Veľká Fatra a CHVO Nízke Tatry s celkovou rozlohou 4547 km².
V chránených vodohospodárskych oblastiach sa zakazujú činnosti, ktoré môžu ohroziť výdatnosť alebo zdravotnú nezávadnosť vodných zdrojov a vodohospodárske pomery.

Mapa č. 4 Chránené vodohospodárske oblasti v SR

2 - CHVO Strážovské vrchy
3 - CHVO Beskydy-Javorníky
4 - CHVO Veľká Fatra
5 - CHVO Nízke Tatry
zdroj: VÚVH

III.2.5. Územný systém ekologickej stability

Územný systém ekologickej stability (ÚSES) je celopriestorová štruktúra navzájom prepojených ekosystémov, ktoré zabezpečujú zachovanie a rozvoj druhovej rozmanitosti rastlín a živočíchov v ich prirodzenom prostredí, vytvorenie optimálneho priestorového základu ekologicky stabilných plôch a línií, zachovanie unikátnych krajinných prírodných prvkov, udržanie a zvýšenie prirodzenej produkčnej schopnosti krajiny, ako aj ochranu prírodných zdrojov.
Z hľadiska celoštátnej úrovne bol v r. 1992 spracovaný Generel nadregionálneho územného systému ekologickej stability (GNÚSES), ktorý vyjadruje základný rámec priestorovej ekologickej stability územia Slovenska. Predstavuje priestorové usporiadanie ekologicky najvýznamnejších a najzachovalejších prírodných území Slovenska a ich postavenie a väzby vo vzťahu k európskemu systému ekologicky stabilných území.
Pre územie Žilinského kraja bol spracovaný regionálny Územný systém ekologickej stability Veľkého územného celku Žilinského kraja, ktorý je súčasťou územnoplánovacej dokumentácie regionálnej úrovne - Územného plánu veľkého územného celku Žilinského kraja v platnom znení. V ÚPN VÚC Žilinského kraja boli medzi prvky kostry územného systému ekologickej stability zahrnuté krajinné segmenty, ktoré zabezpečujú v riešenom území trvalo udržateľný rozvoj vo vzťahu k prírodným danostiam a potenciálu územia.

Tab. č. 17 Prehľad prvkov ekologickej siete v ŽSK

jadrové územia európskeho významu	Horná Orava, Západné Tatry, Krivánska Malá Fatra, Strážovské vrchy, Chočské vrchy, Veľká Fatra, Nízke Tatry
jadrové územie národného významu	Horná Orava, Kysuce, Lúčanská Malá Fatra, časť Chočských vrchov, Kremnické vrchy
biocentrá provinciálneho významu	Krivánska Malá Fatra, Vychylovka - Haverlka- Riečnica, Tlstá
biocentrá nadregionálneho významu	Súľovské skaly, Malá Rača – Skalka, Malý Polom - Veľký Polom, Veľký Javorník, Bzinská hoľa – Minčol, Choč, Osičiny - Ráztoky – Lysec, Západné Tatry, Prosečné, Nízke Tatry Kráľovohoľská časť, Nízke Tatry Ďumbierska časť, Liptovská Mara, Kľak, Zniev - Sokol – Chlievska, Kláštorské lúky, Marské vŕšky, Borišov – Javorina, Lysec, Pilsko, Bzinská hoľa – Minčol, Babia hora, Žiar - Oravská priehrada, Šíp, Ivachnovský háj, Bukovina, Vyšná Revúca - Čierna hora, Suchý vrch - Ostré Brdo, Bešeňovské travertíny, Kľak - Tlstý diel, Sokol – Žiar, Oravská priehrada – Sosnina, Kľak – Reváň, Kozol, Strážov, Šujské rašelinisko
biokoridory nadregionálneho významu	vodný tok Váh, Veľký Javorník - Malý Polom (terestrický), vodný tok Kysuca a Čierňanka (hydricko-terestrický), Radôstka - Nová Bystrica (terestrický), Lysec - Borové (terestrický), vodný tok Orava (terestricko-hydrický), Malý Vreteň - Steny (terestrický), vodný tok Belá (hydricko-terestrický), vodný tok Turiec (hydricko-terestrický), Okrúhlica - Črchľa (terestrický), Kamenný vrch - Brestovka (terestrický), Brestovka - Poprovka (terestrický), Veľká Fatra - Chočské vrchy (terestrický), vodný tok Jasenica (hydricko-terestrický), územie Handlová - Turček (terestrický), Tichá dolina - Mašnáková (terestrický), Čistý grúň - Stará hora (terestr.), Oškerda – Stráž. vrchy

zdroj: ÚPN VÚC ŽK

V Žilinskom kraji sa ďalej nachádza biocentier 92 regionálneho významu a 42 biokoridorov regionálneho významu

V súčasnosti boli schválené Regionálne ÚSES pre okresy: Turčianske Teplice a Ružomberok. Schvaľovací proces prebieha pre RÚSES okresov:Čadca, Dolný Kubín, Martin, Liptovský Mikuláš a Tvrdošín. Uvedené RÚSES zahŕňajú všetky legislatívne zmeny v ochrane prírody a krajiny vrátane území NATURA 2000, aktualizujú analýzu súčasného stavu krajiny a javov,

ktoré vplývajú na zmenu ekologickej stability a definujú optrenia a regulatívy na usmerňovaie činnosti v krajine.

III. 3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú významne ovplyvnené

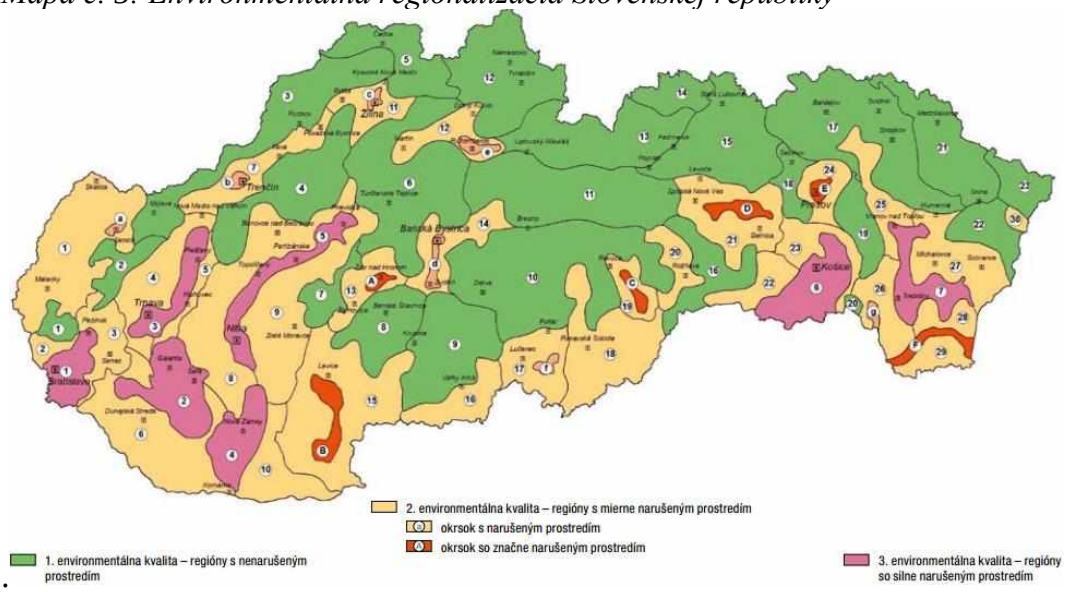
Návrh RIÚS vychádza z IROP, ktorý vychádza aj z hodnotenia environmentálnej situácie SR a záväzkov SR voči EÚ, platných právnych predpisov EÚ a medzinárodných dohovorov v oblasti životného, ako aj legislatívnych opatrení EÚ pripravovaných v súčasnosti (návrhy nových smerníc a nariadení v oblasti životného prostredia), ktorých prijatie sa očakáva v priebehu programového obdobia 2014 – 2020. IROP a RIÚS reflektuje aj priority zohľadňujúce existenciu alebo návrhy územnej ochrany v jednotlivých stupňoch a z hľadiska rôznych potrieb ochrany. Pri tom bolo potrebné vychádzať tiež z priorít definovaných v strategických dokumentoch EU.

Realizáciou RIÚS bude ovplyvnený celé území ŽSK a viaceré faktory životného prostredia vrátane zdravia, ktoré sú uvedené v kapitole III.1.

Celkový charakter environmentálnej kvality územia na základe analýzy stavu zaťaženia zložiek životného prostredia a pôsobenia jednotlivých rizikových faktorov v regiónoch Slovenskej republiky vyjadruje tzv. „Environmentálna regionalizácia SR **Environmentálna regionalizácia SR** predstavuje prierezový zdroj informácií o stave životného prostredia a odráža jeho diferencovaný stav v rôznych častiach územia SR. Regióny SR vykazujú rôzny stav zaťaženia jednotlivých zložiek životného prostredia a v rôznej miere sa v nich uplatňujú rizikové faktory. Tieto vplyvy, záťaže či riziká majú (popri rôznorodosti prírodných pomerov) predovšetkým antropogénny charakter.

Podľa environmentálnej regionalizácia Slovenska uvedenej v Správe o stave životného prostredia SR v roku 2013 **prevažnú časť rozlohy kraja tvoria regióny s nenarušeným prostredím**. Na území ŽSK bola v zložitých geomorfologických podmienkach severného Slovenska vymedzená Hornopovažská **zaťažená oblasť** zahrňujúca 4 subregióny v Liptovskej, Turčianskej, Oravskej a Žilinskej kotline. V Žilinskej kotline zaberá aglomeráciu Žiliny a v Liptovskej kotline Ružomberok.

Mapa č. 5: Environmentálna regionalizácia Slovenskej republiky

zdroj: Správa o stave živ. prostredia v Slovenskej republike v r. 2013

III. 4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu

Stratégia RIÚS je veľmi úzko previazaná s otázkami zlepšenia životného prostredia vrátane zdravia na území ŽSK. Implementácia RIÚS bude pozitívne prispievať k riešeniu viacerých problémov v oblasti životného prostredia a zdravia:

Všeobecné trendy na úrovni kraja:
- nedostatočná starostlivosť o životné prostredie na všetkých úrovniach ľudskej činnosti;
- nedostatočná a neúčinná integrácia environmentálnych požiadaviek vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti;
- nedostatočná integrácia environmentálnych aspektov do ekonomických a sektorových rozhodnutí;
- nízke povedomie verejnosti o ochrane a tvorbe životného prostredia a jeho vplyve na kvalitu života v kraji;
- nedostatočné využívanie miestneho rozvojového potenciálu.

Nepriaznivé trendy v oblasti dopravy:
- nedobudovanosť nadradenej dopravnej siete;
- nedostatočná kvalita existujúcej dopravnej infraštruktúry;
- veľmi nízky až zanedbateľný podiel využívania environmentálne prijateľných foriem dopravy;
- vysoký a rastúci podiel individuálnej automobilovej dopravy a cestnej prepravy tovarov a výrobkov;
- vysoká dopravná nehodovosť.

Nepriaznivé trendy v oblasti ochrany prírody a krajiny v mestách a na vidieku:
- nedostatočná pozornosť venovaná územiam chráneným podľa osobitných predpisov;
- znižovanie biodiverzity;
- šírenie inváznych druhov rastlín, ruderalizácia a synantropizácia prírodného prostredia;
- fragmentácia územia, izolácia populácií, vytváranie bariér;
- ovplyvnenie prirodzeného prostredia bioty zmenou abiotických podmienok a hydrického režimu;
- nedostatok pozornosti a finančných prostriedkov na údržbu a obnovu krajinného kultúrneho dedičstva;
- zábery poľnohospodárskej pôdy na nepoľnohospodárske pomery;
- zábery lesnej pôdy.

Nepriaznivé trendy v oblasti ovzdušia a klímy:
- dlhodobo rastúca produkcia skleníkových plynov a ich vplyv na klímu;
- znečistenie ovzdušia a nárast ochorení na ktorých vzniku sa znečistenie ovzdušia spolupodieľa.

Nepriaznivé trendy v oblasti zdravia obyvateľov a na úrovni sídiel:
- nedostatočné prispôsobovanie sa zmenám klímy najmä v mestskom prostredí (prívalové zrážky, sucho, teplotné extrémy);
- hluková záťaž prostredia;
- nedoriešené otázky starých environmentálnych záťaží;
- nedostatočné využívanie tzv. brownfields pre umiestnenie nových činností (preferencia využívania nových plôch, tzv. greenfields);
- surovinová a energetická náročnosť výrob lokalizovaných v kraji;
- neprepojený rozvoj mestských a vidieckych sídiel;

- nízky podiel verejnej zelene v mestách;
- nedostatočná pozornosť venovaná úsporám energie;
- zdravotný stav obyvateľstva, kvalita života;
- nedostatočná koordinácia a nesystémový prístup k rozvoju komplexných zdravotníckych a sociálnych služieb na regionálnej úrovni (vrátane komunitných služieb).

Nepriaznivý vývoj v oblasti technickej infraštruktúry
- nízky podiel environmentálne prijateľných riešení pri realizácii projektov technickej infraštruktúry;
- nekoordinovaný rozvoj podnikateľských aktivít bez zohľadnenia environmentálnych aspektov;
- nedostatočné využívanie najlepšie dostupných technológií (BAT);
- nedostatočné pokrytie kanalizáciou a čistiarňami odpadových vôd..

III. 5. Environmentálne ciele vrátane zdravotných cieľov zistených na medzinárodnej, národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu, ako aj to, ako sa zohľadnili počas prípravy strategického dokumentu

Dôležitým prvkom integrácie do EÚ je vo väzbe na priestorovú integráciu najmä rozvoj dopravnej infraštruktúry, zabezpečovanie ochrany prírodného prostredia a kultúrneho dedičstva, lepší prístup k službám pre obyvateľstvo, zabezpečovanie ochrany životného prostredia a celkovej udržateľnosti rozvoja územia európskych krajín. Všeobecné environmentálne ciele, ktoré sú relevantné z hľadiska RIÚS ŽK a IROP sú najmä tie, ktoré sa týkajú nasledovných oblastí:

Všeobecné ciele
- aktívne podporovať udržateľný rozvoj a zabezpečovať súlad politík kraja s politikami EÚ, s globálnym udržateľným rozvojom a s medzinárodnými záväzkami SR a EÚ;
- dosiahnutie vyššej atraktívnosti regiónu (SR, Európy) ako miesta investovania a práce;
- zlepšenie a zvýšenie investícií do výskumu a vývoja.

Ovzdušie
- splnenie záväzkov v ochrane ovzdušia vyplývajúcich z Kjótskeho protokolu a nadväzujúcich legislatív;
- obmedziť zmenu klímy a náklady s ňou spojené a negatívne účinky na spoločnosť a životné prostredie;
- zníženie emisií základných látok znečisťujúcich ovzdušie v súlade s medzinárodnými dohovormi;
- realizácia národných programov zameraných na znižovanie emisií oxidu uhličitého a ostatných plynov vyvolávajúcich zvýšenie skleníkového efektu;
- širšie uplatnenie pohonných látok a druhov dopravy neznečisťujúcich životné prostredie.

Voda
- realizácia technických opatrení na podporu zadržiavania vody, spomalenie odtoku najmä z povodí deficitných oblastí a oblastí so zníženou retenčnou schopnosťou, zmiernenie účinkov povodní a riešenie environmentálne únosného využívania podzemných vôd;
- zavedenie opatrení na zníženie znečistenia vodných tokov v IV. a V. triede čistoty vrátane vytvorenia podmienok na ich revitalizáciu, celkové zníženie znečistenia vodných tokov aj v II. a III. triede čistoty;

- uplatňovanie zvýšenej ochrany a racionálneho využívania vodných zdrojov oceňovaných aj podľa ich environmentálnej hodnoty a verejnoprospešnej funkcie, efektívnejšie využívanie spolupôsobenia zdrojov podzemných a povrchových vôd;
- zavedenie opatrení na znižovanie spotreby pitnej vody minimalizovaním strát vo vodovodnej sieti a racionálnejším hospodárením u spotrebiteľov, sprísnenou kontrolou potenciálnych príčin havárií a pod.;
- zníženie množstva znečisťujúcich látok vo vypúšťaných odpadových vodách až na prípustnú určenú mieru budovaním kanalizácií, zvýšenie vysokoefektívnych metód čistenia (biologické, chemické) pri preferovaní rozostavaných ČOV, zníženie rozdielu medzi množstvom odoberanej a vypúšťanej vyčistenej vody na minimum a perspektívne splnenie požiadaviek smernice EÚ 91/271/EEC pre čistenie komunálnych odpadových vôd.

Horninové prostredie, pôda a les
- zníženie výmery silne až veľmi silne ohrozených pôd pozemkovými úpravami, výsadbou vetrolamov, brehových porastov a výsadbou vhodných kultúr, využívanie pôd poškodenými imisiami na produkciu pre nepotravinárske účely s ich postupnou dekontamináciou;
- uplatňovanie šetrnejších metód obhospodarovania, ekologizácie lesníctva a premietnutie zásad environmentálnej politiky v rámci lesohospodárskej praxe.

Manažment prírodných zdrojov
- zlepšiť hospodárenie s prírodnými zdrojmi, vyhnúť sa ich nadmernému využívaniu a uznať hodnotu služieb ekosystémov.

Odpady
- intenzifikácia separovaného zberu druhotných surovín a zvýšenie využívania vyseparovaných zložiek komunálneho odpadu;
- obmedzovanie vzniku nebezpečných odpadov, zabezpečenie ich recyklácie a zneškodňovanie nerecyklovaných odpadov spôsobom neohrozujúcim životné prostredie;
- znižovanie nebezpečných vlastností odpadov napr. separáciou zberu problémových látok, výstavba siete skládok a spaľovní nevyužiteľných odpadov napr. separáciou zberu problémových látok, výstavba siete skládok a spaľovní nevyužiteľných odpadov zodpovedajúcich predpisom EÚ;
- systematická rekultivácia verejných priestorov s cieľom zlepšenia kvality života v mestských oblastiach.

Ochrana prírody
- ochraňovať a obnoviť habitaty a prírodné ekosystémy;
- zastaviť znižovanie biodiverzity;
- vytvorenie a uplatnenie revitalizačných programov a projektov extrémne narušených území a pre zhodnotenie environmentálnej únosnosti;
- zvýšenie kvality životného prostredia mestskej a vidieckej krajiny, realizácia kultúrno-spoločenských a environmentálnych hľadísk tvorby prostredia pri preferovaní zvýšenej pozornosti záchrane schátralých nehnuteľných kultúrnych pamiatok, realizácia programov starostlivosti lokalít SR zahrnutých do svetového dedičstva a vypracúvanie nominačných projektov lokalít navrhovaných do svetového dedičstva;
- podporovanie územnoplánovacieho procesu v súlade s princípmi udržateľného rozvoja tak, aby sa znižovalo zaťaženie životného prostredia a dochádzalo k harmonizácii ľudských aktivít s prírodou;
- uplatňovanie zvýšenej ochrany a racionálneho využívania prírodných zdrojov oceňovaných podľa ich environmentálnej hodnoty, verejnoprospešnej funkcie, orientovania vedy a techniky na riešenie komplexných environmentálnych problémov v zmysle princípov udržateľného rozvoja.

Zdravie obyvateľstva

- zlepšiť zdravotné zabezpečenie občanov;
- presadzovať koordináciu, spoluprácu a posilnenie kapacít pri poskytovaní komplexných zdravotníckych a sociálnych služieb občanom na regionálnej úrovni ako aj poskytovanie vybraných služieb na komunitnej báze
- podporiť a zlepšiť poradenstvo a posudzovanie rizika presadzovaním skorého označenia rizík, analyzovať ich možný dosah, vymieňať si informácie o rizikách a vystavení sa ich účinkom a podporovať jednotné a harmonizované postupy;
- podporovať iniciatívy na zvýšenie počtu rokov života prežitých v dobrom zdraví, podporovať zdravé starnutie, opatrenia na preskúmanie dosahu, aký má zdravie na produktivitu a pracovné zapojenie ako príspevok k napĺňaniu lisabonských cieľov;
- zamerať sa na zdravotné determinanty s cieľom podporiť a zlepšiť kvalitu zdravia a vytvoriť vhodné prostredie pre vývoj zdravého životného štýlu a prevencie chorôb, vyvinúť akcie zamerané na kľúčové faktory ako sú výživa a telesná aktivita a pod..

Doprava

- obmedziť nárast dopravných výkonov s cieľom redukovať dopravné zápchy a iné negatívne vedľajšie efekty dopravy;
- zabezpečiť posun dopravy z ciest na železnicu, verejnú osobnú dopravu a cyklodopravu.
- zabezpečiť, aby dopravné systémy spĺňali hospodárske, sociálne a environmentálne potreby spoločnosti pri minimalizovaní ich nežiaduceho vplyvu na hospodárstvo, spoločnosť a životné prostredie.

Regionálny rozvoj

- podporiť vyváženejší regionálny rozvoj redukciou disparít v ekonomických aktivitách a udržanie životaschopnosti mestských a vidieckych komunít, tak ako je doporučené v European Spatial Development Perspective.

Hospodárska prosperita

- podporovať prosperujúce, inovačné a konkurencieschopné hospodárstva, bohaté na znalosti, ktoré sú účinné pri ochrane životného prostredia a ktoré zaručujú vysokú životnú úroveň, plnú zamestnanosť a kvalitnú prácu v celej Európskej únii;
- podporovať trvalo udržateľné modely spotreby a výroby;
- nízka efektivita a dostupnosť a aj kvalita zariadení poskytujúcich zdravotnú starostlivosť.

Pre prípravu návrhu RIÚS ŽK sa vychádza zo schváleného dokmentu IROP, pričom pri tvrbe stratégie RIÚS ŽK boli zohľadnené relevantné environmentálne aspekty vrátane zdravotných aspektov identifikované na úrovni SR a ŽSK.

Zároveň boli environmentálne a zdravotné aspekty zohľadnené už aj pri kreovaní 5 odborných poradných skupín, ktoré tvorili stratégiu RIÚS ŽK (viac informácii v kapitole VI. dokumentu).

IV. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O PREDPOKLADANÝCH VPLYVOCH STRATEGICKÉHO DOKUMENTU VRÁTANE ZDRAVIA

Vplyvy IROP, ako nadradeného a východiskového dokumentu RIÚS ŽK, na životné prostredie boli posudzované komplexne podľa jednotlivých prioritných osí najmä z hľadiska únosného zaťaženia územia a vplyvu na obyvateľstvo a jeho zdravie. Záverečné stanovisko bolo v zmysle platnej legislatívy vydané MŽP SR dňa 12.5.2014 (stanovisko č. 300/2014-3.4/zk).

V rámci procesu SEA pre IROP boli zároveň hodnotené aj vplyvy IROP na životné prostredie aj prostredníctvom princípov a kritérií udržateľného rozvoja. Nakoľko RIÚS plne vychádza a rešpektuje IROP ako nadradenú dokumentáciu, takéto hodnotenie plne platí aj pre RIÚS ŽK.

IV. 1. Pravdepodobne významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a vplyvy na zdravie (primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne aj negatívne)

Vplyvy RIÚS ŽK na životné prostredie sú posudzované komplexne podľa jednotlivých investičných priorít a špecifických cieľov najmä z hľadiska únosného zaťaženia územia a vplyvu na obyvateľstvo a jeho zdravie – viď tab. č. 18 na nasledujúcej strane.

Jednotlivé aktivity a opatrenia uvedené v RIÚS ŽK pre realizáciu špecifických cieľov budú pri svojej príprave a následnej realizácii posúdené v zmysle Zákona č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov. Popis aktivít uvedený v dokumente je len stručný, má indikatívny charakter. Takto všeobecne definované aktivity nie je možné posudzovať v zmysle zákona č. 24/2006 Z.z..

Posudzovaný strategický dokument obsahuje návrhy s cieľom zlepšenia aj občianskej infraštruktúry a vybavenosti obcí a miest Žilinského kraja, čím zlepšuje kvalitu životného prostredia v kraji a životných podmienok občanov žijúcich na území ŽSK. Nepriamo pozitívne pôsobí aj na celkový zdravotný stav obyvateľstva.

Tab. č. 18 Vyhodnotenie priamych a nepriamych pozitívnych a negatívnych vplyvov navrhovaných opatrení a cieľov RIÚS ŽK

		priame a nepriame pozitívne vplyvy na živ. prostredie	priame a nepriame negatívne vplyvy na živ. prostredie
Strategická priorita 1 - Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch			
Investičná priorita 1.1 - Posilnenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a terciárnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov.			
	Špecifický cieľ 1.1.1 - Zlepšenie dostupnosti k infraštruktúre TEN-T a cestám I. triedy s dôrazom na rozvoj multimodálneho dopravného systému.	- zmierňovanie existujúcich vplyvov dopravy v obciach a mestách ŽSK na životné prostredie a na zdravie obyvateľov - zlepšenie vnutoregionálnej a nadregionálnej mobility - znižovanie emisií do ovzdušia (protihlukové opatrenia, prvky upokojovania dopravy, bezpečný pohyb chodcov, zavádzaním prvkov integrovanej dopravy a pod.) - minimalizácia surovinových a energetických vstupov do dopravy	- budú súvisieť s výstavbou nových objektov alebo ich rekonštrukciou a modernizáciou (predpoklad krátkodobých vplyvov počas stavebných a zemných prác – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov - možná eliminácia vhodnou organizáciou prác)
Investičná priorita 1.2 - Vývoj a zlepšovanie ekologicky priaznivých, vrátane nízkohlukových a nízkouhlíkových dopravných systémov vrátane vnútrozemských vodných ciest a námornej dopravy, prístavov, multimodálnych prepojení a letiskovej infraštruktúry v záujme podpory udržateľnej regionálnej a miestnej mobility.			
	Špecifický cieľ 1.2.1 - Zvyšovanie atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy v Žilinskom kraji.	- zmierňovanie existujúcich vplyvov individuálnej motorovej dopravy a statickej dopravy v obciach a mestách ŽSK na životné prostredie a na zdravie obyvateľov (hluk, emisie, zabery pôdy pre statickú dopravu …)	- budú súvisieť s výstavbou nových objektov, ich rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov verejnej osobnej dopravy (predpoklad krátkodobých vplyvov počas zemných a stavebných prác - možná eliminácia vhodnou organizáciou prác a racionálnym prepojením jednotlivých krokov na podporu verejnej osobnej dopravy)
	Špecifický cieľ 1.2.2 - Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej	- zmierňovanie existujúcich vplyvov motorovej dopravy v obciach a mestách ŽSK na životné prostredie a na zdravie obyvateľov budovaním prvkov podporujúcich rozvoj nemotorovej dopravy	- budú súvisieť s výstavbou nových objektov cyklodopravy (predpoklad krátkodobých vplyvov počas zemných a stavebných prác - možná eliminácia vhodnou organizáciou prác)

	dopravy) na celkovom počte prepravených osôb v Žilinskom kraji.	- vytvorenie podmienok pre zlepšenie zdravia obyvatelstva využívaním cyklistickej dopravy	
Strategická priorita 2 - Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám			
Investičná priorita 2.1 - Investície do zdravotníckej a sociálnej infraštruktúry, ktoré prispievajú k celoštátnemu, regionálnemu a miestnemu rozvoju, znižujú nerovnosť z hľadiska zdravotného postavenia, podporujú sociálne začleňovanie prostredníctvom lepšieho prístupu k sociálnym, kultúrnym a rekreačným službám a prechod z inštitucionálnych služieb na komunitné.			
	Špecifický cieľ 2.1.1 - Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni v Žilinskom kraji.	- budovanie novej infraštruktúry a zlepšenie existujúcej infraštruktúry priamo prispeje k lepšej zdravotnej a sociálnej starostlivosti o obyvatelstvo, - podpora sociálneho začleňovania prostredníctvom lepšieho prístupu k sociálnym službám, - prechod z inštitucionálnych služieb na komunitné (oblasť deinštitucionalizácie)	- negatívne vplyvy budú súvisieť s výstavbou nových objektov, príp. rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov (predpoklad krátkodobých vplyvov – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov, možná eliminácia vhodnou organizáciou prác**)**
	Špecifický cieľ 2.1.2 - Modernizovať zdravotnícku infraštruktúru za účelom integrácie primárnej zdravotnej starostlivosti na území Žilinského kraja.	- modernizácia existujúcej infraštruktúry priamo prispeje k lepšej zdravotnej starostlivosti o obyvatelstvo - znižovanie nerovností z hľadiska zdravotného postavenia, - podpora sociálneho začleňovania prostredníctvom lepšieho prístupu k zdravotným službám	- negatívne vplyvy budú súvisieť s rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov (predpoklad krátkodobých vplyvov – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov, možná eliminácia vhodnou organizáciou prác**)**
Investičná priorita 2.2 - Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, zručností a celoživotného vzdelávania prostredníctvom vývoja vzdelávacej a výcvikovej infrastruktury.			

	Špecifický cieľ 2.2.1 - Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí materských škôl v Žilinskom kraji.	- budovanie novej infraštruktúry a zlepšenie existujúcej infraštruktúry prispeje k skvalitneniu vzdelávacieho procesu - priamy pozitívny vplyv na obyvateľstvo	- negatívne vplyvy budú súvisieť s výstabou, rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov (predpoklad krátkodobých vplyvov – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov, možná eliminácia vhodnou organizáciou prác**)**
	Špecifický cieľ 2.2.2 - Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl v Žilinskom kraji.	- budovanie novej infraštruktúry a zlepšenie existujúcej infraštruktúry základných škôl prispeje k skvalitneniu vzdelávacieho procesu, k zefektívneniu vzdelavania a získavnia kľúčových komepetencií u detí a mládeže - priamy pozitívny vplyv na obyvateľstvo	- negatívne vplyvy budú súvisieť s rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov (predpoklad krátkodobých vplyvov – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov, možná eliminácia vhodnou organizáciou prác**)**
	Špecifický cieľ 2.2.3 - Zvýšenie počtu žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní v Žilinskom kraji.	- budovanie novej infrastruktury, podpora vývoja vzdelávacej a výcvikovej infraštruktúry prispeje k skvalitneniu vzdelávacieho procesu, odbornej prípravy, získavaniu zručností a celoživotného vzdelávania priamy pozitívny vplyv na obyvateľstvo	- negatívne vplyvy budú súvisieť s rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov (predpoklad krátkodobých vplyvov – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov, možná eliminácia vhodnou organizáciou prác**)**
Strategická priorita 3 - Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch			
Investičná priorita 3.1 - Podpora rastu priaznivého pre zamestnanosť, a to rozvíjaním vnútorného potenciálu ako súčasti územnej stratégie pre konkrétne oblasti vrátane konverzie upadajúcich priemyselných regiónov a posilnenia prístupnosti a rozvoja špecifických prírodných a kultúrnych zdrojov.			
	Špecifický cieľ 3.1 - Stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom sektore prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu a netechnologických inovácií v Žilinskom kraji.	- transfer nových poznatkov do praxe môže pozitívne ovplyvniť všetky oblasti spoločenského a hospodárskeho života vrátane znižovania zaťažovania všetkých zložiek a faktorov životného prostredia	- negatívne vplyvy budú súvisieť s rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov (predpoklad krátkodobých vplyvov – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov, možná eliminácia vhodnou organizáciou prác**)**

Strategická priorita 4 - Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie			
Investičná priorita 4.2 - Investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec týchto požiadaviek.			
	Špecifický cieľ 4.2.1 - Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie v Žilinskom kraji.	- zvýšenie dostupnosti zdrojov podzemných vôd pre zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou - zabezpečenie bezproblémového zásobovania obyvateľstva kvalitnou pitnou vodou - zabezpečenie efektívnej likvidácie odpadových vôd bez negatívnych dopadov na životné prostredie	- negatívne vplyvy budú súvisieť s výstavbou nových objektov, príp. rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov (predpoklad krátkodobých vplyvov – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov, obmedzenia dopravy a pod. - možná eliminácia vhodnou organizáciou prác**)**
	Špecifický cieľ 4.3.1 - Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečist. ovzdušia a hluku.	- zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptácia urbanizovaného prostredia na zmeny klímy. - aktivity zamerané na zlepšenie energetickej efektívnosti verejných budov, - eliminácia znečistenia ovzdušia, - podpora zachovania biodiverzity v mestskom prostredí - zvyšovanie podielu zelene v mestskom prostredí	- negatívne vplyvy budú súvisieť s výstavbou nových objektov, príp. rekonštrukciou a modernizáciou existujúcich objektov (predpoklad krátkodobých vplyvov – napr. hluk, prachové emisie, produkcia odpadov, obmedzenia dopravy a pod. - možná eliminácia vhodnou organizáciou prác**)**

V. NAVRHOVANÉ OPATRENIA NA PREVENCIU, ELIMINÁCIU, MINIMALIZÁCIU A KOMPENZÁCIU VPLYVOV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ZDRAVIE

V.1. Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplynúť z realizácie strategického dokumentu

Vzhľadom na charakter RIÚS ŽK a jeho orientáciu na **opatrenia na skvalitnenie podmienok kvality života obyvateľov**, systém opatrení na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie je orientovaný na zabezpečenie optimalizácie realizácie jednotlivých aktivít vo vzťahu k cieľom trvaloudržateľného rozvoja.

Jedná sa najmä o:

- zabezpečenie dôslednej realizácie posudzovania vplyvov na životné prostredie na úrovni jednotlivých činností/projektov v súlade so zákonom č. 24/2006 Z.z. v znení neskorších predpisov tak, aby bola zabezpečená optimalizácia zvolených riešení a ich lokalizácie, výberu environmentálnych technológií, časovej a vecnej následnosti jednotlivých realizačných krokov ako aj vyváženosť environmentálnych, sociálnych a ekonomických aspektov realizovaných projektov;
- dôsledné sledovanie aspektov udržateľnosti podporovanej aktivity po skončení spolufinancovaného projektu a vyváženosti krátkodobých a dlhodobých efektov v procese rozhodovania o výbere projektov;
- sledovanie vyváženosť lokálnych, regionálnych a nadregionálnych efektov projektov s cieľom preferencie kumulatívnych a synergických efektov na jednotlivých úrovniach v procese rozhodovania o výbere projektov;
- zabezpečenie transparentnosti, vrátane prístupu k informáciám v celom procese vyhlasovania výziev, výberu a prideľovania prostriedkov ako aj monitoringu a hodnotenia projektov pri súčasnom rešpektovaní pravidiel ochrany hospodárskej súťaže;
- zjednodušenie a zefektívnenie administrácie prípravy a realizácie projektov s cieľom sprístupniť dopady/výsledky projektov širšiemu okruhu adresátov pomoci bez zvláštnych požiadaviek na ich finančné, technické a personálne kapacity za súčasného zabezpečenia objektívnosti výberu a dôslednosti kontroly.

VI. DÔVODY PRE VÝBER ZVAŽOVANÝCH ALTERNATÍV A POPIS TOHO AKO BOLO VYKONANÉ VYHODNOTENIE VRÁTANE ŤAŽKOSTÍ S POSKYTOVANÍM POTREBNÝCH INFORMÁCIÍ, AKO NAPR. TECHNICKÉ NEDOSTATKY ALEBO NEURČITOSTI

Vzhľadom na charakter strategického dokumentu RIÚS ŽK ako aj vzhľadom k procesu jeho spracovávania na princípe partnerstva, je program spracovaný v jednom variante ako výsledok dohody jednotlivých členov partnerstva pri zapracovaní prevažnej väčšiny priebežne vzniknutých pripomienok.

Vzhľadom k tejto skutočnosti sa dá predpokladať, že aj finálna verzia RIÚS ŽK bude predložená len v jednom variante so zapracovaním resp. posúdením všetkých pripomienok vyplývajúcich z procesu SEA.

Stratégia RIÚS ŽK vychádza z výsledkov analýzy a prognózy vývoja v jednotlivých oblastiach podporovaných aktivít, identifikovaných kľúčových disparít a potenciálnych faktorov rozvoja kraja pri zohľadnení podmienok nadradenej programovej dokumentácie IROP.

Strategické a špecifické ciele vychádzajú zo stratégie IROP a sú konkretizované na základe identifikovaných regionálnych potrieb uvedených v analytickej časti dokumentu. RIÚS vychádza vo svojej štruktúre aj z ex-ante kondicionalít na podporu faktorov rozvoja v jednotlivých oblastiach spoločnosti (viď IROP, Partnerská dohoda 2014-2020).

Výber aktivít zohľadňoval aj relevantné tematické ciele podpory. Výber aktivít zaradených do RIÚS ŽK je výsledkom práce 5 odborných poradných skupín:

- Odborná poradná skupina pre oblasť dopravy
- Odborná poradná skupina pre oblasť sociálnej a zdravotníckej infraštruktúry
- Odborná poradná skupina pre oblasť školstva
- Odborná poradná skupina pre oblasť kultúrneho a kreatívneho priemyslu
- Odborná poradná skupina pre oblasť životného prostredia.

Skupiny boli zložené zo zástupcov relevantných miestnych samospráv a štátnej správy, ekonomických a sociálnych partnerov, zástupcov Žilinského samosprávneho kraja a mimovládnych organizácií pôsobiacich na území ŽSK.

Vzhľadom k tomu, že sa jedná o strategický dokument, zahrňujúci celé územie kraja, pri hodnotení vplyvov sme sa zaoberali ich pravdepodobnosťou. Strategická úroveň ale so sebou prináša oproti projektovej úrovni vyššiu mieru neurčitosti.

Vyhodnotenie špecifických požiadaviek rozsahu hodnotenia a pripomienok doručených k oznámeniu o strategickom dokumente

Pri spracovávaní správy o hodnotení zvláštna pozornosť bola venovaná špecifickým požiadavkám hodnotenia vplyvov na životné prostredie stanoveným Rozsahom hodnotenia Krajského úradu životného prostredia v Žiline určeným podľa § 8 zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov pre hodnotenie vplyvov strategického dokumentu „Regionálna integrovaná územná stratégia Žilinského kraja**“** na životné prostredie – list č. OU-ZA-OSZP2-2015/017199-032/Gr zo dňa 28. 05. 2015.

V nasledujúcom texte uvádzame prehľad týchto špecifických požiadaviek s vyjadrením spracovateľa:

- *Zabezpečiť súlad predloženého strategického dokumentu koncepčnými dokumentami v oblasti dopravy, najmä „Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020“, a „Strategický plán rozvoja verejnej osobnej nemotorovej dopravy SR do roku 2020“ a „Strategický plán rozvoja a údržby ciest II. a III. triedy“ a v oblasti vodného hospodárstva „Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií Žilinského kraja“.*

Požiadavka je plne akceptovaná priamo v RIÚS ŽK. „Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020“, „Strategický plán rozvoja verejnej osobnej nemotorovej dopravy SR do roku 2020“ a „Strategický plán rozvoja a údržby ciest II. a III. triedy“ sú strategické dokumenty, ktoré stanovujú strednodobé až dlhodobé ciele v oblasti rozvoja dopravnej infraštruktúry a verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy. Ich prostredníctvom bude realizovaná štátna a regionálna politika v oblasti dopravy. Preto boli tieto strategické dokumenty jednými zo základných východiskových podkladov pre nastavenie IROP. Zároveň ich relevantné

časti boli podrobnejšie špecifikované v analytickej časti RIÚS ŽK a premietnuté do jeho strategickej časti, konkrétne do Strategickej priority 1 - Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch.
„Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií Žilinského kraja“ stanovuje základnú koncepciu optimálneho rozvoja zásobovania pitnou vodou a odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd obcí v ŽSK. Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií Žilinského kraja. Tento strategický dokument bol plne zohľadnený v rámci RIÚS ŽK a bude slúžiť ako relevantný podklad pre napĺňanie aktivít a opatrení Strategickej priority 4 - Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie, Investičná priorita 4.2, Špecifický cieľ 4.2.1 - Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie.

- *zabezpečiť súlad strategického dokumentu RIÚS ŽK s platnou ÚPD Žilinského kraja.*

Požiadavka je plne akceptovaná priamo v RIÚS ŽK. Územný veľkého územného celku Žilinského kraja v platnom znení je základným dokumentom územného rozvoja kraja, ktorý stanovuje rámec priestorového usporiadania a funkčného využívania v kraji a v záväznej časti zabezpečuje funkčné plochy a územné koridory v podrobnosti riešenia 1: 50 000. Úlohou RIÚS ŽK nie je presne špecifikovať a umiestňovať konkrétne investičné zámery v území kraja, ale stanoviť rámec podpory z IROP pre potreby Žilinského kraja. Implementácia (realizácia) príslušných opatrení a aktivít musí prebiehať v súlade s funkčným využívaním a priestorovým usporiadaním rozvojových plôch určených pre konkrétnu aktivitu v územnoplánovacej dokumentácii regionálnej, resp. miestnej úrovne a v súlade s ich záväznou časťou.

- *v prípade, ak v správe bude konštatovaný možný negatívny vplyv na predmet ochrany CHVÚ alebo ÚEV je potrebné v správe o hodnotení navrhnúť primerané zmierňujúce opatrenia, na zmiernenie negatívnych faktorov súvisiacich s umiestnením navrhovanej činnosti do území tvoriacich sústavu NATURA 2000.*

Požiadavka je plne akceptovaná. Strategická časť RIÚS ŽK stanovuje pritority v enviromentálnom chápaní, t.j. špecifické ciele a k nim priradené opatrenia a aktivity smerujú k zlepšeniu kvality životného a prírodného prostredia, preto je predpoklad pozitívneho dopadu na sústavu chránených území NATURA 2000 a tiež na národnú sústavu chránených území.
Strategický dokument zároveň nestanovuje konkrétne aktivity, ktoré by mali negatívny vplyv na národnú sústavu chránených území ani na sústavu chránených území NATURA 2000. Vzhľadom na všeobecný charakter dokumentu, nie je možné v etape hodnotenia RIÚS ŽK navrhnúť konkrétne zmierňujúce opatrenia na sústavu chránených území NATURA 2000. Predpokladáme však, že prípadné negatívne vplyvy budú skôr dočasného charakteru (počas výstavby, realizácie projektu), naopak pozitívne vplyvy budú trvalé (napr. odkanalizovanie územia v dotyku s územím NATURA 000).

V prípade umiestnenia jednotlivých aktivít a opatrení do územia v kontakte s chráneným územím NATURA 2000 budú jednotlivé investičné zámery, ich prevádzky a použité technológie a činnosti riešené individuálne v závislosti od ich charakteru a predpokladaného vplyvu v procese predprojektovej a projektovej prípravy v zmysle platnej legislatívy:

– zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení,

- zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v platnom znení a jeho vykonávacími vyhláškami ,
- zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (Stavebný zákon) v zmysle ďalších neskorších predpisov a platnou príslušnou legislatívou.

- v prípade lokalizácie investičného zámeru v chránenom území spolupracovať s miestne príslušnou správou ŠOP
- realizovať kompenzácie záberu biotopov európskeho a národného významu a prioritných biotopov v zmysle príslušných ustanovení zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny
- v prípadoch poškodenia biotopov vykonať za odbornej spolupráce so ŠOP SR účinné revitalizačné opatrenia a v prípade nemožnosti ich realizácie vykonať náhradné revitalizačné opatrenia v náhradnom území
- výruby nelesnej drevinnej a krovinnej vegetácie realizovať v mimohniezdnom období
- pri spracovaní projektovej dokumentácie pre jednotlivé investičné zámery spracovať projekt ozelenenia a vegetačných úprav
- pri krajinárskych i náhradných výsadbách používať stanovištne vhodné pôvodné druhy drevín
- do pôvodných ekosystémov zasahovať len minimálne a zvyšovanie diverzity budovať na pôvodných alebo prírode blízkych spoločenstvách,
- zamerať sa na dosiahnutie takej úrovne zeleného obstarávania, akú v súčasnosti dosahujú členské štáty EÚ s najlepšími výsledkami

V rámci procesu prerokovania Oznámenia o strategickom dokumente RIÚS ŽK bola vznesená nasledovná požiadavka:

- *V bode V.2 Materiály použité pri vypracovaní strategického dokumentu je uvedený materiál „Územný plán veľkého územného celku Žilinského kraja (ÚPN VÚC ŽK) v znení Zmien a doplnkov č.4“, v ktorom je v bode 2.15.1 „Zásobovanie elektrickou energiou“ je uvedené:*
  2.15.1.5.2 Okres Čadca – v nadradenej cestnej sieti ZVN sa na území okresu navrhuje prestavba súčasného 1 x 400 kV vedenia č. 404 Varín – Nošovice na 2 x 400 kV vedenie a jeho presmerovanie v oblasti Čadce do novej polohy v trase Ochodnica – Horelica – Podzávoz(v zmysle platného ÚPN mesta Čadca. Zároveň sú v tom istom dokumente v bode II. Verejnoprospešné stavby uvedené v bode 3.4.1 plochy a zariadenia regionálnych veľkokapacitných skládok odpadov. Po preštudovaní dokumentácie Vás upozorňujeme na to, že v uvažovanej trase vedenia 2 x 400 kV sa nachádza verejnoprospešná stavba „regionálne skládka odpadov Čadca – Podzávoz“, takže tieto 2 body sú v konflikte. Skládka odpadov bola právoplatne povolená v r. 2000 a bude v prevádzke do r. 2051. Z uvedených dôvodov Vás upozorňujeme , že v strategickom dokumente RIÚS ŽK sú vážne rozpory, ktoré je nutné vyriešiť.

Požiadavku nie je možné akceptovať. RIÚS ŽK je implementačným nástrojom IROP, ktorý na úroveň kraja stanovuje rámec podpory vo forme zoznamu opatrení až špecifických cieľov pre naplnenie investičných a strategických priorít. Nezaoberá sa priemetom konkrétnych rozvojových javov do územia kraja, to je úlohou územnoplánovacej dokumentácie príslušnej úrovne.
Uvedený ÚPN VÚC ŽK v platnom znení je spracovaný v mierke 1: 50 000, preto rieši územné rozvojové javy regionálneho a vyššieho významu v schematickej podrobnosti funkčných plôch a územných koridorov. Presnejšie trasovanie VVN el. vedenia 2 x 400 kV je potrebné preveriť v procese EIA a v územných plánoch dotknutých obcí. Územné plány obcí v primeranej podrobnosti riešia koridor el. vedenia a jeho koreláciu s navrhovanými i existujúcimi javmi v dotknutom území.

VII. NÁVRH MONITOROVANIA ENVIRONMENTÁLNYCH VPLYVOV VRÁTANE VPLYVOV NA ZDRAVIE

Strategický dokument RIÚS ŽK obsahuje vlastný monitorovací rámec a systém monitorovania, ktoré cieľom je monitorovanie dosiahnutého pokroku a dosahovania stanovených limitov/cieľových hodnôt týkajúcich sa jednotlivých zložiek životného prostredia ako aj zlepšenia kvality služieb pre obyvateľov kraja.

Z tohto dôvodu **nie je potrebné stanovovať ďalší, samostatný monitorovací rámec pre sledovanie environmentálnych vplyvov strategického dokumentu vrátane vplyvov na zdravie obyvateľstva**.

V posudzovanom strategickom dokumente je jasne definovaný systém hodnotenia stanovených environmentálnych ukazovateľov vrátane vplyvov na zdravie ako aj zodpovednosť jednotlivých zapojených subjektov: za monitorovanie realizácie RIÚS ŽK bude zodpovedať Sprostredkovateľský orgán (SO) pre IROP ŽSK, oddelenie programovania. Oddelenie programovania v súčinnosti so SO pre IROP Mesto Žilina pravidelne sleduje napĺňanie stanovených cieľov a hodnôt stanovených merateľných ukazovateľov, zasiela podklady RO pre IROP pre vypracovanie Správy o vykonávaní a Správy o pokroku IROP, ktoré obsahujú aj hodnotenie environmentálnych ukazovateľov vrátane vplyvov na zdravie. Celkové monitorovanie za všetky RIÚS v rámci SR bude vykonávať Riadiaci orgán pre IROP.

VIII. PRAVDEPODOBNE VÝZNAMNÉ CEZHRANIČNÉ ENVIRONMENTÁLNE VPLYVY VRÁTANE VPLYVOV NA ZDRAVIE

Žilinský samosprávny kraj susedí s Českou a Poľskou republikou, preto je možné, že realizácia určitých projektov spadajúcich pod niektoré opatrenia hodnoteného strategického dokumentu môže mať potenciálny vplyv s cezhraničným dopadom na životné prostredie územie susedných štátov.

RIÚS ŽK ako strategický dokument stanovuje rámec podpory vo forme zoznamu opatrení až špecifických cieľov pre naplnenie investičných a strategických priorít. Vzhľadom na jeho všeobecný charakter bez presného stanovenia realizácie konkrétnych projektov, nie je možné cezhraničné environmentálne vplyvy vrátane vplyvov na zdravie na územie susedných štátov v súčasnosti presne špecifikovať.

Nastavenie strategických a investičných priorít (v priemete cez jednotlivé k nim priradené špecifické ciele, opatrenia a indikatívne aktivity) je nasmerované k podpore pozitívnych vplyvov na jednotlivé zložky životného prostredia, ktoré môžu pozitívne vplývať aj na okolité krajiny.

Taktiež v rámci prípravy a následnej realizácie projektov, vyplývajúcich z implementácie príslušných špecifických cieľov a priorít RIÚS ŽK, bude potrebné vypracovať samostatné hodnotenie ich dopadov na životné prostredie bude prebiehať v súlade s platnou legislatívou SR: napr. v zmysle zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v platnom znení, zákona 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v platnom znení, zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v platnom znení, zákona 245/2003 Z.z. o integrovanej prevencii a kontrole znečistenia v znení jeho novelizácií a ďalšj legislatívy v oblasti ochrany jednotlivých zložiek životného prostredia a ochrany zdravia..

Strategická časť RIÚS ŽK stanovuje pritority v enviromentálnom chápaní, t.j. špecifické ciele a k nim priradené opatrenia a aktivity smerujú k zlepšeniu kvality životného a prírodného prostredia a zdravia obyvateľstva. Preto je v rámci celkovej implementácie strategického dokumentu

predpoklad zlepšenia kvality životného prostredia, životných podmienok a zabezpečenie udržateľného poskytovania verejných služieb s dopadom na vyvážený a udržateľný územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť regiónov, miest a obcí, čo bude mať pozitívny environmentálny dopad nielen na územie Žilinského regiónu ale pravdepodobne aj na okolité regióny a štáty.

IX. NETECHNICKÉ ZHRNUTIE POSKYTNUTÝCH INFORMÁCIÍ

V súčasnom programovom období pre roky 2014-2020 je v rámci IROP po prvý raz aplikovaný integrovaný prístup prostredníctvom Regionálnych integrovaných územných stratégií pre jednotlivé samosprávnej kraje. RIÚS ŽK je tak východiskovým strategickým dokumetom pre aplikáciu integrovaného prístupu prostredníctvom integrovaných územných investícií (IÚI) na regionálnej úrovni s dopadom na miestnu úroveň. RIÚS ŽK predstavuje taktiež akčný plán aktivít a opatrení IROP v Žilinskom kraji, ktorý bude realizovaný prostredníctvom projektov s dôrazom na integrovaný prístup pre rozvoj územia.

Z uvedeného vyplýva, že RIÚS ŽK je základným predpokladom pre využívanie nástrojov IÚI, vrátane úrovne udržateľného mestského rozvoja (UMR).

Súčasťou RIÚS ŽK je Integrovaná územná stratégia pre UMR mesta Žilina, ktorá stanovuje opatrenia udržateľného mestského rozvoja v mestskej funkčnej oblasti krajského mesta Žilina. (v súlade s čl. 7 Nariadenia o EP a Rady (EÚ) č. 1301/2013). V zmysle Partnerskej dohody SR mestskú funkčnú oblasť mesta Žilina tvoria okrem mesta Žilina aj obce: Divinka, Horný Hričov, Teplička nad Váhom, Ovčiarsko, Bitarová, Hôrky, Mojš, Rosina, Lietavská Lúčka a Višňové.

RIÚS ŽK ako strategický dokument stanovuje globálny cieľ „**Zlepšenie kvality života obyvateľov Žilinského kraja, zabezpečením dostupných a kvalitných verejných služieb, bezpečnosti dopravy a možností rozvoja sebarealizácie“,** ktorý bude realizovaný prostredníctvom napĺňania strategických priorít a k nim príslušiacich investičných priorít a špecifických cieľov.

Napĺňanie globálneho cieľa RIÚS ŽK, v nadväznosti na Partnerskú dohodu SR na roky 2014-2020, sa bude realizovať prostredníctvom intervencií do strategických priorít dokumentu:

- Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch,
- Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám,
- Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch,
- Zlepšenie kvality života v regióne s dôrazom na životné prostredie.

RIÚS ako implementačný nástroj IROP bude financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, vrátane povinného spolufinancovania z národných zdrojov a vlastného rozpočtu prijímateľov.

Úlohu Riadiaceho orgánu pre IROP plní MPRV SR. Sprostredkovateľskými orgánmi pod riadiacim orgánom boli na základe uznesenia Vlády SR určené VÚC, Ministerstvo žibotnéjo prostredia SR, Ministerstvo kultúry SR a Ministerstvo zdravotníctva SR.

RIÚS ŽK je strategickým dokumentom regionálnej úrovne, ktorý všeobecne určuje rámec podpory z IROP. Preto environmentálne hodnotenie bolo vykonané len z hľadiska pravdepodobnosti a v primeranej podrobnosti dopadov tohto strategického dokumentu na životné prostredie. Environmentálne hodnotenie dopadov určuje možné problémové oblasti a negatívne vplyvy, ktoré by sa mali vziať do úvahy pri stanovovaní priorít rozvoja regionálnej infraštruktúry.

Východiskom pre strategické environmentálne hodnotenie RIÚS ŽK bolo:

- zhodnotenie súčasného stavu zložiek životného prostredia, ktoré majú vzťah k strategickému dokumentu
- zhodnotenie súčasných environmentálnych problémov súvisiacich so strategickým dokumentom
- zhodnotenie cieľov politík, koncepcií a iných stratégií v oblasti zložiek životného prostredia na národnej a medzinárodnej úrovni

Na základe uvedenej analýzy a príslušných právnych predpisov vzťahujúcich sa na jednotlivé zložky životného prostredia a zdravie, boli v časti IV.1 Správy o hodnotení vyhodnotené možné priame a nepriame pozitívne a negatívne vplyvy navrhovaných opatrení a aktivít jednotlivých špecifických cieľov RIÚS ŽK na životné prostredie kraja.

Environmentálne dopady vyplývajúce zo špecifických cieľov strategických priorít 1 a 4 majú charakter dopadov investičných projektov s priemetom do územia. Preto v prípade ich realizácie je možné očakávať pozitívne i negatívne dopady na jednotlivé zložky životného prostredia a na zdravie obyvateľstva. Je predpoklad, že negatívne dopady budú mať dočasný charakter (napr. stavebné práce počas realizácie projektu) a pozitívne dopady trvalý charakter na životné prostredie a zdravie obyvateľstva (odkanalizovanie územia, vybudovanie cyklochodníka a pod.).

Environmentálne dopady vyplývajúce zo špecifických cieľov strategických priorít 2 a 3 majú čiastočne charakter dopadov investičných projektov a čiastočne mäkkých opatrení bez územného priemetu. V prípade realizácie mäkkých projektov je možné očakávať trvalé pozitívne dopady vyplývajúce zo zlepšenia sociálnej, zdravotnej a duševnej situácie obyvateľov kraja.

Všetky konkrétne aktivity vyplývajúce z hierarchicky nadradených cieľov a priorít RIÚS ŽK budú posúdené v zmysle Zákona č. 24/2006 Z.z. v platnom znení (ak to vyplýva z Prílohy č. 8 tohto zákona). Ak sa v rámci takéhoto hodnotenia zistia významné vplyvy na územia Natura 2000 bude nevyhnutné vykonať tzv. primerané hodnotenie.

Napĺňaním globálneho cieľa a príslušných strategických priorít RIÚS ŽK okrem iného dôjde k zlepšeniu stavu dopravnej, technickej a sociálnej infraštruktúry ako aj vybavenosti obcí a miest v Žilinskom kraji, čo bude mať jednoznačne pozitívny dopad na kvalitu životného prostredia, kvalitu životných podmienok ako aj na zdravie obyvateľov kraja.

RIÚS ŽK nie je samostatným strategickým dokumentom, je implementačným nástrojom pre IROP. IROP bol posúdený v zmysle Zákona 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení. Záverečné stanovisko bolo v zmysle platnej legislatívy vydané MŽP SR dňa 12.5.2014 (stanovisko č. 300/2014-3.4/zk).

X. INFORMÁCIA O EKONOMICKEJ NÁROČNOSTI (AK TO CHARAKTER A ROZSAH STRATEGICKÉHO DOKUMENTU UMOŽŇUJE)

Vstupy pre RIÚS ŽSK predstavujú finančné prostriedky z Európskeho fondu regionálneho rozvoja ktoré sú vo výške 177,4 mil. €. €. Indikatívne rozdelenie finančných prostriedkov v rámci príslušných strategických priorít RIÚS ŽSK zohľadňuje potreby Žilinského kraja na základe analýzy územia.

Tab. č. 19 Finančné prostriedky vyčlenené pre implementáciu strategických priorít RIÚS ŽK

strategická priorita RIUS ŽK	výška vyčlenených finančných prostriedkov (v mil. €)
Strategická priorita 1: Bezpečná a ekologická doprava v regiónoch	**58,26**
Strategická priorita 2: Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám	**89,34**
Strategická priorita 3: Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch	**17,85**
Strategická priorita 4: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie	**11,95**

Na realizáciu programu bude potrebné zabezpečiť aj spolufinancovanie z prostriedkov štátneho rozpočtu, iných verejných zdrojov (najmä rozpočtov obcí a VÚC) ako i súkromných zdrojov.
Financovanie RIÚS ŽK z EFRR vo výške 85% stanovuje indikatívny časový a finančný harmonogram, ktorý je súčasťou posudzovaného strategického dokumentu. Zostávajúcich 15% tvorí príspevok zo štátneho rozpočtu a finančná spolúčasť žiadateľa/ prijímateľa.

RIÚS ŽK stanovuje rámec podpory vo forme stanovenia investičných a strategických priorít rozvoja, ktoré budú napĺňané prostredníctvom zoznamu špecifických cieľov, opatrení až jednotlivých indikatívnych aktivít. Vzhľadom na to, že rámec podpory strategického dokumentu sa nevenuje špecifikovaniu konkrétnych projektov, nie je možné presne určiť ekonomickú náročnosť strategického dokumentu. Vyhodnotenie finančnej náročnosti je možné zrealizovať len na úrovni konkrétnych projektov.

XI. POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE INFORMÁCIÍ

- Európa 2020, stratégia EÚ na zabezpečenie hospodárskeho rastu EÚ v nasledujúcom desaťročí
- Národná stratégia regionálneho rozvoja (2010) a Partnerské dohody 2014 - 2020, ako základného strategického programového dokumentu SR pre oblasť kohéznej a regionálnej politiky
- Integrovaný regionálny operačný program 2014-2020 vrátane dokumentácie z procesu SEA
- Národný program reforiem 2011 – 2014
- Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení Zmien a doplnkov č. 1
- Územný plán veľkého územného celku Žilinského kraja v znení Zmien a doplnkov č. 4
- Urbanistická štúdia Slovensko-českého prihraničného územia
- Miklós, L. a kol., 2003: Atlas krajiny SR. MŽP SR, Bratislava
- Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy
- Koncepcia vodohospodárskej politiky Slovenskej republiky do roku 2015
- Vodný plán Slovenska
- Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Žilinského kraja – aktuálne znenie
- Vyhláška MŽP SR č. 262/2010, ktorou sa ustanovuje obsah plánov obnovy verejného vodovodu, plánov obnovy verejnej kanalizácie a postup pri ich vypracovaní
- Národný program SR pre vykonávanie Smernice Rady 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd v znení smernice Komisie 98/15/EE a Nariadenia EP a Rady 1882/2003/EE – aktualizované znenie
- Výnos MŽP SR č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu
- Správa o kvalite ovzdušia a podiele jednotlivých zdrojov na jeho znečisťovaní v Slovenskej republike 2013, SHMÚ Bratislava, MŽP SR, 2015 http://www.shmu.sk/File/SHMU_Sprava_o_kvalite_ovzdusia_SR_2012.pdf
- Vodohospodárska bilancia kvality podzemných vôd SR v roku 2013, SHMÚ Bratislava, 2014
- Vodohospodárska bilancia kvality povrchových vôd SR v roku 2013, MŽP, SHMÚ Bratislava, 2014
- Hodnotenie kvality povrchovej vody na Slovensku za rok 2013, http://www.shmu.sk/File/Hydrologia/Monitoring_PV_PzV/Monitoring_kvality_PV/KvPV_2013/KvPV_2013_Priloha4n.pdf
- Krajská správa o stave živ. prostredia v Žilinskom kraji v r. 2002, SAŽP 2003, https://www.enviroportal.sk/spravy/spravy-o-zp/sprava/758/76
- Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2013, MŽP SR, SAŽP, Banská Bystrica 2014, http://www.enviroportal.sk/uploads/spravy/2013-03-regionalizacia.pdf
- Strategický plán rozvoja a údržby ciest na úrovni regiónov
- Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020 (fáza I)
- Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy v SR do roku 2020, ako príloha Strategického plánu rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020
- Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR
- Rozvoj verejnej osobnej dopravy pred dopravou individuálnou
- Plán dopravnej obslužnosti Žilinského samosprávneho kraja
- Princípy harmonizácie a integrácie dopravnej obslužnosti v ŽSK so zameraním na nákladovosť zúčastnených druhov dopravy
- Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2014 - 2030
- Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 - 2020
- Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike

- Koncepcia zabezpečovania výkonu súdnych rozhodnutí v detských domovoch na roky 2012 – 2015 s výhľadom do roku 2020 Plán transformácie a deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti
- Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015
- Stratégia celoživotného vzdelávania – aktualizované znenie
- Akčný plán Stratégie celoživotného vzdelávania
- Poznatkami k prosperite – Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky (2013)
- Stratégia rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020, schválená uznesením vlády SR č. 224/2014 zo dňa 14. mája 2014
- Východiská stratégie rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike, schválené uznesením vlády SR č. 223/2014 zo dňa 14. mája 2014
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja na roky 2014 - 2020
- Regionálna inovačná a výskumná stratégia Žilinského kraja 2014+
- Stratégia systémovej spolupráce medzi Žilinským samosprávnym krajom a Moravskosliezskym krajom
- Stratégia systémovej spolupráce medzi Žilinským samosprávnym krajom a Sliezskym vojvodstvom

webové stránky:

- www.build.gov.sk
- www.enviro.gov.sk
- www.nsrr.sk
- www.rokovania.sk
- www.enviroportal.sk
- www.sopsr.sk
- www.sazp.sk
- www.strukturalnefondy.sk
- www.uzis.sk
- www.statistics.sk
- www.air.sk
- www.shmu.sk

XII. DÁTUM, MIESTO A POTVRDENIE SPRÁVNOSTI A ÚPLNOSTI ÚDAJOV PODPISOM SPRACOVATEĽA SPRÁVY O HODNOTENÍ STRATEGICKÉHO DOKUMENTU

Miesto a dátum vypracovania zámeru

V Žiline, 30. novembra 2015

potvrdenie správnosti údajov

HLAVNÝ RIEŠITEĽ

Ing. Katarína Náhliková
Borová 36, 010 07 Žilina
Tel.: 0908 245 923
e-mail: nahlik1@centrum.sk

ZÁSTUPCA SPRACOVATEĽA

.....
Ing. Renáta Neslušanová
riaditeľka odboru SO/RO pre ROP
(poverená vedením)
Úrad ŽSK Žilina - kancelária C010
041 / 5032 347 || 0917 200 373
fax: 041 / 5032 702

.....
Ing. Katarína Náhliková
spracovateľ správy o hodnotení
strategického dokumentu

XIII. DÁTUM A POTVRDENIE SPRÁVNOSTI A ÚPLNOSTI ÚDAJOV PODPISOM (PEČIATKOU) OPRÁVNENÉHO ZÁSTUPCU NAVRHOVATEĽA

V Žiline, 30. novembra 2015

.....
Ing. Juraj Blanár
predseda Žilinského samosprávneho kraja